

၁

လူ့အခွင့်အရေး၏ အခြေခံသဘောတရားများ

မိတ်ဆက်

လူ့အခွင့်အရေးဆိုသည်မှာ မည်သည့်အရာကို ဆိုသနည်း။ လူတစ်ဦးကို အဆိုပါ လူ့အခွင့်အရေးများက မည်သည့်အပြောင်းအလဲများ ဖြစ်စေနိုင်သနည်း။ လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ သဘောတရားများကို ပထမဆုံးအကြိမ် နားလည်ရန် ကြိုးစားသည့်အခါ အထက်ပါ မေးခွန်းများသည် အတွေ့မြင်ရဆုံး မေးခွန်းများဖြစ်သည်။ ထို့အတူ အရှေ့တောင်အာရှဒေသ၏ ဖြစ်ရပ်အခြေအနေနှစ်ခုကို စေ့ငုလေ့လာကြည့်ခြင်းအားဖြင့် အဆိုပါ မေးခွန်းနှစ်ရပ်ကို နားလည်လာနိုင်ပါသည်။

ဖြစ်စဉ် ၁

ထိုနေ့သည် သာမန်အတိုင်းသာ စတင်ခဲ့သည်။ အပြင်မှာ ပွက်လောညနေသော်လည်း သေနတ်သံများ၊ အော်သံဟစ်သံများ မကြားခင်အချိန်အထိ အစောပိုင်းတွင် သင်မသိကျိုးကျွံ ပြုထားသည်။ သင်နှင့်သင့်မိသားစုသည် အိမ်အပြင်သို့ အပြေးအလွှား ထွက်ကြည့်ရာ လက်နက်ကိုင် ထားသော အမျိုးသားအမျိုးသမီးများကို လမ်းမများပေါ်တွင် တွေ့ရသည်။ အရေးကြီးသောအရာ များကိုယူကာ အိမ်များထဲမှ အမြန်ဆုံးထွက်ကြရန် သူတို့ကဆိုသည်။ သင်နှင့်သင့်မိသားစုတို့သည် အိမ်နီးချင်းများနှင့်အတူ သိုးများနွားများကျောင်းသလို အုပ်လိုက်ကြီး လမ်းများပေါ်တွင် သွားနေရ သည်။ မြို့တော်တစ်မြို့လုံးကို နေရာရွှေ့ပြောင်းနေပြီဆိုသော သတင်းများလည်း ပြန့်နေသည်။ တစ်တိုင်းပြည်လုံး အုတ်အော်သောင်းတင်း ဖြစ်နေပြီဆိုတာတော့ သင်သိပါသည်။ သို့သော် တိုက်ပွဲ များက သင့်အိမ်တံခါးဝရှေ့သို့ ရောက်လာမည်ဟုတော့ တစ်ခါမျှမတွေးဖူးခဲ့။ အမေရိကန်က တိုက်ခိုက်လာမည့် ဗုံးများမှကာကွယ်ရန်အတွက် ကမ္ဘောဒီးယားရှိ အဓိကမြို့ကြီးများကို ခမာတပ် များက နေရာရွှေ့ပြောင်းနေပြီဆိုသော သတင်းထွက်လာသည်။ ဗုံးသံများတိတ်သွားပြီး ရက်ပိုင်း အတွင်း အိမ်ပြန်လို့ရမည်ဟု သူတို့က သင်နှင့်သင့်မိသားစုကို ပြောပါသည်။ အားလုံးကို တာဝန်ယူ ကြည့်ရှုပါမည်ဟုပြောနေသည့် စစ်သားများက အနက်ရောင်ဝတ်ထားကာ လက်နက်ခဲယမ်း အစုံ အလင် ကိုင်ထားကြသည်။ သူတို့ထဲက တော်တော်များများက ၁၆ နှစ်အရွယ်လောက်သာရှိကြမည်။ သို့သော် ဘယ်တော့မှ အိမ်ပြန်ရမည်မဟုတ်သည်ကို လာမည့်ရက်များအတွင်း၌ပင် ဖြည်းဖြည်းချင်း သင် နားလည်သွားပါသည်။

အားလုံးကို နေရာရွှေ့ပြောင်းခဲ့သော ၁၉၇၅ ခုနှစ် ဧပြီလ ၁၇ ရက်နေ့သည် နိုင်ငံတကာ မီဒီယာများကခေါ်ကြသော ပြောင်တလင်းခါနှစ် Year Zero ၏ ကနဦးဖြစ်ကြောင်း သင် နောက်ပိုင်း သိလာသည်။ သီတင်းပတ်များ၊ လများ ကုန်သွားသောအခါ သင့်ဘဝနေထိုင်ရပုံ အသစ်က သက်သေ ဖြစ်သည်။ မိမိကိုယ်ကို တစ်သီးပုဂ္ဂလအမြင်ဖြင့် တွေးခေါ်ရှုမြင်ခြင်းအား ရပ်တန့်ကာ ဘဝ အသက်တာ ရှင်သန်မှု၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာကား ဒီမိုကရက်တစ် ကန်ပူးချားနိုင်ငံတော်ကို တာဝန် ထမ်းဆောင်ရန်နှင့် အုပ်ချုပ်နေသော အာဏာရပါတီကို နှာခံရန်ဖြစ်ကြောင်း ခမာတပ်များက သင့်ကို ပြောလာပါသည်။ အခြေအနေများအား မေးခွန်းထုတ်ခြင်း၊ ခမာနီတို့မဝင်ခင်အချိန်က ဘဝနေထိုင်မှု အကြောင်းကို ပြောဆိုခြင်းများမပြုရန် သင့်ကိုအကြံပေးထားသည်။ ထို့ထက်ပို၍ဆိုရလျှင် အရင် ဘဝဟောင်းကို လုံးလုံးလျားလျား မေ့ပစ်လိုက်ရန် သင့်ကိုအမိန့်ပေးထားပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့် ဆိုသော် အန်ကာ(ပါတီ) သည် သင်နှင့် သင့်လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွက် အကောင်းဆုံးသင့်တော်ရာကို သိသောကြောင့်ပေတည်း။ သင့်အိမ်၊ သင့်ပိုင်ဆိုင်မှုများကို သင်မပိုင်တော့။ ထိုအရာအကုန်လုံးကို ဒီမိုကရက်တစ်ကမ်ပူချားနိုင်ငံတော်က ပိုင်ဆိုင်သွားလေပြီ။ မည်သည့်အရာကိုမဆို ပိုင်ဆိုင်ထား ခြင်းအား တားမြစ်ထားသည်။ နိုင်ငံခြားလွှမ်းမိုးမှုရှိသော အရိပ်အခြည်မှန်သမျှကို စနစ်တကျ ဖျက်ဆီးပစ်သည်။ ဆေးရုံများ၊ စက်ရုံများနှင့် ကျောင်းများကို ပိတ်လိုက်သည်။ ဘာသာရေးဆိုသည်မှာ တရားမဝင်တော့။ လက်ထပ်ထိမ်းမြားခြင်းသည် မိမိ၏ပုဂ္ဂိုလ်ရေးရွေးချယ်စရာမဟုတ်တော့။ ပညာ တတ် ဆိုသူများကို သင်တို့ အုပ်စုကနေခွဲထားလိုက်ပြီး နောက်လည်း ထပ်မတွေ့ရတော့။ ပျောက် သွားကြသည်။ သင်ဘာအလုပ်အကိုင် လုပ်ခဲ့သည်ဖြစ်ပါစေ စပါးခင်းများထဲမှာ တစ်နေကုန် အလုပ်လုပ်ရသည်။ ရံဖန်ရံခါမှ နေ့စဉ်ရိက္ခာအဖြစ် ဆန်ပန်းကန်လုံး ၂ လုံးနှင့် ငါးပိတချို့ရသည်။

ငတ်ပြတ်ခြင်းနှင့် ရောဂါဖြစ်ပွားခြင်းတို့ကြောင့် ဘေးမှလူများတဖြုတ်ဖြုတ်သေနေကြသည်ကို သင် ထိုင်ကြည့်နေရသည်။ ယခုလို သေခြင်းနှင့် ပျက်စီးခြင်းမျိုးစုံတို့ ဘာကြောင့်ဖြစ်ရသနည်း ဆိုသည်ကို သင့်ကိုသင် မေးနေမိသည်။ ဘာကြောင့် ကမ္ဘာဒီယားသားတွေက ကမ္ဘာဒီယားသားတွေကို သတ်နေကြပါသနည်း။

ဖြစ်စဉ် ၂

တက္ကသိုလ်ကျောင်းသို့ သွားရာလမ်းတွင် ကလေးအမေငယ်ငယ်လေးတစ်ဦးက ကလေးနှင့် အတူ ပိုက်ဆံတောင်းနေသည်ကိုတွေ့ရသည်။ ရဲသားတစ်ဦးကရောက်လာပြီး သူမကို ထွက်သွားရန် ပြောနေသည်။ ထိုအမျိုးသမီးသည် ရဲသားကို ပြန်လည်ကန့်ကွက်ပြောရန် ကြိုးစားရှာသည်။ သို့သော် ရဲသားကြီးပြောသော ဘာသာစကားကို မပြောတတ်ပေ။ နောက်ဆုံးတော့ ရဲသည် သူမကို ပလက်ဖောင်းပေါ်မှတွန်းချကာ လက်ဗလာဖြင့်ပင် ထွက်သွားစေခဲ့သည်။ အမျိုးသမီးသည် သူမ၏ကလေးနှင့်အတူ လမ်းဘေးတွင်တောင်းစားနေသူဖြစ်သည်။ သူတို့မိသားစုသည် ပိုမိုကောင်းမွန်သောဘဝကို ရရှိရန်အတွက် မြို့တော်ကြီးကို လာခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ ယောက်ျားဖြစ်သူကလည်း အလုပ်ကရှာမရ ရှာမရတော့ စိတ်ညစ်ပြီး ဒေါသတွေထွက်၊ အရက်တွေအလွန်အကျွံသောက်ပြီး သူမကိုရိုက်သည်။ နောက်ဆုံးတော့ ကလေးရော သူမပါ လုံခြုံဘေးကင်းစေဖို့ ထွက်ပြေးခဲ့ရသည်။ လမ်းဘေးတွင် နေသည်။ တောင်းရမ်းစားသောက်သည်။

အမျိုးသမီးနှင့် သူ့ကလေးတို့ ထွက်သွားပြီးနောက် ယခုလို အဖြစ်ဆိုးမျိုးသည် ဒုက္ခတောထဲမှာ အဆိုးဆုံးဟု ထင်ကောင်းထင်မိပေလိမ့်မည်။ တောင်းရမ်းစားသောက်သူများကို အကာအကွယ်ပေးသည့် ဒုစရိုက်ဂိုဏ်းများရှိသည်။ တောင်းစားသူများက အပြန်အလှန်အနေဖြင့် နေ့စဉ် ဝင်ငွေကို တစ်ဝက်ခွဲပေးရသည်။ ယနေ့တွင်အမျိုးသမီးလည်း ပိုက်ဆံ အလုံအလောက် မရသောကြောင့် တစ်ခုခု ဒဏ်ပေးခံရနိုင်ပေသည်။ ကလေးက နေထိုင်မကောင်းလို့ ဆေးကုရမည်ဆိုလျှင်လည်း မည်သို့လုပ်ရမည်နည်း။ နေ့စဉ် နို့ဝယ်တိုက်ရတောင် အနိုင်နိုင်ဖြစ်နေသည်။ အာဟာရ မလုံလောက်ခြင်းနှင့် အာဟာရမပြည့်ဝခြင်းတို့ကြောင့် ကလေးလည်း နေထိုင်မကောင်းဖြစ်နိုင်သည်။ ကိုယ့်နေရပ်ကိုယ် ပြန်မည်ဆိုပါစို့။ ခင်ပွန်းသည်နှင့်လမ်းခွဲထားသည့် အမျိုးသမီးကိုမိသားစုက ပြန်လက်ခံပါမလား ဆိုသည့် မေးခွန်းကလည်း မေးစရာရှိသည်။

အဆိုပါ ဖြစ်စဉ်နှစ်ခုသည် အလွန်အမင်းဆိုးရွားသော လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များ ဖြစ်ကြသည်။ လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်လုံးတွင် လူ့အခွင့်အရေး လုံးဝမရှိတော့သည့်အခါ မည်သည်တို့ ဖြစ်တတ်သည်ကို ခမာတပ်၏ ကမ္ဘာဒီယားလူ့အဖွဲ့အစည်းကို လုံးဝဖြိုချလိုက်ခြင်း ဖြစ်စဉ်က ပြသခဲ့သည်။ ထိုအဖြစ်မှာ ရှားရှားပါးပါး ထိတ်လန့်စရာ သာဓကဖြစ်သလို မေးခွန်းများလည်း ပေါ်လာစေပါသည်။ ထိုကဲ့သို့သော ဖြစ်ရပ်မျိုးများ အဘယ်ကဲ့သို့ ပေါ်ပေါက်လာပါသနည်း။ ဘာများ မှားခဲ့ပါသနည်း။ အနာဂတ်တွင် ထိုကဲ့သို့ နိုင်လိုမင်းထက်မှုများ မဖြစ်ရလေအောင် ဘာများလုပ်နိုင်မည်နည်း။ ထပ်ဖြစ်နိုင်ပါသလား။ ကမ္ဘာကြီးက လူ့အခွင့်အရေးဆိုသည်ကို ကောင်းစွာ အသက်ဝင်အောင် မဖော်ဆောင်နိုင်သေးသည့် ထိုအချိန်တွင် ကမ္ဘာဒီယား၌ ထိုကဲ့သို့သော လူသားမဆန်မှုကြီးက ကမ္ဘာဒီယား ခမာနီခေတ်တွင် ဖြစ်ပွားခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်းအမှားမျိုး ဖြစ်ခဲ့ပေသော်ငြား နောင် မဖြစ်စေရဟု အတော်များများက ဆိုကြသည်။

ဒုတိယဥပမာဖြစ်သော ကလေးအမေ ဒုက္ခရောက်နေသည့်ဇာတ်လမ်းသည် အရှေ့တောင် အာရှ မြို့ကြီးများအားလုံးနီးပါးတွင် နေ့စဉ်ဖြစ်ပေါ်နေသည့်အရာဖြစ်သည်။ သို့သော် ယခု မေးလို သည့် မေးခွန်းသည်ကား “ဘာကြောင့်ဒါမျိုးဖြစ်ရသလဲ” မဟုတ်ပါ။ “အဆိုပါ ဒုက္ခရောက်ရသူများကို လူ့အခွင့်အရေးများကို အသုံးပြုကာ မည်သို့ကူညီကာကွယ်ပေးနိုင်မည်နည်း”ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။ အရေးပါသော မေးခွန်းတစ်ရပ်မှာ “လူဆင်းရဲများကို လမ်းဘေးဆင်း တောင်းစားရသော အဆုံးစွန် ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှုမှာ လူ့အခွင့်အရေးနှင့်သက်ဆိုင်ပါသလော။” သို့မဟုတ် “ဖွံ့ဖြိုးရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် လူမှုဖူလုံရေးဆိုင်ရာပြဿနာ တစ်ရပ်မျှသာလော”ဟူ၍ ဖြစ်သည်။ “လူ့အခွင့်အရေးများသည် အထက်ပါပြဿနာများကိုဖြေရှင်းရန် အကူအညီဖြစ်ပါ၏လော။” သို့တည်းမဟုတ် “လူ့အခွင့် အရေးသည် လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်းတွင်ရှိသော ဒုက္ခများကိုသာပြနေသည့် အရာထက်မပိုပြီလော”။ အထက်ပါအခြေအနေနှစ်ခုလုံးတွင် လူ့အခွင့်အရေးရှုထောင့်မှ မြင်တတ်ရန် အရေးကြီးပါသည်ဟု ယခုဖတ်စာအုပ်က အခိုင်အမာဆိုပါသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် လူတို့၏ နေ့စဉ်ဘဝများသည် လူ့အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်နေခြင်းဖြစ်သောကြောင့်ပေတည်း။ လူ့အခွင့်အရေးဟု ဆိုလိုက် လျှင် အဆိုးဝါးဆုံးသော အခြေအနေများကို ဖော်ပြနေခြင်းသာမက လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်က အားနည်းသောသူများကို ဆင်းရဲချမ်းသာ သန်စွမ်းမသန်စွမ်း ကလေးလူကြီးမရွေး မည်သို့ ဆက်ဆံသည်၊ အရိုအသေပေးသည် ဆိုသည်ကိုလည်း ဖော်ပြအပ်သည်။ လူတို့၏ နေ့စဉ်ဘဝ များသည် လူ့အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်နေခြင်းဖြစ်သည်။ အစိုးရကဖြစ်စေ၊ လက်နက်ကိုင် အင်အားစုများကဖြစ်စေ၊ လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်းမှ တန်ခိုးဩဇာကြီးသူတို့ကဖြစ်စေ ခြိမ်းခြောက် အကျပ်ကိုင်ခြင်းနှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းတို့မရှိစေဘဲ လူ့အခွင့်အရေးကိုကာကွယ်ခြင်းနှင့် အကူအညီ ပေးခြင်းတို့အကြောင်းကို ယခုဖတ်စာက အသေးစိတ်ဖော်ပြထားပါသည်။

ယခုအခါအစိုးရများနှင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းများသည် လူ့အခွင့်အရေးကို အထိုက်အလျောက် လက်ခံထိန်းသိမ်းလာကြခြင်းကို ထွေးရောယှက်တင် တွေ့ရှိရသည်။ ရွေးကောက်ပွဲများလည်း ပိုမိုလွတ်လပ်ပြီး မျှတလာသည်။ ဆင်းရဲနွမ်းပါးခြင်းကို အမြစ်မဖြတ်နိုင်သေးသော်လည်း ကျဆင်း ခဲ့သည်။ မိန်းကလေးများလည်း ကျောင်းတက်နှုန်းမြင့်မားလာကာ အဆင့်မြင့်ပညာများ သင်ကြား လာသည်။ လူ့အတော်များများအတွက် ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများလည်း ရရှိလာသည်။ တစ်ချိန်တည်းမှာပင် အဆိုပါ အခြေခံအခွင့်အရေးများကို ချိုးဖောက်ခံရမှုများလည်း နေ့စဉ် သတင်း တွင်ပါနေဆဲဖြစ်သည်။ လူ့အများ မိမိတို့ပိုင်နယ်မြေများထဲမှ နှင်ထုတ်ခံရသည်။ ဒေသခံရပ်ရွာများကို စစ်သားများနှင့် ရဲများက ခြိမ်းခြောက်ကြသည်။ ဆောက်လုပ်ရေးလုပ်ငန်းခွင်များတွင် ရွှေ့ပြောင်း လုပ်သားများ ခေါင်းပုံဖြတ်ခံရသည်။ အမျိုးသမီးများအနိုင်ကျင့်ခံရသည်။ စုတ်စုတ်ပြတ်ပြတ် ခနော်နီခနော်နဲ့ ရပ်ကွက်များအတွင်း လူ့အများ နေနေရကာ မီးတောက်မီးလျှံများကြား သေဆုံးနေရ သည်။ ကလေးများ ကျောင်းမတက်နိုင်ကြ။ ထိုကဲ့သို့သော အခြေအနေများကို ပြင်ဆင်နိုင်ရန်နှင့် ခမာခေတ်မှာကဲ့သို့ အဖြစ်အပျက်များ ထပ်မံမဖြစ်ကြစေရန် လုပ်ဆောင်ခြင်းသည် လူ့အများက ၎င်းတို့အခွင့်အရေးများကိုသိခြင်း၊ အစိုးရများက အဆိုပါအခွင့်အရေးများ ရရှိအောင်ဆောင်ရွက် ခြင်း၊ အစိုးရများက ကတိကဝတ်များကို တည်စေရန် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းက ထိန်းကွပ် တည့်မတ်ခြင်း စသည့် လူ့အခွင့်အရေးများနှင့် သိသိသာသာ မူတည်ဆက်စပ်နေပါသည်။

၁.၁ လူ့အခွင့်အရေးဆိုသည်မှာ အဘယ်နည်း။

လူ့အခွင့်အရေးများဆိုသည်မှာ အဘယ်နည်းဆိုသည့် မေးခွန်းအတွက် ခပ်လွယ်လွယ် အဖြေနှင့် ခက်ခဲနက်နဲသောအဖြေ နှစ်ခုလုံး ရှိပါသည်။ သို့သော် လူ့အခွင့်အရေးများဆိုရာ အကောက်အယူများကို နားလည်ထားရန်လိုအပ်ပါသည်။ ရိုးရှင်းစွာဖြေရမည်ဆိုလျှင် စကားလုံး ကိုယ်နှိုက်က အဖြေကိုရှင်းပြပြီးဖြစ်သည်။ လူ့အခွင့်အရေးများဆိုသည်မှာ လူသားတစ်ဦးတွင်ရှိသော အခွင့်အရေးများဖြစ်ကာ အဘယ့်ကြောင့်ရှိရသနည်းဟု ဆိုပါလျှင် လူသားဖြစ်သောကြောင့်ဖြစ်သည်။ အခြားစကားလုံးများနှင့်ဆိုရလျှင် လူသားမျိုးနွယ်သည် လူသားဖြစ်ခြင်းကြောင့် တစ်စုံတစ်ရာ အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ လွတ်လပ်မှုနှင့် လူနေမှုအဆင့်အတန်းများကို ထိုက်တန်ပေသည်။ ခက်ခဲ ရှုပ်ထွေးသော အဖြေဟူသည်ကား လူ့အခွင့်အရေးများဆိုသည်မှာ မည်သည့်အခြေအနေတွင်ဖြစ်စေ၊ မည်သည့်နေရာတွင် နေကြသည်ဖြစ်စေ လူသားများကိုမည်သို့ ပြုမူဆက်ဆံသင့်သည် ဆိုခြင်းအား နိုင်ငံတကာအသိအမှတ်ပြု စံနှုန်းတစ်ခုသတ်မှတ်ထားခြင်းများဖြစ်သည်။ အဆိုပါအဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆို ချက်အရ လူ့အခွင့်အရေးများဆိုသည်မှာ အခြေခံအားဖြင့် တရားဥပဒေဆန်ပြီး အစိုးရများနှင့် အဖွဲ့ အစည်းများအနေဖြင့် လူသားတို့၏ လွတ်လပ်မှုကိုကန့်သတ်ခြင်း သို့မဟုတ် မလိုလားအပ်သော ဖိစီးနှိပ်စက်မှုများ ပြုလုပ်ခြင်းတို့မဖြစ်ပေါ်လာစေရန် သေချာစေပါသည်။ အဆိုပါ အခွင့်အရေးများ ပြည့်ဝနေပါလျှင် လူအများအနေဖြင့် ဂုဏ်သိက္ခာပြည့်ဝသော အသက်တာတစ်ခုဖြင့် အသက်ရှင် နေထိုင်နိုင်ပါသည်။ နိုင်ငံတကာက အသိအမှတ်ပြုသော လူ့အခွင့်အရေးများသည် ကုလသမဂ္ဂ UN နှင့် အခြားအဖွဲ့အစည်းများတွင်ပြုလုပ်သော လက်ရှိ ငြင်းခုံဆွေးနွေးမှုများအတွင်း ဆက်လက် ကျယ်ပြန့်နေဆဲဖြစ်သည်။

လူသားတို့အတွက် မည်သို့ကာကွယ်ထောက်ပံ့ပေးသည်ကို ထောက်ရှု၍ လူ့အခွင့်အရေး များကို အောက်ပါအတိုင်း ဖော်ပြနိုင်သည်။

- လှုပ်ရှားမှုများကို လွတ်လပ်စွာ ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်း (ဥပမာ - ခရီးသွားလာခြင်း၊ မိမိတို့ ဖော်ထုတ်ပြသလိုသည်ကို ဖော်ထုတ်နိုင်ခြင်း သို့မဟုတ် ဘာသာတရားတစ်ခုကို ကျင့်ကြံ လိုက်နာနိုင်ခြင်း)
- အခြေအနေတစ်ခုခုမှ လွတ်မြောက်နိုင်ခြင်း (ဥပမာ - နှိပ်စက်ကလုပြုခံရမှုနှင့် ကျွန်ပြုခံရမှု)
- ဝန်ဆောင်မှုများကို ရယူခံစားပိုင်ခွင့် (ဥပမာ - ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေး၊ မျှတသော ဥပဒေ စနစ်နှင့် အလုပ်လုပ်ပိုင်ခွင့်)
- မသန်စွမ်းများ၊ ကလေးများ၊ အမျိုးသမီးများနှင့် ဒုက္ခသည်များကဲ့သို့သော ထိခိုက်ခံရနိုင်ခြေ ရှိသော လူစုအတွက် အကာအကွယ်များရရှိခြင်း

အချုပ်အားဖြင့်ဆိုရလျှင် လူ့အခွင့်အရေးများသည် လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်း ပြည့်ဝစွာပါဝင် နိုင်ပြီး ဂုဏ်သိက္ခာပြည့်ဝသော အသက်တာကိုရရှိ အသက်ရှင်နိုင်ရေးကို သေချာစေခြင်းဖြစ်သည်။ လူသားများ၏ကုံလုံမှုကို အသိအမှတ်ပြုကာ အကာအကွယ်ပေးရန်အတွက် လူ့အခွင့်အရေးများက သေချာစေခြင်းဖြစ်သည်။ လာမည့်အပိုင်းတွင် လူသားတစ်ဦးက လူ့အခွင့်အရေးများကို မည်သို့ ဆည်းပူးနိုင်သနည်း၊ ထိုအခွင့်အရေးများကို မည်သူတို့ကဆုံးဖြတ်နေသနည်း ဆိုသည်တို့ကို စေ့ငု ထားခြင်းဖြစ်သည်။

၁.၁.၁ လူသားဟု သတ်မှတ်ခြင်း

လူ့အခွင့်အရေးကို ရရှိခံစားနိုင်ခြင်းအတွက် မရှိမဖြစ် တစ်ခုတည်းသော လိုအပ်ချက်မှာ လူသားဖြစ်ခြင်းပေတည်း။ အရည်အချင်းအောင်မြင်မှု သို့မဟုတ် အသိပညာများ စသည့် အခြား အရာများ ရှိနေစရာမလိုပေ။ သာမန်ဘဝတွင် လူသားများကို တိရစ္ဆာန်များ သို့မဟုတ် အပင်များနှင့် ခွဲခြားခြင်းမှာ သိပ်မခက်လှပေ။ မြင်သာသောဇီဝဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံက လူအများကို လူသားဟု သတ်မှတ်ပေးပါသည်။ သို့သော်လည်း မည်သည့်အချိန်တွင် လူသားဖြစ်ကာ၊ မည်သည့် အချိန်တွင် လူသားမဟုတ်တော့ဟု ဆုံးဖြတ်ရသည်ကား သိပ်မလွယ်ပေ။

မည်သည့်အချိန်တွင် လူသားဖြစ်လာသနည်း။

မည်သည့်အချိန်တွင် လူ့အသက်စတင်သနည်း ဆိုသည်နှင့်ပတ်သက်၍ ကမ္ဘာအနှံ့တွင် အားလုံးသဘောတူညီသည့် အဖြေကား မရှိပေ။ အချို့သော လူ့အဖွဲ့အစည်းများက မွေးဖွားသည်နှင့် အသက်တာစတင်ပြီဟု အခိုင်အမာဆိုကြသည်။ အချို့ကမူ ပဋိသန္ဓေတည်သည်နှင့် အသက်ရှင်သော အချိန်ဟု ယူဆကြသည်။ အချို့ကမူ မိခင်မပါဘဲ စတင် ရပ်တည်နိုင်သည့်အရွယ်တွင် လူသား ဖြစ်ပြီဟု သတ်မှတ်ကြသည်။ ကိုယ်ဝန်ဆောင်အမျိုးသမီးတစ်ဦးကိုကြည့်ကာ အချို့က လူ့အသက် တစ်ချောင်းဟု မြင်ကြသူများရှိသလို အချို့ကလည်း မိခင်နှင့်ကလေးအတွက် အသက်နှစ်ချောင်းဟု မြင်ကြသည်လည်း ရှိသည်။ လူ့အခွင့်အရေးအပေါ် လာသက်ရောက်မှုကလည်း နှစ်ခုဖြစ်လာသည်။ ပထမဦးစွာ ဥပဒေအရ သတ်မှတ်ထားခြင်းက ကိုယ်ဝန်ဖျက်ချခြင်းမှာ တရားဝင်မဝင် ဆုံးဖြတ်ပေး ပါသည်။ ဒုတိယအားဖြင့် ယင်းသို့သတ်မှတ်ခြင်းသည် မျိုးဆက်ပွားကျန်းမာရေးနှင့် မမွေးရသေးသော ကလေးနှင့်ပတ်သက်၍ မည်သို့လုပ်မည်ကို ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ဆိုသည့် ကိုယ်ဝန်ဆောင် အမျိုးသမီးအခွင့် အရေးဆိုင်ရာ အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးများကို သိသာစွာ ဂယက်ရိုက်မှုရှိသည်။ (အပြည့်အစုံကို အခန်း ၈ တွင် ဖော်ပြထားပါသည်) သို့သော် မွေးလိုက်ပြီဆိုသည်နှင့် မည်သည့်နေရာတွင် မွေးသည် ဖြစ်စေ၊ လူ့အခွင့်အရေးကို သိသိမသိသိ လူ့အခွင့်အရေးနှင့် အလိုအလျောက် ထိုက်တန်ပြီးဖြစ်သည်။

မည်သည့်အချိန်တွင် လူသားမဟုတ်တော့ပြီနည်း။

မည်သည့်အချိန်တွင် လူ့အခွင့်အရေး ပြန်လည်ရုပ်သိမ်းခံရမည်နည်း ဆိုသည့် မေးခွန်းက လူသားတစ်ယောက် လူသားဖြစ်ခြင်းနှင့်ပတ်သက်သည့် နောက်ထပ် ဝိသေသတစ်ခုကို ရှင်းလင်းပြ ပါသည်။ သေဆုံးခြင်းဆိုသည်က ရှင်းလင်းသောအခြေအနေဖြစ်သည်။ အချို့သောလူများအတွက်မူ သေဆုံးပြီးသားလူနှင့် အသက်ရှင်နေသူအကြား ခွဲခြားခြင်းက ခက်ခဲလျက်ရှိသည်။ တစ်ဦးဦးက ဦးနှောက်အလုပ်မလုပ်တော့ သို့မဟုတ် စိတ်ရောဂါများရှိနေခြင်း သို့မဟုတ် ဦးနှောက်ထိခိုက်နေ ခြင်းတို့ရှိလျှင် မည်သို့ဖြစ်မည်နည်း။ များပြားလှစွာသော ဒဏ်ရာဒဏ်ချက် ထိခိုက်မှုများရှိပြီးနောက် လူတစ်ဦးကို အသက်ရှင်အောင် ပြုထားခြင်းဆိုလျှင် မည်သို့ရှိမည်နည်း။ သို့မဟုတ် ၎င်းတို့ကို စိတ်ပိုင်း ဆိုင်ရာအရ မသန်စွမ်းသူများဟု သတ်မှတ်မည်ဆိုပါက သင့်လျော်ပါမည်လော။ ထိုမေးခွန်းများကို ဖြေကြည့်ခြင်းက လူသားဖြစ်တည်ခြင်း၏ လိုအပ်သောဝိသေသလက္ခဏာများကို ရှင်းလင်းဖော်ပြ ပါလိမ့်မည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် သတ်မှတ်ထားသည်မှာ လူသားအဖြစ် တင်းပြည့်ကျပ်ပြည့် ခေါ် ထိုက်ရန် လူတစ်ဦးသည် စဉ်းစားချင့်ချိန်နိုင်သည့် အသိစိတ်ရှိရပါမည်။ လူသားတစ်ဦး ဦးနှောက်

သေဆုံးသွားခြင်း သို့မဟုတ် တွေးခေါ်နိုင်မှုမရှိတော့ခြင်းကြောင့် အသက်တာကို ထောက်ပံ့ပေး ထားသော စနစ်များ ရပ်ဆိုင်းသွားပြီဟု ယူဆကြသည်။ နိုင်ငံအသီးသီးတွင် ယင်းသို့ ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချရာတွင် မတူညီသောလုပ်ငန်းစဉ်များရှိလေရာ ယင်းသို့ ဆုံးဖြတ်ချက်များသည် လူနာအနေဖြင့် လူသားတစ်ယောက်အဖြစ် ရပ်တည်နိုင်သလော ဆိုသည်ကို (ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ အကြံဉာဏ်များ၊ မိသားစု၏ဆန္ဒနှင့် ကုသစရိတ် စသည်တို့ကို ဆွေးနွေးမှုများဖြင့်) ထည့်သွင်း စဉ်းစားရလေ့ရှိသည်။ ထို့ပြင် စဉ်းစားဆင်ခြင် ချင့်ချိန်နိုင်စွမ်းဖြင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းထဲပါဝင်နိုင်ခြင်းကို လူသားဖြစ်ခြင်းဟု စဉ်းစားကြသည်။ တစ်ယောက်ယောက်သည် စိတ်ရောဂါကြောင့်ဖြစ်စေ၊ ဦးနှောက်ထိခိုက်မှုကြောင့် ဖြစ်စေ စဉ်းစားဆင်ခြင်ချင့်ချိန်နိုင်စွမ်း ဆုံးရှုံးသွားခဲ့လျှင် အစိုးရ သို့မဟုတ် အုပ်ထိန်းစောင့်ရှောက် သူက ၎င်းတို့၏အခွင့်အရေးများနှင့် တာဝန်ရှိမှုများအတွက် တာဝန်ယူပေးကြရသည်။ ထို့ကြောင့် အစိုးရများအနေဖြင့် ယင်းကို စဉ်းစားဆုံးဖြတ်နိုင်ရန် နည်းလမ်းတစ်ခုရှိသင့်ပြီး ဆုံးဖြတ်ပေးနိုင်သည့် အာဏာပိုင်အဖွဲ့ကို ခန့်အပ်ထားသင့်သည်။ ထိုသို့အခြေအနေများ ရှိမှသာ သက်ရောက်ခံစားရသူများ အနေဖြင့် ၎င်းတို့အခွင့်အရေးများ မဆုံးရှုံးစေခြင်း သို့မဟုတ် အုပ်ထိန်းစောင့်ရှောက်ပေးသူများသို့ အဆိုပါ အခွင့်အရေးများပေးအပ်ခြင်းတို့ လုပ်ဆောင်နိုင်ပေမည်။ လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်းဝင် ဝင်ဆံ့ပါဝင်နိုင်သည့် အရည်အသွေးမရှိတော့သူများအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုလျက် အဆိုပါလူသား များ၏ အခြေခံအခွင့်အရေးများကို အကာအကွယ်ပေးသည့် ဥပဒေများကို အစိုးရများက ရှိထားရန် မျှော်လင့်ရပါသည်။ လူ့အခွင့်အရေးသဘောတရားအရ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးကြေညာ စာတမ်း UDHR အပိုဒ် ၁ တွင် အသေးစိတ်ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း လူသားများအား စဉ်းစား ချင့်ချိန်ပြုမူနိုင်သောသူများအဖြစ် ဆက်ဆံရပါမည်။

**ဆွေးနွေးခြင်းနှင့် အပြန်အလှန်ဝေဖန်ခြင်း
အခွင့်အရေးများကို ယူဆောင်ဖယ်ရှားခြင်း**

လူတစ်ဦးသည် ဦးနှောက်ထိခိုက်ခြင်း သို့မဟုတ် ပြင်းထန်သော စိတ်ဝေဒနာခံစားရခြင်းတို့ကြောင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်းဝယ် ကောင်းမွန်စွာ စဉ်းစားချင့်ချိန်နိုင်ခြင်းမရှိသည့်အခါ ၎င်းတို့ ကိုယ်ကို ဖြစ်စေ တစ်ပါးသူတို့ကိုဖြစ်စေ ထိခိုက်အောင်လုပ်နိုင်ခြေရှိပေရာ ထိုအရာအတွက် မေးစရာ မေးခွန်း များ ရှိလာသည်။ ကမ္ဘာအနှံ့တွင် ပြစ်ဒဏ်ကျူးလွန်သူတို့ကို ထောင်ချလေ့ရှိကြသည်။

မေးခွန်း။ ။ စိတ်မနှံ့သဖြင့် ၎င်းတို့ကို ထောင်သွင်းအကျဉ်းချထားသည်ဖြစ်စေ၊ ပိတ်လှောင်ထား သည်ဖြစ်စေ ၎င်းတို့၏ လူ့အခွင့်အရေးများ မဆုံးရှုံးပေပြီလော။ သို့ဆိုလျှင် လူ့အခွင့်အရေးသည် လူတိုင်းနှင့်ဆိုင်သည်ဆိုသည့် အဓိပ္ပာယ်က မဟုတ်တော့ပြီလော။

သို့ပါသော် အချုပ်ထဲရောက်နေစေကာမူ လူ့အခွင့်အရေး အတော်များများကို ရရှိရမည်ဖြစ်သည်။ အရေးကြီးသည့် အခြေခံအခွင့်အရေးများဖြစ်ကြသော အသက်ရှင်ခွင့်၊ နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းမှု၊ ကျွန်ုပ်တို့မှ လွတ်မြောက်ပိုင်ခွင့်နှင့် ခွဲခြားမှုမရှိဘဲ ဆက်ဆံခံရပိုင်ခွင့်တို့ ရှိပါသည်။

၁.၁.၂ လူသားတို့၏ အခွင့်အရေးများ

အခွင့်အရေးများဆိုသည်ကို မှန်ကန်သော သို့မဟုတ် တရားမျှတသော ဟူ၍ အဓိပ္ပာယ် ကောက်ကြသည်။ အင်္ဂလိပ်ဘာသာစကားတွင် Right ဆိုသည့်စကားလုံး၌ အဓိပ္ပာယ်နှစ်မျိုးရှိပေရာ ထိုအဓိပ္ပာယ်များသည် တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ဆက်စပ်ပါပေသည်။ သင့်တွင်အခွင့်အရေး Right ရှိသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ထိုသို့အခွင့်အရေးရှိခြင်းဆိုသည်မှာ မှန်ကန်၍ (Right) ဖြစ်ပါသည်။ အခွင့်အရေးတစ်ခု ဆိုသည်မှာ လူတစ်ဦးက ပိုင်ဆိုင်သည်။ ပိုင်ဆိုင်ဖို့လည်း ထိုက်တန်သည်။ လူသားတို့သည် ၎င်းတို့မကြုံလိုသော အဖြစ်အပျက်များမှကင်းဝေးစေရန် အဆိုပါ အခွင့်အရေးတို့ကို သုံးပိုင်ခွင့်ရှိပါသည်။ ထို့ကြောင့် အခွင့်အရေးတစ်ခု၏ သဘောတရားများသည် ရိုးရှင်းပြီး ရှုပ်လည်းရှုပ်ထွေးပါသည်။ ရိုးရှင်းစွာဆိုရပါလျှင်မူ အခွင့်အရေးတစ်ခုသည် လူတစ်ဦးက မှန်ကန် စွာဖြင့် ထိုက်တန်သောအရာဖြစ်ကာ လွတ်လပ်စွာကျင့်သုံးပိုင်ခွင့်၊ အကာအကွယ်ရပိုင်ခွင့် ရှိပါပေ သည်။ မျိုးစုံသော အခွင့်အရေးများစွာရှိပါသည်။ စားသုံးသူအခွင့်အရေး၊ ခရီးသွားပြည်သူအခွင့် အရေး၊ နိုင်ငံသားအခွင့်အရေး၊ ကြည့်ရှုသူအခွင့်အရေး၊ ပိုင်ဆိုင်ခွင့်အခွင့်အရေး၊ ကျောင်းသားအခွင့် အရေး၊ ပညာရှင်အခွင့်အရေး၊ ခရီးသွားအခွင့်အရေး စသည်တို့ဖြစ်သည်။ အဆိုပါ အခွင့်အရေး တစ်ခုစီသည် လူတစ်ဦးက တစ်စုံတစ်ရာကို ကျင့်သုံးပိုင်ခွင့်အား ဆိုလိုပါသည်။

ယင်းရှုပ်ထွေးသော အခွင့်အရေးများကို နားလည်အောင် ဆောင်ရွက်ရာတွင် ဝိသေသ များစွာဖြင့် ရှိနေသည့် အခွင့်အရေးတစ်ခုချင်းစီကို ဥပဒေကြောင်းအရ ကောက်ယူနိုင်ပုံများ နားလည် ထားရပေမည်။ သို့မဟုတ် ထိုအခွင့်အရေးက အာမခံချက်ပေးထားသော အရာတစ်ခုခုနှင့် ဆက်စပ် နေလေ့ရှိသည်။ အဆိုပါဆက်နွယ်မှုများသည် ယင်းအခွင့်အရေးတွင်ပါဝင်သည့် အရာများဖြစ်ပြီး လူ့အခွင့်အရေးအတွက်မူ ဥပဒေများနှင့် သဘောတူညီမှုစာချုပ်များတွင် အသေးစိတ်ဖော်ပြထား ပါသည်။ အခွင့်အရေးတစ်ခုစီတွင် အထူးဦးစားပေးခံရမှုပါဝင်သည်။ ဥပမာ - ကျောင်းသား တစ် ယောက်သည် စာသင်ခန်းထဲတွင် မေးခွန်းများမေးပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ စာကြည့်တိုက်မှ စာအုပ်ငှားပိုင်ခွင့် ရှိသည်။ အတန်းအောင်ရန်အတွက် မျှတသောအခွင့်အလမ်းများရှိသည်။ ယာဉ်မောင်းတစ်ဦးသည် လမ်းများကို အသုံးပြုပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ ခရီးသည်တစ်ဦးသည် အများသုံးဘတ်စ်ကားကို စီးပိုင်ခွင့်ရှိသည် အစရှိသဖြင့်ဖြစ်၏။

ဒုတိယအနေဖြင့် အခွင့်အရေးတစ်ခုသည် အဆိုပါအခွင့်အရေးကို ခိုင်မာအောင် ဆောင် ရွက်ပေးရန် တာဝန်ရှိသူ သို့မဟုတ် တာဝန်ရှိသည့်အရာနှင့် ဆက်စပ်ပါသည်။ ထိုသို့ လူပုဂ္ဂိုလ် တစ်ဦး သို့မဟုတ် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုခု မရှိပါလျှင် ထိုအခွင့်အရေးကို မရနိုင်ပေ။ ဆိုလိုသည်မှာ ဒုတိယပါဝင်သူ (နိုင်ငံတော်ဖြစ်စေ၊ ကုမ္ပဏီတစ်ခုဖြစ်စေ၊ တက္ကသိုလ်ဖြစ်စေ) က အခွင့်အရေးကို လေးစား၊ တာဝန်ယူရန် လိုအပ်သည်။ လူတစ်ဦးဦးကို အသက်ရှူခွင့်ဆိုပြီး ပေးရန်မလိုပေ။ အဘယ် ကြောင့်ဆိုသော် လေသည် ဖောချင်းသောချင်းပေါများစွာ ရှိနေသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ သို့သော် လေထုကဉာဏ်ညမ်းနေပြီး အသက်ရှူရခက်လာပြီ ဆိုလျှင်တော့ လူများ လတ်ဆတ်သောလေကို ရှူခွင့်ရရန်အတွက် တာဝန်ရှိသူများကို လိုအပ်လာချေပြီ။ ယင်းဖြစ်စဉ်ကို အခွင့်အရေးတစ်ခုအတွက် ဆက်စပ်တာဝန်ရှိခြင်းဟု ဆိုပါသည်။ နောက်အခန်းများတွင် ဆက်လက်ရှင်းပြပါမည်။

အခွင့်အရေးဆိုသည်မှာ လူသားတွင်မှရှိခြင်းမဟုတ်ပါ။ ကော်ပိုရေးရှင်းများတွင်လည်း အခွင့်အရေးနှင့်တာဝန်တို့ရှိပါသည်။ တိရစ္ဆာန်တွင်ပင် အခွင့်အရေးရှိသည်။ အခွင့်အရေးရှိသည် ဆိုသည်နှင့် လူသားများနှင့် တန်းတူအခွင့်အရေးဟုတော့ မဆိုနိုင်ပါ။ တိရစ္ဆာန်များ သို့မဟုတ် ကော်ပိုရေးရှင်းများကို အခွင့်အရေးရရှိစေရန်အတွက် တာဝန်ယူပေးရသူများရှိသည်ဟု ဆိုလိုပါသည်။ မဲပေးခြင်း၊ နိုင်ငံသားဖြစ်ခြင်းကဲ့သို့သော အခွင့်အရေးပေးခြင်းဖြင့် တိရစ္ဆာန်များကို လူများနှင့် တန်းတူအခွင့်အရေး ပေးရမည်ဆိုသည်မှာကား အဓိပ္ပာယ်မရှိပေ။ သို့သော် မျှတစွာ ဆက်ဆံခံရပိုင် ခွင့်နှင့် လူသားတို့၏အနိုင်ကျင့်နှိပ်စက်ခြင်းမှ အကာအကွယ်ရပိုင်ခွင့်တို့ကိုတော့ ၎င်းတို့ လိုအပ် ပါသည်။ လူ့အခွင့်အရေးဆိုသည်မှာ အစိုးရ သို့မဟုတ် လူ့အဖွဲ့အစည်းက လူသားများကို အနိုင်ကျင့်နှိပ်စက်ခြင်းအား အကာအကွယ်ပေးသကဲ့သို့ တိရစ္ဆာန်အခွင့်အရေးများကလည်း လူသား တို့ တိရစ္ဆာန်များကို အနိုင်ကျင့်နှိပ်စက်ခြင်းမှ ကာကွယ်ခြင်းဖြစ်ပေရာ ထိုနေရာတွင်တော့ ခပ်ဆင်ဆင် ရှိပါသည်။

၁.၁.၃ လူ့အခွင့်အရေး၏ အခြေခံများ

ဥပဒေရေးရာ၊ လူ့ကျင့်ဝတ်ရေးရာနှင့် လူမှုရေးရာအခွင့်အရေးများ ပေါင်းစုကာ လူ့အခွင့် အရေးများကို ဖွဲ့စည်းထားခြင်းဖြစ်သည်။ အဆိုပါ အခွင့်အရေးသုံးမျိုးကို စေ့ငြိညှိရန်လိုပါသည်။ ပထမအနေဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးကို ဥပဒေအရ သတ်မှတ်ပေးထားသော အခွင့်အရေးအဖြစ် ယူဆရမည်။ ဥပဒေအရ အကာအကွယ်ပေးထားသော ဥပဒေဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများစွာ ရှိပါသည်။ ဥပမာ လက်ထပ်ပိုင်ခွင့် သို့မဟုတ် ဥပဒေအရ ပိုင်ဆိုင်မှုရှိပိုင်ခွင့်တို့ဖြစ်သည်။ အစိုးရမင်းတို့သည် လူ့ကျင့်ဝတ်အရ ဖြစ်ခြင်းကြောင့်သာမက ဥပဒေအရ တာဝန်ရှိခြင်းကြောင့်ပါ လူ့အခွင့်အရေးကို လေးစားရပေမည်။ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးများကို သဘောတူခြင်း သို့မဟုတ် ကုလသမဂ္ဂသို့ ဝင်ရောက်ခြင်းဖြင့် အစိုးရများသည် လူ့အခွင့်အရေးများအပေါ် တာဝန်ရှိသည်ဟု သဘောတူရပြီး အဆိုပါအခွင့်အရေးများသည်လည်း ဥပဒေများတွင် သက်ဝင်အခြေခိုင်နေစေရမည်။ လူ့အခွင့်အရေးများကို မှန်ကန်တရားလမ်းကြောင့်သင့်စေရန်နှင့် အသက်ဝင်စိုးမိုးစေရန်အတွက် ဥပဒေကို အခြေခံထားခြင်းက အလွန်အရေးပါပါသည်။ ဥပဒေကိုအခြေခံခြင်းအားဖြင့် အစိုးရနှင့် အခြားအဖွဲ့အစည်းများသည် ဥပဒေကြောင့် လူ့အခွင့်အရေးကို လေးစားရပေမည်။ အဆိုပါ ဥပဒေအရ တာဝန်ရှိမှုများ မည်သို့ပေါ်ပေါက်လာသည်၊ အစိုးရများက မည်သို့တာဝန်ယူ စောင့် ရှောက်ရသည်ကို အခန်း ၄ နှင့် ၅ တွင် ဖော်ပြထားပါမည်။

ဒုတိယအားဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးများသည် လူ့ကျင့်ဝတ်စံနှုန်းအရ အခွင့်အရေးများလည်း ဖြစ်သည်။ သင့်မြတ်လျော်ကန်သော လူ့ကျင့်ဝတ်ဖြစ်သည်ဟု သတ်မှတ်ထားခြင်းကြောင့် အဆိုပါ အခွင့်အရေးများကလည်း တည်ရှိနေပါပေသည်။ ကျင့်ဝတ်စံနှုန်းကို အခြေခံသော အခွင့်အရေးများ အားလုံးသည် ဥပဒေကိုအခြေခံခြင်းမရှိပေ။ အချို့သော အပြုအမူများသည် ကျင့်ဝတ်စံနှုန်းအရတော့ မဖြစ်သင့်သော်လည်း တရားမဝင်ဟုတော့ ဆို၍မရပေ။ (ဥပမာ - မိမိချစ်သူ လက်တွဲဖော်ကို လှည့်ဖျားခြင်း) အချို့သော ကျင့်ဝတ်စံနှုန်း အခွင့်အရေးများကို ဥပဒေအရ အကာအကွယ် ပေးထားသည်။ ဥပမာ - လိင်အသားပေး အပြာကဲ့သို့သော မိဒီယာများကို အချို့နိုင်ငံများတွင် ပိတ်ပင်ထားခြင်းမျိုးဖြစ်သည်။ ကျင့်ဝတ်စံနှုန်းဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးတစ်ခု ချိုးဖောက်ခံရလျှင်

လူအများက သတိထားမိလေ့ရှိသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် မည်သည်က မှန်သည် သို့မဟုတ် မည်သည်က မှားသည်ကို လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်းဝယ် ပါဝင်သူများက တူညီသော ယုံကြည်မှုမျိုး ရှိတတ်ကြခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်။ ကျင့်ဝတ်စံနှုန်းဆိုသည်မှာလည်း ရံဖန်ရံခါ ယဉ်ကျေးမှုတစ်ခုနှင့် တစ်ခု မတူညီတတ်ပေ။ ဥပမာ - ကမ်းခြေတွင် မသင့်လျော်စွာ ဝတ်ဆင်ခြင်းဆိုသည်မှာ ယဉ်ကျေးမှု ဆိုင်ရာ တန်ဖိုးထားမှုများအပေါ် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း မူတည်ပါသည်။ ထို့ကြောင့်ပင် အရှေ့တောင် အာရှနိုင်ငံများသည် ဥရောပသားများ၏ ကမ်းခြေသွားဝတ်စုံအပေါ် မသင့်လျော်ဟု သတ်မှတ်ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် လူ့အဖွဲ့အစည်း အားလုံးနီးပါးသည် မည်သည်က ဖြစ်သင့်သည်၊ မည်သည်က လေးစားသည့်အမူအရာကိုပြုသည် ဆိုသည့် တူညီသော ကျင့်ဝတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ တန်ဖိုး ထားမှုများ ရှိမြဲဖြစ်သည်။ လူ့ကျင့်ဝတ်ဆိုင်ရာ ဘုံအခြေခံတူညီမှုရှာခြင်းသည် ခက်ခဲပေသော်ငြား လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ဒဿန အခြေခံ၏ အစိတ်အပိုင်းဖြစ်ပါသည်။ ကျင့်ဝတ်ဆိုင်ရာစံနှုန်းများသည် ဘယ်တော့မှ မပြောင်းသည့်အရာများတော့ မဟုတ်ကြပါပေ။ ချစ်ခင်စုံမက်ခြင်း၊ လက်ထပ်ခြင်း၊ လိင်မှုရေးရာပြုခြင်း စသည့် တန်ဖိုးထားမှုပုံစံများသည် ပြီးခဲ့သည့် ဆယ်စုနှစ်များအတွင်း အတော် များများ ပြောင်းလဲခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ လူများအပေါ်လေးစားခြင်း ဆိုသည်ကား အခြေခံအားဖြင့်တော့ တစ်ကမ္ဘာလုံးတွင် အတူတူပင်ဖြစ်သည်။ လူသားများ၏ လုံခြုံအန္တရာယ်ကင်းမှု၊ အစိုးရ၏လူသားများ အပေါ် ဆက်ဆံပြုမူပုံ စသည့် အရေးကြီးသောကိစ္စများတွင် ဖြစ်သည်။

သဘောတရားရေးရာ

အပြန်အလှန်သဘောကိုကျင့်ခြင်း

ကျွန်ုပ်တို့ကို သူတစ်ပါးက ကောင်းမွန်စွာ ဆက်ဆံစေချင်သကဲ့သို့ သူတစ်ပါးကိုလည်း ကောင်းမွန်စွာ ဆက်ဆံရမည် ဟူသောအချက်မှာ အပြန်အလှန် အတုံ့အလှယ်ထားရှိကြသည့် ကျင့်ဝတ်၏ သဘော ကို ပြုပြီး အများလက်ခံထားသည့် လောက၏စံနှုန်းတစ်ခုလည်း ဖြစ်သည်။ အဆိုပါကျင့်ဝတ်သည် သမိုင်းတွင်လည်း အမြစ်တွယ်ပြီးဖြစ်ကာ ကျွန်ုပ်တို့အပြန်အလှန်ဆက်ဆံနေရသူများနှင့် ကျွန်ုပ်တို့၏ ခံစားချက်များကို ချိတ်ဆက်ထားရာ ဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာ -

- “ကိုယ့်အတွက်လည်း မဖြစ်စေချင်တာတွေကို တစ်ပါးသူတို့အတွက် မဖြစ်စေပါနဲ့” - ကွန်ဖြူးရှပ်
- “သင့်အိမ်နီးချင်းရဲ့ အောင်မြင်မှုကို သင့်အောင်မြင်မှုလို့ သဘောထားပြီး၊ သင့်အိမ်နီးချင်းရဲ့ ဆုံးရှုံးမှုကို သင့်ဆုံးရှုံးမှုလို့သဘောထားပါ” - လောင်ဇူ (တာအိုဝါဒ)
- “မိမိကိုယ်ကို ပြုမူသဘောထားသကဲ့သို့ သူတစ်ပါးကိုပြုမူပါ” - မဟာဘရတ ရန်တီ ပါဗာ (ဟိန္ဒူ)
- “အကြင်သူသည် နာကျင်တတ်စေသော အရာဟု သိငြားအံ့၊ တစ်ပါးသူတို့ကို မပြုကြ ကုန်လင့်” - ဥဒါနဝဂ္ဂ (ဗုဒ္ဓဘာသာ)
- “မိမိမကြိုက်သောအရာကို တစ်ပါးသူတို့အားလည်း မလုပ်ကြနှင့်” - တိုဗစ် (ခရစ်ယာန် ဘာသာ)

- “သူတစ်ပါးက မိမိကို ပြုမူစေချင်သကဲ့သို့ သူတစ်ပါးအားလည်း ပြုမူလော့” - မက်သယူး ဂူး၁၂ (ခရစ်ယာန်ဘာသာ)
- “မိမိကိုယ်မိမိ ချစ်ခင်သကဲ့သို့ ညီအစ်ကိုဖြစ်သူအား မချစ်ခင်သူသည် စစ်မှန်သော ယုံကြည်သူ မဟုတ်သေးပေ။” - ဟာဒစ် ၁၃ (အစ္စလာမ်ဘာသာ)
- “မိမိကိုယ်ကိုချစ်ခင်သလို မိမိအိမ်နီးချင်းကိုလည်း ချစ်ခင်ပါ” - လီဗစ်တီဆက် (ဂျူးဘာသာ)
- “ဉာဏ်အလင်းရသူများသည်ကား တစ်ပါးသူကို ကြောက်စေသူမဟုတ်ကာ မိမိကိုယ်ကိုလည်း မည်သူကမှ ကြောက်စေသူ မဟုတ်ချေ” - ဗာဆာရန် (ဆစ်ခ်ဘာသာ)

တတိယအားဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးများသည် လူသားတို့၏အသက်တာများ လုံခြုံစွာနှင့် ပျော်ရွှင်စွာဖြင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်းဝယ် အတူတကွ ရှိနိုင်ရန် ဆောင်ရွက်ပေးသော လူမှုရေးအခွင့်အရေးများ ဖြစ်ပါသည်။ ထပ်မံ၍ဆိုရလျှင် လူမှုအခွင့်အရေးများအားလုံးသည် ဥပဒေအရ အကာအကွယ်ပေးထားခြင်း မဟုတ်စေကာမူ (လူမှုကျင့်ဝတ်အရလည်း ပါဝင်ခြင်းမရှိပေ) ၎င်းတို့သည် လူ့အဖွဲ့အစည်း ကောင်းမွန်စွာ လည်ပတ်ရေးအတွက် သေချာစေပါသည်။ ဥပမာ - ဘဏ်တွင် တန်းစီခြင်း သို့မဟုတ် လိုင်းကားပေါ်တွင် နေရာဖယ်ပေးခြင်းတို့သည် ဥပဒေအရ သတ်မှတ်ထားခြင်း မဟုတ်ပေ။ ထို့ကြောင့် ၎င်းတို့သည် လူ့အခွင့်အရေးများလည်း မဟုတ်ပေ။ သို့သော် လူ့အဖွဲ့အစည်း ယဉ်ကျေးပျူငှာစွာ လုပ်ငန်းလည်ပတ်ရန်အတွက် အဆိုပါရေးသားထားခြင်းမဟုတ်သော စည်းမျဉ်းများကို လူသားများအား လိုက်နာစေလိုကြသည်။ လူမှုအခွင့်အရေးဆိုသည်မှာ ပညာရေးနှင့် ကျန်းမာရေးတို့ကဲ့သို့သော အစိုးရထံမှ မျှော်လင့်ခွင့်ရှိသည်များ ပါဝင်သကဲ့သို့ ရပ်ရွာတွင် နေထိုင်ခြင်းမှသည် ထွက်ပေါ်လာသော မျှော်လင့်လိုလားချက်များလည်း ပါဝင်သည်။ ဘဝကို ပိုမိုလွယ်လင့်တကူဖြစ်စေကာ နေပျော်စေသော ယဉ်ကျေးပျူငှာမှု၊ ခင်မင်ဖွယ်ရာကူညီမှု၊ သည်းခံမှု၊ ပျော်ရွှင်ရယ်မော တက်ကြွမှု စသည်တို့မှာလည်း လူမှုရေးအခွင့်အရေးများ ဖြစ်ကြပါသည်။ လူများအနေဖြင့် လုံခြုံစေရန်အတွက် လူမှုအခွင့်အရေးများ ဖော်ဆောင်ထားပြီး အဆိုပါလိုအပ်ချက်များ ပြည့်ဝစေရန်အတွက် လူ့အဖွဲ့အစည်း သို့မဟုတ် အစိုးရက လုပ်ပေးရသည်။

ဆွေးနွေးခြင်းနှင့် အပြန်အလှန်ဝေဖန်ခြင်း

အခွင့်အရေးအမျိုးအစားများကို ခွဲခြားခြင်း

မေးခွန်းများ

- ၁။ သင်တို့နိုင်ငံတွင် အောက်ပါ မည်သည့်အခွင့်အရေးတို့ကို ချိုးဖောက်လျှင် အရေးယူခံရနိုင်ပါသနည်း။ (က) ဥပဒေအရ သတ်မှတ်ထားသော အခွင့်အရေးများ (ခ) ကျင့်ဝတ်ပိုင်းအရ သတ်မှတ်ထားသော အခွင့်အရေးများ (ဂ) လူမှုရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ နှင့် (ဃ) အထက်ပါအခွင့်အရေးများ ရောပြွမ်းထားသည့် အခွင့်အရေးများ။
- ၂။ သင့်အဖြေများက အခြား ASEAN တိုင်းပြည်များဆိုလျှင် မည်သို့ရှိမည်နည်း။
- ၃။ အောက်ပါအပြုအမူများကို လူ့အခွင့်အရေးအားဖြင့် ကာကွယ်ထားသင့်ပါသလား။
  - ဇနီး၊ ခင်ပွန်းအပေါ်တွင် သစ္စာရှိခြင်း။

- အဝတ်အစားလဲသောအခန်းအတွင်း ဝတ်စုံဝတ်ကြည့်နေသူကိုချောင်းပြီးဓာတ်ပုံမရိုက်ခြင်း။
- အမှိုက်မပစ်ခြင်း။
- ကောက်ရသော ပိုက်ဆံအိတ်ကို ပိုင်ရှင်ထံသို့ ပြန်ပေးခြင်း။
- ဈေးကြီးပေးပြီး ဆံပင်ပုံစံအသစ်ညှပ်လာသော သူငယ်ချင်းအား ရုပ်ဆိုးလိုက်တာဟု ပြောခြင်း။
- လမ်းရှာနေသူအား လမ်းညွှန်ပေးခြင်း။
- လိုင်းကားပေါ်တွင် သက်ကြီးရွယ်အိုအား နေရာဖယ်ပေးခြင်း။
- သူငယ်ချင်းအပေါ်တင်နေသော အကြွေးအား ပြန်ဆပ်ခြင်း။

လူ့အခွင့်အရေးအခြေခံနှင့်ပတ်သက်ပြီး သီအိုရီတစ်ခုကဆိုသည်မှာ လူ့အခွင့်အရေးများသည် သဘာဝနိယာမကလာသည်ဟုဆို၏။ အခွင့်အရေးများနှင့်တာဝန်များသည် သဘာဝတရားကဲ့သို့ပင် နေရာတိုင်းတွင် မလစ်မလပ် ပျံ့နှံ့တည်ရှိကြသည်။ ဥပဒေ၏ဆင်ခြင်တုံတရား စိုးမိုးသော သဘောနှင့် တွေးတောချိန်ဆိုင်စွမ်းကိုလည်း လူသားသဘာဝထဲတွင် တွေ့နိုင်ပါသည်။ မွေးလာကတည်းက သိရှိလိုက်နာခဲ့ရသော လူမှုကျင့်ဝတ်ဆိုင်ရာစံနှုန်းများက ထွက်လာသည့် လူသားဂုဏ်သိက္ခာနှင့် အခြေခံအခွင့်အရေးများကဲ့သို့သော သဘောထားအမြင်များအပေါ် သဘာဝနိယာမက အခြေခံပါသည်။ ဥပမာ - အဆိုပါသီအိုရီအရ လူများသည် တစ်ဦးကိုတစ်ဦး မသတ်ကြရခြင်းမှာ ကျွန်ုပ်တို့၏ သဘာဝကို ဆန့်ကျင်နေသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ မွေးကတည်းကသိခဲ့ရသော ကျင့်ဝတ်လူမှုတန်ဖိုးများတွင် သတ်ဖြတ်ခြင်းသည် မကောင်းဟု ယုံကြည်မှုတစ်ခု ရှိထားသည်။ မည်သည့်အရာကကောင်းသည် မကောင်းသည်ကို ဖွားသိစိတ်ဖြင့် သိခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ သဘာဝနိယာမဆိုသည်ကား လူသားအခြေခံဝိသေသများကို လေးစားထောက်ပံ့ပေးပါသော အခွင့်အရေးများနှင့် တာဝန်များကို စုစည်းထားသည်ဟု ဆိုရပေမည်။

သဘာဝနိယာမအတွေးအခေါ်သည်ကား အငြင်းပွားစရာလည်း ရှိပါသည်။ ပထမတစ်ခုမှာ သဘာဝအတိုင်း ဆိုသည့်အမြင်မှာ အချိန်နှင့်အမျှ ပြောင်းနေခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာ - လူမျိုးရေးခွဲခြားနှင့် ကျွန်ုပ်တို့၏ ရှေးယခင်က သဘာဝနိယာမဆိုင်ရာ တွေးခေါ်ရုံများက တရားမဲ့တည်ဟု ယူဆခဲ့ကြပါသည်။ ယခုအခါ အများက လက်မခံကြတော့သော အမျိုးသမီးများသည် သဘာဝအရ အမျိုးသားများထက် နိမ့်သည်ဟု အကောက်အယူရှိခဲ့ပါသည်။ အမြင်တစ်ခုသည် အချိန်နှင့်အမျှ ပြောင်းသွားပြီး၊ လူ့အဖွဲ့အစည်းများအတွင်း မတူညီမှုများ ရှိနေသည့်အခါ ထိုအရာကို သဘာဝနိယာမဟု မဆိုနိုင်တော့ဘဲ လူမှုသဘောတရားတစ်ခုသာဖြစ်သွားပါသည်။ ဒုတိယအားဖြင့်သဘာဝနိယာမသည် လူမှုကျင့်ဝတ်အရ ဘာသာရေးဆိုင်ရာ အတွေးအခေါ်များနှင့် ဆက်စပ်လေ့ရှိပြီး အထူးသဖြင့် ရိုမန်ကက်သလစ်ဝါဒနှင့်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် သဘာဝနိယာမ မမြင်ကြသည်လည်း ရှိသည်။ လိင်တူချင်း ချစ်ခင်ဆက်ဆံခြင်းကို ၁၉ ရာစုဥပဒေများအရ သဘာဝအတိုင်းမဟုတ်ဟု မြင်ကြပြီး ယခုအခါ ထိုအမြင်ကို ကျယ်ပြန့်စွာ ငြင်းပယ်လျက်ရှိကြသည်။ ဖြည့်စွက်ပြောဆိုရလျှင် ဘာသာရေးတစ်ခု သို့မဟုတ် ဒဿနအမြင် မူဝါဒများကို အခွင့်အရေးများ၏ နောက်ခံအခြေအနေအဖြစ် အထူးပြုကြခြင်းများရှိသည်။ ဥပမာ - အခွင့်အရေးများသည် ဘုရားသခင်က နှင်းအပ်ထားသည်ဟု ဆိုခြင်းမျိုးဖြစ်သည်။ ထိုအခါ မေးစရာရှိလာသည်က မည်သည့်ဘုရားသခင်နည်း ဟူ၍

ဖြစ်သည်။ ဘုရားသခင်တိုင်းက ၎င်းတို့ပေးသည့် အခွင့်အရေးများကို စာရင်းပြုစုခဲ့ပါ၏လော။ ယင်းသို့ ဝိရောဓိများကြောင့် လူ့အခွင့်အရေးသုတေသနသမားများ၊ ကုလသမဂ္ဂကဲ့သို့သော အဖွဲ့အစည်းများ၊ လူ့အခွင့်အရေးတက်ကြွ လှုပ်ရှားသူများက လူ့အခွင့်အရေးသည် ပိုမိုတိကျကာ အသေးစိတ်သောပုံစံဖြင့်ရှိနေသည့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုသည်မှာ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ စာချုပ်များတွင် ပါဝင်သော အချက်များအဖြစ် ရှုမြင်ကြပါသည်။

လူ့အခွင့်အရေးသည် သဘာဝနိယာမနှင့် ဆက်စပ်မှုများရှိသည်ဟု အခိုင်အမာ ငြင်းချက်များလည်း ရှိသည်။ ဥပမာ - လူသားဂုဏ်သိက္ခာ၊ တရားမျှတမှုနှင့် တန်းတူညီမျှခြင်း တို့ကို လူ့အဖွဲ့အစည်းတိုင်း လိုလားကြသည်ဟု ဆိုကြသည်။ သို့သော် ယနေ့အခါတွင် ဥပဒေအရ ဆိုသည့် အမြင်ကို ပိုမိုအားသန်လာကြသည်။ ဥပဒေအရဟု ယထာဘူတဝါဒီ အလိုတွင် လူ့အခွင့်အရေးသည် လူမှုတည်ဆောက်ပုံတစ်ခုဖြစ်ပြီး လူ့အခွင့်အရေးကို လူသားတို့က တည်ဆောက်ထားကာ လူသားတို့အား အထူးအခွင့်အရေးများနှင့် တာဝန်များပေးရန် ဖြစ်ပေသည်။ လူ့အခွင့်အရေးတို့သည် ဖွံ့ဖြိုးရေး၊ ပြောင်းလဲတိုးတက်ခြင်း၊ ပြန်လှန်စဉ်းစားခြင်းတို့ကို ဖွင့်ပေးထားသည်။ လူ့အခွင့်အရေးများကို ဥပဒေအရတည်ရှိစေခြင်း လိုလားချက်ကို ကန့်ကွက်သူများလည်း နောက်ပိုင်းတွင် အစိုးရ၏ လုပ်ဆောင်မှုများ ကောင်းမွန်ရန်အတွက် အစိုးရလုပ်ပိုင်ခွင့်များကို ကန့်သတ်ရန်အတွက် ဥပဒေများ ပြဋ္ဌာန်းရန် နားလည်သဘောတူလာကြသည်။ လူ့အခွင့်အရေးများသည် ခေတ်ပြိုင်လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ ထုတ်ကုန်ဖြစ်ပြီး ယနေ့ခေတ် လူ့အဖွဲ့အစည်းများ၏ အရေးပြဿနာများနှင့် စိုးရိမ်မှုများကို ထင်ဟပ်စေပါသည်။

ဆွေးနွေးခြင်းနှင့် အပြန်အလှန်ဝေဖန်ခြင်း

သဘာဝနိယာမနှင့် ဥပဒေရှုထောင့်လိုလားချက်တို့ နှိုင်းယှဉ်ခြင်း

သဘာဝနိယာမဆိုသည့်သဘောကို လိုလားသူတို့က အချို့သော ဥပဒေများသည် လူသားသဘာဝကို အခြေခံထားသည်ဟု ယူဆ၏။ တစ်ဖက်တွင်လည်း ဥပဒေအရဆိုသည်ကို လိုလားသူတို့က ဥပဒေများတည်ရှိနေခြင်းမှာ လူသားများကရေးဆွဲထားပြီး လူ့အုပ်ကြီးအား လိုက်နာရန် သတ်မှတ်ပေးထားခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်ဟု ယူဆကြသည်။ ဥပမာ - ကျွန်ုပ်တို့ တစ်ဦးကိုတစ်ဦး မသတ်ဖြတ်ကြခြင်းမှာ ဥပဒေများက မလုပ်ကြရန် ပြောထားသောကြောင့် ဖြစ်သည်ဟု ပြန်ရှင်းပါသည်။

မေးခွန်း။ ။ မည်သည့်အမြင်က ပို၍လက်တွေ့ကျပါသနည်း။ ဥပဒေအရဆိုသည့် အမြင်ကို လိုလားသည်ရှိသော် ကျွန်ုပ်တို့ ကောင်းမှုများလုပ်နေခြင်းမှာ ဥပဒေကလုပ်ခိုင်း၍ ဖြစ်ပါသလော။ တန်းတူညီမျှခြင်းနှင့် တရားမျှတခြင်းကဲ့သို့သော အယူအဆများသည် လူ့အဖွဲ့အစည်းကို စနစ်တကျ ဖြစ်နေစေရန်အတွက် တီထွင်ထားခြင်းပေလော။ သဘာဝရားထံမှ ဥပဒေဖြစ်တည်လာသည်ဟု ယူဆခဲ့သည်ရှိသော် အခွန်၊ ကွာရှင်းပြတ်စဲမှု၊ ယာဉ်မောင်းခြင်း၊ စသည့် သဘာဝအတိုင်း ရှိခဲ့သည် မဟုတ်သော လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်မှုများအတွက် ကျွန်ုပ်တို့တွင် အဘယ်ကြောင့် ဥပဒေများ ရှိနေရပါသနည်း။

လူ့အခွင့်အရေး၏ အခြေခံများသည် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာအယူအဆတစ်ခု ဖြစ်လာရန် အတွက် ကျယ်ပြန့်စွာထောက်ခံမှုလိုအပ်ပြီး မောင်းနှင်နေသောအရေးကြီးသည့် အင်အားစုများစွာ ရှိပါသည်။ နှစ်များစွာကြာမြင့်လာသည့်အခါတွင် လူမှုကျင့်ဝတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ဖွံ့ဖြိုးလာရန်အတွက် ဘာသာရေးခေါင်းဆောင်များ၊ ကျင့်ဝတ်ရေးရာ ဒဿနိကဗေဒပညာရှင်များနှင့် ဥပဒေသမားများက အကူအညီပေးခဲ့သည်ကိုတော့ လက်ခံရပေမည်။ ကမ္ဘာအနှံ့ ဘာသာတရားများက ကျင့်ဝတ်ပိုင်း ဆိုင်ရာစံနှုန်းများ ဖွံ့ဖြိုးလာစေရန် ကူညီခဲ့ကြသည်။ အမှန်တကယ်တွင်လည်း ယဉ်ကျေးမှုတိုင်းက အခြားသူများအပေါ် ပြုမူဆက်ဆံရာတွင် အကြမ်းဖက်မှု၊ ဆက်နွယ်ဆက်ဆံရေး၊ ရိုးသားဖြောင့်မတ်မှု သို့မဟုတ် တစ်ပါးသူ မပြုလုပ်လိုသည်ကို အဓမ္မလုပ်ဆောင်စေခြင်း စသည့် မှန်ကန်ခြင်း၊ မှားယွင်း ခြင်းတို့ကို ခွဲခြားရန် တန်ဖိုးထားမှုများကို ထည့်သွင်းပေးခဲ့သည်။ အဆိုပါစံနှုန်းများကို အားလုံး တစ်သားတည်းဖြစ်စေရန်အတွက် လုပ်ဆောင်ရသည့် အချက်များရှိပါသည်။ (၁) လူ့အခွင့်အရေး များကို နိုင်ငံတကာဥပဒေအဖြစ် ပြဋ္ဌာန်းခြင်း၊ (၂) နိုင်ငံတကာဥပဒေများကို အသက်ဝင်စေရန် အတွက် ဆောင်ရွက်ရသော ကုလသမဂ္ဂ UN စနစ်အတွင်းသို့ နိုင်ငံတိုင်း အကြွင်းမဲ့ပါဝင်စေခြင်း (၃) လူ့အခွင့်အရေး၏စံနှုန်းများကို နိုင်ငံများကလိုက်နာကြခြင်းတို့ဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့ လိုလား အဆိုတင်ပြနေသော လူ့အခွင့်အရေးများနှင့် တန်ဖိုးထားမှုများသည် နိုင်ငံတကာသဘောတူညီမှု များ၏ ရလဒ်များဖြစ်ကြသည်။ ကုလသမဂ္ဂနှင့်အစိုးရများ၏ အကောက်အယူများ ဖြစ်ခြင်းသာမက လူသားအချင်းချင်း ဆက်ဆံမှုဆိုင်ရာစံနှုန်းများ သတ်မှတ်နိုင်ရေးအတွက် ရာစုနှစ်ပေါင်းများစွာ ရုန်းကန်ကြိုးစားခဲ့ခြင်း၏ ရလဒ်အဖြစ်လည်း ယနေ့တည်ရှိနေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

လူ့အခွင့်အရေးများသည် ပြည်တွင်းရေးဆိုသည့်အချက်မှသည် အလုံးစုံ အားလုံးသဘော ဆောင်သည့် ဥပဒေရေးရာစံနှုန်းတစ်ခုအဖြစ် ပြောင်းလဲသွားရန် သိသာမြင်သာသောအချက်တစ်ခုမှာ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်မှ ကြောက်မက်ဖွယ်ရာ အနိဋ္ဌာရုံများ ဖြစ်ကြပါသည်။ ထိုကာလမတိုင်ခင်ကတည်းက နိုင်ငံအတော်များများတွင် အခွင့်အရေးများ ရှိပြီးဖြစ်သော်လည်း ဘာသာတရား၊ အခြေခံဥပဒေ၊ ယဉ်ကျေးမှုကိုလိုက်၍ အပြောင်းအလဲများရှိခဲ့ပြီး အားလုံးလွှမ်းခြုံသည့် အလုံးစုံသဘောတော့ မဆောင်ခဲ့ပါပေ။ ထို့ပြင် ဖြစ်စဉ်အတော်များများတွင် အဆိုပါ အခွင့်အရေးများသည် လူတချို့ အတွက်သာ ဖြစ်နေသည်။ လူ့အခွင့်အရေးသည် လူတိုင်း၏အခွင့်အရေး ဖြစ်မနေသည့်သဘော ဖြစ်၏။ လူနည်းစုအစုအဖွဲ့များ၊ နိုင်ငံသားမဟုတ်သူများ အမျိုးသမီးများမှာ အခွင့်အရေးများ မရခဲ့ကြပေ။ ထို့ပြင် ယင်းအခွင့်အရေးရရှိမှုကလည်း အခွင့်အရေးပေးထားသည့် တိုင်းပြည်၏ နယ်နိမိတ်အတွင်း၌သာ ရှိပေတော့သည်။ (အင်္ဂလန်နှင့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုရှိ အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ ကြေညာချက်များသည် အဆိုပါတိုင်းပြည်များအတွင်းတွင်သာ အသုံးပြုခြင်းဖြစ်သည်) ဒုတိယ ကမ္ဘာစစ်အတွင်းတွင် အမျိုးသားရေးဆိုရှယ်လစ်ဝါဒခေါင်းစဉ်ဖြင့် ရပ်တည်သော ဂျာမနီကဲ့သို့ အစိုးရများသည် လူသားတိုင်းအခွင့်အရေးရှိသည်ဆိုသော သတ်မှတ်ချက်ကို မျက်ကွယ်ပြုခဲ့ကာ ဂျူးများ၊ ဂျစ်ပစ်များ၊ နိုင်ငံရေးအတိုက်အခံများနှင့် လိင်တူချစ်သူများကို လူသားမဟုတ်သည့်သဖွယ် ဆက်ဆံခဲ့ကြပါသည်။ ၎င်းတို့၏အခွင့်အရေးများကို ဖယ်ရှားခဲ့ပြီး သန်းပေါင်းများစွာ အသက်ဆုံးရှုံး ခဲ့ရသည်။ ဥပဒေအရဆိုလျှင် ကျန်ကမ္ဘာ့နိုင်ငံများ လုပ်နိုင်သည်မှာ အနည်းငယ်သာရှိခဲ့ပြီး တုန့်ပြန်ရန် အတွက်လည်း စိတ်ဝင်စားမှု နည်းပါးခဲ့သည်။ သို့သော် ကာလကြာရှည်လာသည့်အခါတွင် အစုလိုက် အပြုလိုက် လူသတ်ပွဲကြီး၏ ကြောက်မက်ဖွယ် အနိဋ္ဌာရုံကြောင့် လူ့အခွင့်အရေးများကို နိုင်ငံတိုင်းက ဘုံအလုံးစုံ စံသတ်မှတ်ချက်အဖြစ် ဥပဒေအရထိန်းချုပ်ထားရန် လိုအပ်သည်ဟု ဆွေးနွေးရန် စိတ်ဝင်

စားလာခဲ့ကြသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ ယင်းသို့ ဖြစ်ရပ်ဆိုးများ ထပ်မံဖြစ်ပွားလာပါက ယင်းဖြစ်ရပ်သည် ဥပဒေကိုချိုးဖောက်ခြင်းဖြစ်ကာ နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်း၏ တန်ပြန်ဆောင်ရွက်မှုများကို ကြိုရနိုင်ပေသည်။

၁.၂ လူ့အခွင့်အရေးရှိ အခြေခံဝိသေသ လက္ခဏာများနှင့် သဘောတရားများ

လူ့အခွင့်အရေးတွင် အခြားသောအခွင့်အရေးများနှင့် ခွဲခြားထားပြီး လူထုကို ကာကွယ်ကာ အားပေးမြှင့်တင်ပေးရာတွင် မရှိမဖြစ် ဝိသေသလက္ခဏာအနည်းငယ် ရှိပါသည်။ အဆိုပါ ဝိသေသများကြောင့် လူ့အခွင့်အရေးသည် ပိုမိုထူးကဲလာပြီး အခြား မည်သည့်နှင့်မျှမတူသော အနေအထားကိုရရှိစေပြီး အခြားအခွင့်အရေးပုံစံများနှင့် ခြားနားစေပါသည်။

၁.၂.၁ ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ အခြေခံမူဖြစ်မှု

ယေဘုယျအားဖြင့် အခွင့်အရေးများဆိုသည်မှာ မည်သည့်နေရာ၊ မည်သည့်အချိန်တွင် ကျင့်သုံးရသည်ဟူသည့် ကန့်သတ်ချက်ရှိပါသည်။ သို့သော် လူ့အခွင့်အရေးဟူသည်ကား အဆိုပါ ကန့်သတ်ချက်မရှိပါ။ ၎င်းတို့သည် အမြဲတမ်းလွှမ်းမိုးနိုင်သည့် သဘောတရားရှိပါသည်။ လူ့အခွင့်အရေး ရရှိရန်အတွက် ကမ္ဘာပေါ်ဝယ် လူဖြစ်ခြင်းဆိုသည်ကပင် လုံလောက်ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ လူ့အခွင့်အရေးသည် နိုင်ငံသားဖြစ်မှု၊ ထိုအခွင့်အရေးများကို အသိအမှတ်ပြုထားသော နယ်နိမိတ်တစ်ခုအတွင်းတွင် နေထိုင်အသက်ရှင်မှုပေါ် မူတည်နေခြင်းမရှိပါ။ တစ်နည်းနည်းဖြင့် ကန့်သတ်ထားသော အခြားအခွင့်အရေးများနှင့် လူ့အခွင့်အရေးက ထိုနေရာတွင် ကွဲပြားပါသည်။ ဥပမာ - ကျောင်းသားအခွင့်အရေးရရှိရန်အတွက် ကျောင်းတက်နိုင်သည့် အသက်အရွယ်ရှိရန်လိုသည်။ မဲပေးပိုင်ခွင့်အတွက် နိုင်ငံသားဖြစ်ရန်လိုပါသည်။ ကာလနေရာ အခြေအနေမရွေးမှု **Universality** က လူတစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းစီတွင် နေရာတိုင်း၌ လူ့အခွင့်အရေးရှိကြောင်း သေချာစေပါသည်။

Universality
ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာအခြေခံမူဖြစ်မှု

လွှမ်းမိုးသည့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုသည့် သဘောတရားသည် လူတိုင်း တူညီသောအခွင့်အရေး ရှိသည်ဟုတော့ အဓိပ္ပာယ်မရပါ။ လူတိုင်းတွင် လူ့အခွင့်အရေးရှိသည်၊ ရရှိထိုက်သည်။ သို့သော် ရှင်းလင်းတိကျသော ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းမှုအရ ကြည့်မည်ဆိုလျှင် အဆိုပါ ရရှိထိုက်သည့် သဘောသည် (၁) ထိုပုဂ္ဂိုလ်မည်သည့်နေရာတွင်ရှိနေသနည်း၊ (၂) မည်သူတို့ဖြစ်သနည်း (၃) မည်သည့်အခွင့်အရေးများ ရှိနေသနည်း စသည်တို့ပေါ်လည်း မူတည်ပါသေးသည်။ တစ်ဖက်ကကြည့်လျှင် အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးများသည် လူတိုင်းအတွက် တူညီပြီး လူတစ်ဦးခံစားရရှိနိုင်သည့် အခွင့်အရေးများသည် အချက်အလက်အချို့အပေါ် မူတည်ပါသည်။ အချို့သောဖြစ်စဉ်များတွင် ရှင်းလင်းစွာ မြင်ရနိုင်ပါသည်။ ကလေးများတွင် ကလေးဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးများရှိပါသည်။ အမျိုးသမီးများတွင် အမျိုးသမီးနှင့်သက်ဆိုင်သော လူ့အခွင့်အရေးများ ရှိပါသည်။ လူသားတစ်ဦးအနေဖြင့် ၎င်း၏ အခွင့်အရေးများကို ရနိုင်စေရန်မူ (အစိုးရတိုင်းသည် တူညီသောအခွင့်အရေးများကို သဘောမတူကြသည် ရှိ၍ ကား) မည်သည့်တိုင်းပြည်တွင် ရှိနေသနည်းပေါ် မူတည်သေးပြီး၊ နိုင်ငံသားများသည် နိုင်ငံသားမဟုတ်သူများနှင့် မတူညီသောအခွင့်အရေးများ ရှိသေးသည် ဖြစ်ပေ၏။ (အမျိုးသမီး၊ ကလေး၊ လူနည်းစုနှင့်မသန်စွမ်း စသူတို့နှင့်ဆက်စပ်သော အခွင့်အရေးများရှိသကဲ့သို့) အသက်အရွယ်အပိုင်း

လူ့အခွင့်အရေးသည် ကာလဒေသ အခြေအနေမရွေးမှု ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ အခြေခံမူ ဖြစ်သည်ဆိုသည့် အဓိပ္ပာယ်မှာ လူတိုင်းသည် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် ထိုက်တန်သည်ဟု အဓိပ္ပာယ် ရပါသည်။ မည်သည့်နေရာတွင် ဖြစ်စေကာမူ လူသားတိုင်းအတွက် လူ့အခွင့်အရေး ရှိသင့်ပါသည်။

အခြားနှင့် ကျား မ ကွဲပြားမှုပေါ်တွင်လည်း မူတည်ပါသေးသည်။ နောက်ဆုံးအနေဖြင့် အခွင့်အရေး ရရှိမှုသည် အခြေအနေပေါ်လည်း မူတည်ပါသေးသည်။ (ဥပမာ- ပဋိပက္ခဖြစ်နေသော အခြေအနေ များတွင် အခွင့်အရေးများ ပြောင်းသွားတတ်ပါသည်)

ဆွေးနွေးခြင်းနှင့် အပြန်အလှန်ဝေဖန်ခြင်း **ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာအခြေခံမူဖြစ်မှု**

အမျိုးသမီးတစ်ဦးသည် ခင်ပွန်းဖြစ်သူ၏ အနိုင်ကျင့်နှိပ်စက်မှုကို ပုံမှန်ခံနေရသည်ဆိုပါစို့။ ယင်းသို့ ဖြစ်ပွားမှုကလည်း သူမ၏ လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင် ဖြစ်နေကျဖြစ်ကာ ယဉ်ကျေးမှု၏ အစိတ်အပိုင်း တစ်ရပ်လည်း ဖြစ်နေပေသည်။ သူမသည် ထိုကိစ္စကို ပြဿနာရှိနေကြောင်း မဆိုပါ။ အိမ်တွင်း အကြမ်းဖက်မှုသည် ဖြစ်နေကျကိစ္စဟူ၍ လူတိုင်းက လက်ခံပြီးသားဖြစ်၍ မည်သူ့ကိုမှလည်း ရပ်ရွာထဲတွင် တိုင်တောရမည့်သူလည်း မရှိပေ။ ယဉ်ကျေးမှုအစဉ်အလာအရ ခင်ပွန်းဖြစ်သူသည် သူမကို ရိုက်နှက်နိုင်သည်ဟု ဇနီးက ယုံကြည်ထားပြီး သူမ ကိုယ်တိုင်က ရဲကို သွားမတိုင်ခဲ့ပေ။

မေးခွန်း။ ။ ယင်းသို့သော အခြေအနေအရ ခင်ပွန်းဖြစ်သူသည် ဇနီးကိုရိုက်နှက်ခြင်းဟာ ခွင့်ပြုသင့်ပါ သလော။ ထိုအရာသည် ရာဇဝတ်မှုပေလော။ ထိုအရာသည်လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်ခြင်းပေလော။ ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ လွှမ်းမိုးလက်ခံသည့် လူ့အခွင့်အရေး၏သဘောတရား ယူဆချက်အရ ထိုအမျိုးသမီး သည် လူ့အခွင့်အရေးကို မသိသည့်တိုင်အောင်၊ လူ့အခွင့်အရေးကို သဘောမတူသည့်တိုင်အောင် ထိုအမျိုးသမီးတွင် လူ့အခွင့်အရေးရှိပါသည်။ အမျိုးသမီး၏ အကြမ်းဖက်မှုမှ အကာအကွယ်ရပိုင် ခွင့်သည် နေရာ အချိန် အခြေအနေမရွေး universal သဘောဆောင်ကာ တစ်ဦးတစ်ယောက် ကလည်း ယူဆောင်သွားပိုင်ခွင့်မရှိဘဲ ငြင်းဆန်ခံရခြင်းလည်း မရှိစေရပေ။ သူမအနေဖြင့် အကာ အကွယ်မရခြင်းမှာ ယင်းသို့ ဆက်ဆံခံရခြင်းကို လက်ခံနေရန်အတွက် လူအများက ပြောကြသော ကြောင့်ဖြစ်သည်။ သူမက ရဲသွားမတိုင်သဖြင့် ရာဇဝတ်မှုမဖြစ်သည် ရှိသော်လည်း အဆိုပါ အနိုင် ကျင့် ဖိနှိပ်မှုသည် သူမ၏အခွင့်အရေးကို ချိုးဖောက်ခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ တစ်နည်းဆိုရသော် သူမက သဘောတူတူ မတူတူ သူမကို အကြမ်းဖက်ခြင်းသည် ချိုးဖောက်ခြင်းဟုပင် ယူဆရမည် ဖြစ်ပါသည်။

မေးခွန်း။ ။ သူမ၏ယုံကြည်မှုထဲသို့ ပြည်ပမှတန်ဖိုးထားမှုများ ထည့်သွင်းခြင်းပေလော။ ထိုရပ်ရွာ၏ ပြင်ပမှ သူတစ်ဦးအနေဖြင့် ရောက်လာကာ ထိုသို့ဖြစ်နေသည့် ယဉ်ကျေးမှုသည် မှားယွင်းပါကြောင်း၊ ယုံကြည်မှုကိုပြောင်းသင့်ပါကြောင်းနှင့် နိုင်ငံတကာစံနှုန်းအသစ်အတိုင်း ကျင့်သုံးသင့်ပါကြောင်း ပြောပိုင်ခွင့်ရှိပါသလော။

အချို့သောပုဂ္ဂိုလ်များ ဆိုကြသည်မှာကား လူ့အခွင့်အရေးများဆိုသည်မှာ နိုင်ငံခြားကျင့်ဝတ် စံနှုန်းများနှင့် လူ့ကျင့်ဝတ်စနစ်များကို တစ်ပါးသူတို့ ယဉ်ကျေးမှုပေါ်သို့ တင်သွင်းသည်ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။ လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်းမှ လူတိုင်းက သဘောတူထားသည့် လူမှုထုံးတမ်းတစ်ခုက မှားနေပြီး လူ့အခွင့်အရေးကိုချိုးဖောက်နေသည့်အခါ ယင်းသို့ပြောဆိုချက်က မှန်ကောင်းမှန်ပေ လိမ့်မည်။ (ဥပမာ-မိန်းကလေးများ ကျောင်းသွားခြင်းကို တားမြစ်ထားသကဲ့သို့ ဖြစ်သည်။) သို့သော်

လူ့အခွင့်အရေး၏ကမ္ဘာလုံးခြုံငုံတည်မှုကြောင့် အချို့သော ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ တန်ဖိုးထားမှုများကို ဘေးဖယ်သလိုဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ယင်းသို့မြင်ရခြင်းအတွက်လည်း အကြောင်းပြချက်များရှိနိုင်ပါသည်။ အကယ်၍ လူ့အခွင့်အရေးများသည် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ တန်ဖိုးထားမှုများအပေါ် မရေမရာဖြစ်နေလျှင် လူ့အခွင့်အရေးသည် ကမ္ဘာလုံးခြုံငုံတည်နေသည်ဟုမဆိုနိုင်တော့ပေ။ ကလေးတစ်ဦးကျောင်းသွား သည့်အခါ ၎င်းအနေဖြင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှု မခံရရေးသည် တစ်ကမ္ဘာလုံး တစ်သားတည်းဖြစ်သင့် ပါသည်။ ထို့ထက်ပို၍ လူ့အခွင့်အရေး၏ တာဝန်တစ်ခုမှာလူတိုင်းကို ၎င်းတို့၏အခွင့်အရေးများ အကြောင်း သတင်းစကားပါးခြင်းဖြစ်ပါသည်။ လူသားတို့တွင် လူ့အခွင့်အရေးရှိကြောင်းကို မပြောပြရန်အတွက် တားမြစ်ထားရန်အတွက် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ တန်ဖိုးထားမှုများက ဆင်ခြေ ဆင်လက်တစ်ခု မဖြစ်ရပါ။ တစ်ခုလုံးအနေဖြင့်ဆိုရပါလျှင် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ တန်ဖိုးထားမှုများစုသည် ပြည်သူတို့၏အခွင့်အရေးများကိုအထောက်အပံ့ပြုပါသည်။ ယဉ်ကျေးမှုကို အကြောင်းပြချက်သဖွယ် သုံးပြီး လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်ခြင်းကသာပြောစရာဖြစ်နေခြင်းဖြစ်သည်။ အခွင့်အရေးချိုးဖောက် နေခြင်းများကို လူ့အများက သဘောတူနေသည့် အခြေအနေမျိုးများတွင် (ဥပမာ - မိန်းကလေး တစ်ဦးကို ကျောင်းမတက်ခိုင်းခြင်းအား သဘောတူညီနေကြခြင်း) ၎င်းတို့အခွင့်အရေး ဆိုသည်ကို မသိခြင်းဖြစ်ပြီး၊ သေချာကျနစွာသိရှိပြီးမှ သဘောတူညီလက်ခံနေခြင်းဟု မဆိုနိုင်ပါပေ။ ထို့ကြောင့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ကမ္ဘာလုံးခြုံငုံအခြေခံမူဖြစ်မှုသည် လူထု၊ ရပ်ရွာများနှင့် ယဉ်ကျေးမှုများကို ပြည့်စုံစွာ သတင်းအချက်အလက်ပေးထားပြီး ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ကျင့်ထုံးများကို ဆုံးဖြတ်ချက် များချစေခြင်းဖြစ်သည်။

၁.၂.၂ မွေးရာပါခြင်း

လူသားတစ်ဦး မွေးဖွားလိုက်ပြီဆိုသည်နှင့် အကျိုးသက်ရောက်မှု စရှိခြင်းက လူ့အခွင့် အရေး၏ ထူးကဲသောအချက်ဖြစ်သည်။ တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းအနေဖြင့် လူသားအခွင့်အရေး လက်ခံရရှိရန်မလိုပေ။ အခွင့်အရေးရရှိရန်အတွက် အရည်အချင်းစစ်မှုကို ဖြတ်ကျော်ရသော တက္ကသိုလ်ကျောင်းသားတစ်ဦး သို့မဟုတ် ယာဉ်မောင်းတစ်ဦးနှင့်မတူဘဲ လူသားအဖြစ်မွေးလိုက်ပြီ ဆိုသည်နှင့် လူ့အခွင့်အရေးက ရပြီးသား ဖြစ်ချေသည်။ တစ်နည်းအားဖြင့်ဆိုရသော် လူ့အခွင့်အရေး များသည် အခြားမည်သည့်အရည်အချင်းများ မလိုအပ်ဘဲ လူသားတို့အတွက် မွေးရာပါ ဖြစ်ချေ တော့သည်။ မိမိသည် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်ခံနေရသည်ဟု မသိလျှင်တောင်မှ ထိုသူတို့တွင် လူ့အခွင့်အရေးရှိပါသည်။ အခွင့်အရေးများရရှိရန်အတွက် အသိပညာရှိမှုက အရည်အချင်း တစ်ခုသဖွယ် လိုအပ်နေပါလျှင်မူ အစိုးရများအနေဖြင့် လူများတွင် အခွင့်အရေးရှိကြောင်း ပေးမသိ ခြင်းနည်းဖြင့် ရိုးရိုးလေးပင် အသံမထွက်လာအောင် လုပ်ထားနိုင်ပါသည်။ (အချို့သောနိုင်ငံများသည် ထိုသို့သော အပြစ်များကို ပြုလုပ်ထားကြသည်။) လူ့အခွင့်အရေးဆိုသည်မှာ မွေးရာပါ ရှိပြီးသား အရာဖြစ်သည်ဟု ပြုထားလိုက်သောအခါ အဆိုပါဖြစ်လာနိုင်သော ပြဿနာများကို ကျော်လွှား နိုင်ပေသည်။

မွေးရာပါဖြစ်ခြင်း

မွေးရာပါဆိုသည်မှာ အမြဲထာဝရရှိနေခြင်း သို့မဟုတ် ခွဲခြားထား၍မရသည့် အရာဟု ဆိုလိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ လူ့အခွင့်အရေးများသည် လူသားများအတွက် မွေးရာပါဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းတို့ကို တစ်သက်လုံးရှိစေရမည် ဖြစ်ကာ မခွဲခြားရပါ။ မည်သည့်အခြေအနေတွင် ရောက်နေသည်ဖြစ်ပါစေ လူသားတစ်ဦးနှင့် အမြဲတမ်းရှိနေပေမည်။

၁.၂.၃ လွှဲပြောင်းဖယ်ရှား၍မရသော

မည်သူမဆို ၎င်းတို့၏ လူ့အခွင့်အရေးများ ပျောက်ဆုံးလက်လွှတ်၍မရပေ။ (သေရင်တော့ လက်လွှတ်ရပေမည်) ပိုင်ဆိုင်ခွင့် သို့မဟုတ် ကျောင်းသားအခွင့်အရေးစသည့် အခွင့်အရေးအတော်

များများသည် တစ်ချိန်ချိန်တွင် ရပ်ဆိုင်းပြီးဆုံးသွားရသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ သင်၏ စက်ဘီးကို ရောင်းချလိုက်ပါက ထိုစက်ဘီးကို ပိုင်ဆိုင်ခွင့်သင်ဆုံးရှုံးချေပြီ။ ဘွဲ့ရပြီဆိုလျှင် ကျောင်းသားတစ်ဦးဟု မဆိုနိုင်တော့ပေ။ မည်မျှဆိုးဝါးသည့်အရာပင်လုပ်လုပ် လူသားတို့သည် ၎င်းတို့အခွင့်အရေးများကို မဆုံးရှုံးပါပေ။ ပိုပေါ့၊ အဒေါ်ဖိဟစ်တလာတို့ပင် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် ထိုက်တန်ပါပေသည်။ လူ့အခွင့်အရေးမရှိတော့ဟု နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံက ဆုံးဖြတ်ခြင်းငှာမစွမ်းသာ။ သို့မဟုတ် တစ်ချိန်က အသိအမှတ် ပြုခဲ့ဖူးသော အခွင့်အရေးများသည် ယခုအခါ မလျော်ညီတော့ဟု မသတ်မှတ်နိုင်ပါ။ နိုင်ငံအသစ် တစ်ခု တည်ထောင်လျှင်တောင်မှ ယခင်ရှိခဲ့သော နိုင်ငံအတွင်းတွင် လူ့အခွင့်အရေးကို ထိုက်တန်ခဲ့ သကဲ့သို့ နိုင်ငံအသစ်တွင်လည်း လူ့အခွင့်အရေးကို ရရှိခွင့်ရှိဆဲ ဖြစ်ပါသည်။ အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံမှ အရှေ့တီမော လွတ်လပ်ရေးရသကဲ့သို့ ဖြစ်စဉ်မျိုးဖြစ်၏။ ထိုနေရာတွင် မှတ်သားထားရန် အရေးကြီး သည်မှာ ဖယ်ရှားယူငင်သွား၍မရ ဆိုသော စကား၏အဓိပ္ပာယ်မှာ လူတစ်ဦးသည် မည်သည့်အခွင့် အရေးမှ မဆုံးရှုံးတော့ဟု မယူဆစေလိုပါ။ လူတစ်ဦးထိုက်တန်သော အခွင့်အရေးများသည် ပြောင်းသွားနိုင်ပါသည်။ ဥပမာ - လူတစ်ဦးအသက် ၁၈ နှစ်ပြည့်သွားသောအခါ ၎င်း၏ ကလေး အခွင့်အရေးများ ပြီးဆုံးသွားပြီး အခြေအနေလည်း ပြောင်းသွားချေပြီ။ ယင်းသို့ ဖြစ်စဉ်များတွင် တစ်ဦးတစ်ယောက်သည် ၎င်း၏လူ့အခွင့်အရေးက ဆက်ရှိနေမည်ဖြစ်ပြီး ကလေးတစ်ဦးအဖြစ် ရသည့် အခွင့်အရေးကတော့ မရတော့ပါပေ။

လွှဲပြောင်းဖယ်ရှား၍မရသော
 လွှဲပြောင်းဖယ်ရှား၍မရသည်မှာ
 ယူငင်ဖယ်ရှားခြင်း၊
 လက်လွှတ်အဆုံးရှုံးခံခြင်း
 သို့မဟုတ် လွှဲပြောင်းပေးခြင်းတို့
 မပြုလုပ်နိုင်ခြင်း ဖြစ်သည်။
 ထပ်ထောင်းပြောဆိုရလျှင်
 ဝယ်၍မရ၊ ရောင်း၍မရ
 ညှိနှိုင်းယူ၍မရဟု ဆိုခြင်းဖြစ်သည်။
 ယင်းတို့ရှိနေခြင်းဖြင့်
 ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုးဟု
 မြင်နေပါလျှင်တောင်
 ဖယ်ရှားယူငင်၍မရသော
 အခွင့်အရေးများထား
 အမြဲရှိနေပေမည်ဖြစ်သတည်း။

၁.၂.၄ ဂုဏ်သိက္ခာ

လူ့အခွင့်အရေး၏ အဓိကရည်ရွယ်ချက်များထဲမှတစ်ခုမှာ လူသားတိုင်း ဂုဏ်သိက္ခာဖြင့် နေထိုင်နိုင်ရေးဖြစ်သည်။ တစ်နည်းအားဖြင့်ဆိုသော် လူသားတို့အားလေးစားခြင်း၊ ကောင်းမွန်စွာ ဆက်ဆံခြင်းနှင့် ထိုက်တန်သည်ဟု သတ်မှတ်ပေးထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ လူသားတစ်ဦးတွင် လူ့အခွင့်အရေးများရှိပါလျှင် ဂုဏ်သိက္ခာရှိသောဘဝတစ်ခုသို့ လျှောက်လှမ်း၍ရပါသည်။ လူသား တစ်ဦး၏အခွင့်အရေးများကို ဖယ်ရှားလိုက်ပါလျှင် ၎င်းတို့ကို ဂုဏ်သိက္ခာဖြင့် ဆက်ဆံခြင်းဟု မဆိုနိုင်တော့ပေ။

ဂုဏ်သိက္ခာ ဆိုသည်မှာ ဥပဒေများမချိုးဖောက်ခြင်း တစ်ခုတည်းကိုသာ ဆိုလိုခြင်းမဟုတ်ပါ အခြားလူသားများကဲ့သို့ လူသားတစ်ဦးအဖြစ် လေးစားစွာ ဆက်ဆံခြင်းလည်းဖြစ်သည်။ ဥပမာ - အစားအစာရပိုင်ခွင့်ဆိုသည်မှာ တစ်ရက်လျှင် ကယ်လိုရီ ၂၂၀၀ ရရမည်ဆိုသည့် မဟာဏ တစ်ခု တည်းကို ဆိုလိုခြင်းမဟုတ်။ အကယ်၍ လူတစ်ဦးကို ကြမ်းပြင်ပေါ်မှ အစားအသောက်များကို ကုန်းပြီးစားခိုင်းလျှင် သို့မဟုတ် မွတ်ဆလင်တစ်ဦးကို ဝက်သားထည့်ကျွေးလျှင် မည်မျှစားသောက်ခွင့် ရသည်ဆိုသည့်ကယ်လိုရီ အရေအတွက်က အရေးမကြီးတော့ပေ။ ဂုဏ်သိက္ခာဆိုသည်မှာ အာဟာရ တန်ဖိုးတစ်ခုတည်းကိုသာ ဆိုလိုခြင်းမဟုတ်ပေ။ လူသားတစ်ဦးသည် ဂုဏ်သိက္ခာရှိသော လူသား တစ်ဦးအဖြစ် စားသောက်နိုင်မှ ဂုဏ်သိက္ခာဟု အဓိပ္ပာယ်သက်ရောက်သည်။ မိတ်ဆွေသူငယ်ချင်း များနှင့် ဝိုင်းဖွဲ့စားသောက်ခြင်းမျိုးနှင့် မိသားစုထမင်းဝိုင်း စသဖြင့် သာမန်အတိုင်းဟု သတ်မှတ်သည့် အတိုင်း စားသောက်နေထိုင်ခွင့်ရမှသာလျှင် အစားအသောက်နှင့်ပတ်သက်၍ လူမှုရေးနှင့်ယဉ်ကျေးမှု ဆိုင်ရာ တန်ဖိုးများအရ ဂုဏ်သိက္ခာရှိခြင်း မည်ပေသည်။

ဂုဏ်သိက္ခာ
 မိမိကိုယ်ကိုယုံကြည်မှုရှိခြင်း၊
 ထိုက်တန်သည်ဟုခံစားခြင်း၊
 ကိုယ့်အညံ့အသွေးကို
 ကိုယ်အသုံးချခွင့်ရခြင်း
 စသည်တို့ပါဝင်သော
 တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းစီတိုင်း၏
 ဂုဏ်သိက္ခာများကိုထောက်ပံ့ရန်နှင့်
 ရေရှည်တည်တံ့စေရန်အတွက်
 လူ့အခွင့်အရေးများကို
 ဖော်ဆောင်ထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။
 ဂုဏ်သိက္ခာဆိုသည်မှာ လူသားသည်
 မိမိကိုယ်လေးစားကြောင်း၊ မိမိသည်
 တစ်စုံတရာနှင့်ထိုက်တန်ကြောင်း
 ခံစားခြင်းကို ဆိုလိုသည်။

၁.၂.၅ တန်းတူညီမျှခြင်း

တန်းတူညီမျှမှု
လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်တွင်
လူတိုင်း
တန်းတူဆက်ဆံခံရထိုက်သည်။
အထူးသဖြင့် ၎င်းတို့၏
အခွင့်အရေးများ အပိုင်းတွင်
ဖြစ်သည်။ တန်းတူညီမျှမှုဆိုသည်
အဓိပ္ပာယ်မှာ လူသားတိုင်းကို
လိင်၊ မနုဿိအား၊ ဘာသာစကား၊
နိုင်ငံရေးအမြင်၊ စသည်တို့ကြောင့်
မတူညီစွာ ဆက်ဆံခြင်းမပြုရေး
ဖြစ်သည်။ ဆင်းရဲသား၊ ကလေးများ
ကျောင်းပိုတက်နိုင်ရေးအတွက်
အထူးပညာသင်ဆုများကဲ့သို့သော
တမူခြားပြီး ကိုင်တွယ်ဆက်ဆံရ
သည်များ ရှိသော်လည်း
ယင်းသို့ ဆောင်ရွက်ခြင်းမှာ
လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်း
တန်းတူညီမျှမှုများ
မြင့်တက်လာစေရန်သာ
ဖြစ်စေသင့်သည်။

တန်းတူညီမျှခြင်းရှိစေရန်အတွက် လူ့အခွင့်အရေးများရှိနေခြင်းဖြစ်သည်။ အမှန်တကယ်
တွင် ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းမရှိဘဲ အခွင့်အရေးများကို တန်းတူညီမျှစွာ ခံစားနိုင်ရေးကို အလေးပေး
ခြင်းဖြင့် အဆိုပါ အယူအဆကို လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ စာတမ်းများတွင် ဖော်ပြထားသည်။ UDHR
ကြေညာချက် ပထမအပိုဒ်တွင် လူသားအားလုံးသည် လွတ်လပ်ပြီး လူသားဂုဏ်သိက္ခာနှင့် အခွင့်
အရေးများတွင် တန်းတူညီမျှစွာ မွေးဖွားလာသည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု
လွတ်လပ်ရေးကြေညာစာတမ်း(၁၇၇၆)နှင့်လည်း နှိုင်းယှဉ်ကြည့်ပါ။ လူသားအားလုံးကို တန်းတူ
ညီမျှစွာ ဖန်တီးထားသည်ဆိုသည့် ပကတိအမှန်တရားကို ကျွန်ုပ်တို့ စွဲကိုင်ထားကြသည်ဟု ယင်း
ကြေညာစာတမ်းတွင် ဆိုထားသည်။ လူသားနှင့်နိုင်ငံသားအခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ပြင်သစ်ကြေညာ
စာတမ်း (၁၇၈၉) တွင်လည်း လွတ်လပ်ပြီး တန်းတူညီမျှသော အခွင့်အရေးများဖြင့် လူသားများ
မွေးဖွားလာကြသည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။ လူ့အခွင့်အရေးများသည်မွေးရာပါဖြစ်ပြီး၊ ပြည်သူများသည်
လွတ်လပ်စွာမွေးဖွားခဲ့ကြကာ တန်းတူညီမျှမှု ရှိရမည်ဟု အဆိုပါစာတမ်းတိုင်းက ရှင်းလင်းစွာ
ဖော်ပြထားပါသည်။ အစောပိုင်းလူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာစာသားများထဲတွင် ကျားမတန်းတူညီမျှရေး
ဆိုင်ရာ စကားလုံးအသွားအလာများက ပြသနေသည်မှာ မတူညီသည့် လိင်များအကြား တန်းတူ
ညီမျှမှု မရောက်ရှိသေးသည်ကိုတွေ့ရပြီး၊ အမျိုးသားများသည် အခြားအမျိုးသားများနှင့် တန်းတူ
ညီမျှသည့် သဘောသာ ဖော်ပြထားပြီး အမျိုးသမီးများကိုလည်း ထိုသို့ယူဆရန်အတွက် အချိန်
အတန်ယူခဲ့သည်ကို သတိချပ်ရာသည်။ ထိုကဲ့သို့ပင် ၂၀ ရာစုနှစ်အတွင်းက ကိုလိုနီအပြုခံရသူများ
ကလည်း ၎င်းတို့၏တန်းတူညီမျှမှုအတွက် တိုက်ခိုက်ခဲ့ကြသည်။

တန်းတူညီမျှမှုရှိသည့်အခါ ဥပဒေရှေ့မှောက်၊ အလုပ်ခွင်သို့မဟုတ် လက်ထပ်ထိန်းမြားရာ
တို့တွင် လူသားတိုင်း တူညီစွာ ဆက်ဆံခံရပေသည်။ သို့ပါသော်လည်း လုံးဝတန်းတူညီမျှသည်ဆိုသည့်
လူ့အဖွဲ့အစည်းဟူ၍ မရှိပါပေ။ အချို့သောအခြေအနေများတွင် မျှော်မှန်းချက်သည် တန်းတူညီမျှရေး
မဟုတ်ဘဲ မျှတမှုသာ ဖြစ်ချေသည်။ ဥပမာ - တက္ကသိုလ်ပညာရေးကို လူတိုင်းတန်းတူရပိုင်ခွင့်မရှိပေ။
အဆင့်မြင့်ပညာရေးသည် လူ့အခွင့်အရေးဖြစ်ပေသော်ငြား ဝင်ခွင့်စာမေးပွဲအောင်ရခြင်း၊ အထက်
တန်း ပြီးမြောက်ရခြင်း၊ ဘာသာစကားတတ်မြောက်ရခြင်း စသည်တို့ လိုအပ်ပါသည်။ တန်းတူ
ညီမျှသော ရပိုင်ခွင့်ထက် ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းမရှိသော တက္ကသိုလ်ဝင်ခွင့်က မျှတစေပါသည်။
တစ်ပါးသူနှင့် မတူညီစွာ ရှိနေသောအရာတို့ကြောင့် ကွဲပြားစွာဆက်ဆံခံရခြင်း၊ အပြစ်ပေးခြင်းတို့ကို
တစ်စုံတစ်ဦးက ခံရပါလျှင် ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းဟု ဆိုနိုင်ပေသည်။ အများဆုံးတွေ့ရကာ ရှင်းရှင်း
လင်းလင်းဖြစ်သော ခွဲခြားဆက်ဆံမှုမှာအမျိုးသမီးများကို ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းဖြစ်သည်။ လူ့အဖွဲ့အစည်း
အတော်များများတွင် အမျိုးသမီးများသည် အမျိုးသားများလောက် မသန်မာမစွမ်းဆောင်နိုင်ဟုဆိုကာ
တန်းတူညီမျှစွာ လုပ်ခလစာ မပေးထိုက်ဟု ယူဆထားကြသည်။ အခြားသော ခွဲခြားဆက်ဆံမှုဆိုင်ရာ
ပုံစံများတွင် လူမျိုး၊ ဘာသာတရား၊ မျိုးနွယ်စုလူနည်းစု သို့မဟုတ် နိုင်ငံသားမဟုတ်သူများ ပါဝင်ကြ
သည်။

၁.၃ လူ့အခွင့်အရေး ဥပဒေ။ အခွင့်အရေးများနှင့်တာဝန်များ

လူ့အခွင့်အရေး၏လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာမှာ ၎င်းတို့ကို ဥပဒေဖြင့် အထောက်အပံ့ပြုထားခြင်း ဖြစ်သည်။ လူ့အခွင့်အရေးသည် ကမ္ဘာလုံးခြုံတည်ရှိ မှုနှင့်ကျင့်ဝတ်ပိုင်းအရ ကောင်းမွန်မှု ဆိုသည် လောက်နှင့် ၎င်းတို့ကိုအသက်ဝင်အောင် မလုပ်ဆောင်နိုင်ပါ။ အခွင့်အရေးအများအပြားကို အသက် ဝင်စေရန်အတွက် လူ့တန်ဖိုးများအပေါ် အမှီပြုရသည်။ ဘဏ်တွင်တန်းစီနေစဉ် ကြားဖြတ်ပါက အခြားဘဏ်လာသူများ၏ ဖြစ်လာနိုင်သော စိတ်ဆိုးဒေါသထွက်မှုက ယင်းစည်းကမ်းကို အသက် ဝင်အောင် ဆောင်ရွက်ပေးလိမ့်မည်။ သို့ရာတွင် ထိုနည်းလမ်းသည် အခွင့်အရေးတစ်ခုကို အသက်ဝင် စေရန်အတွက်အထိရောက်ဆုံး နည်းလမ်းတော့မဟုတ်ပေ။ တခြားဘက်တွင်လည်း လူ့အခွင့်အရေး သည် ဥပဒေဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများက အကာအကွယ်ပေးထားသော ဥပဒေများအဖြစ် နားလည် ထားရသည်။ ထို့ပြင်လူများ၊ အဖွဲ့အစည်းများက ချိုးဖောက်ခြင်းကို တားမြစ်ထားသော အခြေအနေ တစ်ရပ်လည်း ဖြစ်ပေသည်။ နောက်ပိုင်းကဏ္ဍများတွင် လူ့အခွင့်အရေးသည် ဥပဒေတစ်ရပ်အဖြစ် မည်သို့ အရေးပါသည်ကို အသေးစိတ်ဖော်ပြထားပါသည်။

၁.၃.၁ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး

လူ့အခွင့်အရေးများသည် ဥပဒေအရ စည်းနှောင်စုစည်းထားသော ဥပဒေအရ အခွင့် အရေးများ ဖြစ်သကဲ့သို့ မျှတသောလုပ်ငန်းလည်ပတ်နေသော ဥပဒေစနစ်တစ်ခုအဖြစ်လည်း သေချာ စေပါသည်။ လူ့အဖွဲ့အစည်းသည် ဥပဒေစိုးမိုးရေးဆိုသည့် အမြင်အပေါ် အခြေခံပါမှ မျှတသော ဥပဒေရေးရာစနစ်တစ်ခု ပေါ်ပေါက်ပေမည်။ လူ့အခွင့်အရေးကိုအသက်ဝင်စေရန်အတွက် တရား မျှတမှုကို ရရှိစေရန်အတွက် စနစ်များက အဆင်သင့်ရှိရပေမည်။ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို အဓိက တည်ဆောက်ထားချက်များကို အောက်ပါဥပမာဖြင့် အနှစ်ချုပ်ဖော်ပြထားပါမည်။ သင်သည် စစ်တုရင်ကဲ့သို့ ကစားနည်းကို တစ်ယောက်ယောက်နှင့် ကစားကာ သင်သည် အဆိုပါကစားနည်း၏ စည်းကမ်းများကိုမသိဘဲ၊ တစ်ဖက်လူကသာ သိသည်ဆိုပါစို့။ သင်ကအရုပ်တစ်ရုပ်ကိုရွှေ့သည်။ တစ်ဖက်ကလည်း တစ်ရုပ်ကိုရွှေ့သည်။ သင်ကလည်း သူတို့ရွှေ့သည့် အရုပ်ကို သူတို့အတိုင်း လိုက်ရွှေ့ကြည့်သည့်အခါ ထိုအရာက စည်းကမ်းနဲ့ မညီဘူးဟုပြောလာသည်။ သူတို့ရွှေ့နေသည်ကို လည်း နားမလည်။ ကိုယ်ရွှေ့သမျှကလည်း မဟုတ်ဟုဆိုကာ အပြစ်ပေးခံရ ဘယ်လိုစည်းမျဉ်းလဲ ရှင်းပြပါ ဆိုတော့လည်း စည်းမျဉ်းထဲ ဘာတွေပါသည်ဆိုသည်ကို မပြောပြပေ။ ရှင်းပါသည်။ ထိုအခြေအနေမျိုးတွင် နိုင်ဖို့မဖြစ်နိုင်ပါ။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် စည်းမျဉ်းက မစိုးမိုးသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ သင်၏ ပြိုင်ဘက်တွင်စည်းမျဉ်းများကို ပြောင်းခွင့်ရှိနေပြီး ဘာလုပ်လုပ် လုပ်နိုင်သည် ဆိုလျှင်တော့ သင်လည်း ဘယ်တော့မှ နိုင်တော့မည် မဟုတ်ပါ။

အချို့သောလူ့အဖွဲ့အစည်းများတွင် ထိုသို့လည်ပတ်လှုပ်ရှားနေသည်မှာ စိတ်မကောင်း စရာဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာ - အချို့သော တိုင်းပြည်များတွင် ရဲများသည် လမ်းမပေါ်သွားလာနေသူများ ထဲမှ ကျဘမ်းဖမ်းဆီးနိုင်သည်။ ရာဇဝတ်မှုကျူးလွန်တာချင်းအတူတူ ပြစ်ဒဏ်ပမာဏများ မတူညီ ကြပေ။ ပိုက်ဆံချမ်းသာသူ ကြေးရတက်တစ်ဦးက ရာဇဝတ်မှုတစ်ခုခုကျူးလွန်ပြီး အပြစ်ပေး မခံရ စေရန် ရှောင်ရှားနိုင်သည်။ အချို့သောလူ့အဖွဲ့အစည်းများသည် အများပြည်သူနေရာတွင် တွေ့ဆုံ

စုဝေးနိုင်ပြီး အချို့ကတော့ မလုပ်နိုင်ကြပေ။ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို အခြေခံသော လူ့အဖွဲ့အစည်း တစ်ခုတွင် နေထိုင်ရခြင်းဆိုသည်မှာ -

- လူတိုင်းကို တူညီစွာတရားစီရင်ပြီး တူညီသောဥပဒေဖြင့်သာ အကာအကွယ်ပေးထားသည်။
- တရားဥပဒေရှေ့မှောက်တွင် လူတိုင်းအတူတူပင်ဖြစ်သည်။
- ဥပဒေရှေ့မှောက်တွင် လူတိုင်းတူညီသော အကာအကွယ်ကို ရရှိကြသည်။
- တရားစီရင်ခြင်းကို အများပြည်သူအားအသိပေးပြီး လူနည်းနည်းသာသိသည့် လျှို့ဝှက် တရားစီရင်မှုမျိုး မရှိပေ။
- ဥပဒေကိုနားလည်နိုင်ရန်အတွက် အကူအညီရယူခွင့်ကို လူတိုင်းရပိုင်ခွင့်ရှိသည်။

တရားဥပဒေစိုးမိုးပါက လူအများနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှုများကို အကာအကွယ်ပေး လုံခြုံစေသော တရားနည်းလမ်းကျနာ၊ မျှတသည့်စနစ်တစ်ခုကို ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး၏ အဓိက အချက်များမှာ လူတိုင်းသည် ဥပဒေရှေ့မှောက်တွင် တန်းတူညီမျှခြင်းနှင့် ဥပဒေ၏ သက်ရောက်မှု ထံမှ မည်သူတစ်ဦးတစ်ယောက်မှ ကင်းလွတ်ခွင့်မရှိခြင်းဖြစ်သည်။ အချို့သော အမှုကိစ္စများတွင် အချို့လူများသည် ဥပဒေအရ အပြစ်ပေးခံရခြင်းမှ လွတ်မြောက်နေပါသည်။ ဥပမာ - ပိုက်ဆံရှိသူ များ၊ နိုင်ငံရေးသမားများ၊ အစိုးရအရာရှိသူများသည် ရာဇဝတ်မှုများ သို့မဟုတ် အကျင့်ပျက်ခြစားခြင်း တို့မှ အပြစ်ပေးမခံရဘဲ လွတ်မြောက်နေပါသည်။ လူတစ်စုကိုသာ အကာအကွယ်ပေး၊ အကျိုး ဖြစ်ထွန်းစေသည့် ဥပဒေမျိုး မရှိသင့်ပါ။

တရားဥပဒေရှေ့မှောက်တွင် တန်းတူညီမျှခြင်းဆိုသည်မှာ လူတိုင်းအတွက် ဥပဒေက တန်းတူညီမျှ အကာအကွယ်ပေးထားခြင်းကို ဆိုလိုသည်။ စိတ်မကောင်းစရာကောင်းသည်မှာ ရဲက အကာအကွယ် မပေးထားသည့် လူများစွာရှိနေပါသည်။ အချို့သော အခြေအနေများတွင် ၎င်းတို့၏ အနိုင်ကျင့်ခြင်းကိုပင် ခံရသူများရှိပါသည်။ ဥပမာ - ရွှေ့ပြောင်းလုပ်သားများ သို့မဟုတ် အိမ်တွင်း အကြမ်းဖက်မှုခံ အမျိုးသမီးများ ဖြစ်ကြသည်။ အချို့သော တိုင်းပြည်များတွင် ဆရာက ကျောင်းသား ငယ်တစ်ဦးကို ရိုက်နှက်ခြင်းအား ဥပဒေနှင့်မဆန့်ကျင်ဘဲ ကျောင်းသားအနေဖြင့် အကြမ်းဖက်ခံရမှုမှ အကာအကွယ်မရရှိပါပေ။ သို့သော် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများအားလုံးတွင် ကျောင်းသားတစ်ဦးက ဆရာကိုရိုက်ပါလျှင်မူ ရာဇဝတ်များဖြစ်ပြီး ရဲကဆရာကို အကာအကွယ်ပေးလေသည်။ ဆရာက ကျောင်းသားကို ရိုက်သောအခါ ရဲက ဘာမှမလုပ်ဘဲ ကျောင်းသားက ဆရာကို ရိုက်သောအခါ ဥပဒေအရ အပြစ်ပေးခြင်းသည် မမျှတဟု မြင်စရာဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဥပဒေသည် ကျောင်းသား များကို အကာအကွယ်မပေးဘဲ ဆရာကိုချည်းသာ အကာအကွယ်ပေးသည်။ ဥပဒေသည် ဆရာနှင့် ကျောင်းသား နှစ်ဖက်လုံးကို အကာအကွယ်ပေးရမည်ဖြစ်၍ ယင်းသို့ခြားနားစွာ ဆက်ဆံခြင်းသည် မမျှတပေ။

ဥပဒေစိုးမိုးရေး၏ နောက်ထပ် ဝိသေသတစ်ခုမှာလူတိုင်း တရားဥပဒေစနစ်ကို ရရှိခံစား နိုင်ရမည်ဖြစ်ကာ စနစ်က မည်သို့အလုပ်လုပ်နေသည်နှင့် မည်သည်တို့ကိုလုပ်နိုင်သည်၊ မည်သည် တို့ကို မလုပ်နိုင် ဆိုသည်အား နားလည်စေထားရခြင်းဖြစ်သည်။ ဥပဒေရေးရာ အကူအညီ ရရှိခြင်း

ဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ သတင်းအချက်အလက်များ လွတ်လပ်စွာရရှိစေရန် စီစဉ်ပေးထားခြင်းဖြင့် သော်လည်းကောင်း ယင်းတို့ကို အောင်မြင်နိုင်ပါသည်။ သို့သော် အချို့နိုင်ငံများတွင် တမင်တကာ ဝေဝဝါးဝါးလုပ်ထားသော ဥပဒေများရှိပြီး အစိုးရက အသာစီးရယူကာ အသုံးပြုလေ့ရှိသည်။ နိုင်ငံတော်သစ္စာဖောက်မှု၊ ခေါင်းဆောင်ကိုအကြည်ညိုပျက်အောင်စော်ကားမှု၊ အပြာရုပ်ပုံအမှု စသည်တို့ကို အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ထားသော ဥပဒေများသည် ရှင်းလင်းစွာ အဓိပ္ပာယ်မပေါ်ဘဲ ကွက်ကျားပြီး အရေးယူ၍ရသော မသေမချာအခြေအနေများကို ဖြစ်စေသည်။ ဥပမာ - အရှေ့တောင်အာရှ တစ်လွှားတွင် အစိုးရဆန့်ကျင်ရေးလုပ်ဆောင်မှုကို သတ်မှတ်သည့် အမြင်များကွဲပြားသည်။ အချို့နေရာများတွင် ကားလ်မက်စ်စာအုပ် သို့မဟုတ် လူ့အခွင့်အရေးသဘောတူစာချုပ်များ စသည်တို့ လက်ဝယ်တွေ့ရှိခြင်းကိုက အစိုးရဆန့်ကျင်ခြင်းဖြစ်နိုင်ပြီး ဆန္ဒပြခြင်းကလည်း ထိုသို့ဖြစ်နိုင်သည်။ အထက်ပါ ဖြစ်စဉ်များသည် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို အစိုးရက မျှတစွာမကျင့်သုံးသည့် ဥပမာများ ဖြစ်သည်။

ဆွေးနွေးခြင်းနှင့် အပြန်အလှန်ဝေဖန်ခြင်း

တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို လေးစားသော နိုင်ငံတွင် သင်နေထိုင်ပါသလား။

တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး မထွန်းကားသည့် လက္ခဏာများကား အဘယ်တို့နည်း။ တရားဥပဒေ စိုးမိုးရေးကို လေးစားလိုက်နာခြင်းမရှိသည့်အခါ မည်သူတို့ ထိခိုက်နစ်နာရပါသနည်း။

တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုမရှိခြင်းကြောင့် အရှေ့တောင်အာရှ နိုင်ငံအများအပြားတွင် ဒုက္ခဆင်းရဲများ ကြုံရပေသည်။ ဥပဒေ ခေါင်းစဉ်အောက်တွင် ဆင်းရဲသားများမှာ ပြင်းထန်သောအပြစ်ဒဏ်များ ကျရောက်ခံစားနေရပြီး ချမ်းသာသူများ သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးသမားများမှာမူကား ဥပဒေကြောင်း အရ အပြစ်ပေးအရေးယူခံရခြင်းမှ လွတ်မြောက်လေ့ရှိတတ်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် တက်ကြွ လှုပ်ရှားသူ ရှေ့နေတစ်ဦးကို ရဲတစ်ဦးက ပြန်ပေးဆွဲ ဖမ်းဆီးခဲ့ရာတွင် ထောင်ဒဏ် ၁၈ လသာ ကျခဲ့ပြီး အရပ်သားတစ်ဦးက အဆိုပါရာဇဝတ်မှုမျိုးကို ကျူးလွန်ခဲ့ပါလျှင် ထောင်ဒဏ် နှစ် ၂၀ အထိ ကျခံရနိုင်ပေသည်။ ထိပ်တန်းအစိုးရအရာရှိကြီးများ ငွေခိုးခြင်း၊ အမျိုးသမီးများကိုထိပါးခြင်း၊ သို့မဟုတ် အလုပ်သမားများကို ရိုက်နှက်ခြင်းစသည်တို့ ကျူးလွန်ခဲ့ပါသော်ငြား အရေးယူအပြစ်ပေး ခံရခြင်းမှ လွတ်မြောက်နေလေ့ရှိသကဲ့သို့ပင် လူကြီးသားများ မူးယစ်ရမ်းကားရန်ဖြစ်ခြင်းကလည်း အပြစ်ဒဏ်မှ လွတ်မြောက်နေတတ်ပါသည်။ တရားဥပဒေမစိုးမိုးသည့်အတွက် ကျွန်ုပ်တို့သည် ရဲနှင့် နိုင်ငံရေးသမားများကို အပြစ်တင်လေ့ရှိသည်။ သို့သော် အခြားသူများလည်း အပြစ်တင်ထိုက်ကြ သည်ပင် ဖြစ်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဒဏ်ငွေအနည်းငယ်သာ ဆောင်ရရန်အတွက် ယာဉ်ထိန်းရဲကို လာဘ်ထိုးသည့်ယာဉ်မောင်း၊ ကလေးကျောင်းကောင်းရရန် ပိုက်ဆံပေးသော မိဘ၊ လမ်းဘေးတွင် ဈေးရောင်း၍ရရန် အာဏာပိုင်ကိုလှိုင်းကြေးပေးသော လူတစ်ဦးတို့ဖြစ်သည်။

မေးခွန်းများ။ ။ လာဘ်ထိုးခြင်းဖြင့် မိမိအကျိုးရှိရန် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို လူအများက ရှောင်လွှဲပါက မည်သူ့အပြစ်ဖြစ်သနည်း။ လူ့အဖွဲ့အစည်းက ထိုသို့ပြုမူခြင်းမှာ အစိုးရက သေသေ ချာချာ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို မကိုင်တွယ်သည့်အတွက်ပေလော၊ တရားဥပဒေကို မလိုက်နာလို ကြသည့် နိုင်ငံသားတစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းများကြောင့်ပေလော။

၁.၃.၂ လူ့အခွင့်အရေးတာဝန်များ

လူ့အခွင့်အရေးတိုင်းအတွက် တာဝန်ရှိသူများခေါ် ဒုတိယအဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ် ရှိရပါသည်။ ထိုသူတို့တွင် လူ့အခွင့်အရေးများကို လေးစားလိုက်နာကြစေရန်အတွက် တာဝန်တစ်ရပ်ရှိပေသည်။ လူ့အခွင့်အရေးကို ပိုင်ဆိုင်ကြကုန်သူတို့အတွက် တာဝန်များရှိကြပါသည်။ တာဝန်ရှိသူများဟု ဆိုရာတွင်အစိုးရ၊ ပြည်သူ၊ ကော်ပိုရေးရှင်းများ၊ တက္ကသိုလ်များ၊ ဆေးရုံများ အစရှိသည်တို့ ပါဝင်ကြသည်။ တာဝန်ရှိသူနှင့် လူ့အခွင့်အရေးပိုင်ရှင်တို့အကြားတွင် ဆက်သွယ်ဆက်ဆံရေး တစ်ခုဖြင့် ချိတ်ဆက်ထားပါသည်။ လူ့အခွင့်အရေးတစ်ရပ်ကို ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင် ရရှိစေရန်အတွက် တာဝန်ရှိသူများက အရေးယူဆောင်ရွက်ပေးရသည်။

လူတစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းသည်လည်း ၎င်းတို့သည်လည်း တာဝန်ရှိသူများဖြစ်ကြောင်း မှတ်ယူထားရန် အလွန်အရေးကြီးပါသည်။ ကလေးများအတွက် မိဘများတွင် တာဝန်ရှိပါသည်။ ကျောင်းသားများအတွက် ဆရာများတွင်တာဝန်ရှိပြီး မိတ်ဆွေများသည် အချင်းချင်း အပြန်အလှန် တာဝန်ရှိကြပါသည်။ အဆိုပါတာဝန်အတော်များများသည် လူမှုကျင့်ဝတ်အရ တာဝန်ရှိသူများ ဖြစ်သည်ဟု အထက်တွင် ရှင်းပြထားပါသည်။ သို့ပါသော်လည်း အရေးပါသော တာဝန်များ အထူးသဖြင့် တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်း၏ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ တာဝန်များကို ရာဇဝတ်ကြောင်း ဥပဒေများတွင် အသေးစိတ်ဖော်ပြထားပါသည်။ အကယ်၍ လူတစ်ဦးသည် အခြားလူတစ်ဦး၏ပိုင်ဆိုင်ခွင့်၊ ဘာသာတရားကျင့်သုံးခွင့်၊ ပုဂ္ဂလိကလျှို့ဝှက်ခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာသွားလာခြင်း စသည်တို့ကို ချိုးဖောက်ပြီဆိုလျှင် အဆိုပါတာဝန်ရှိသူသည် ရာဇဝတ်မှုတစ်ခုကို ကျူးလွန်နေပြီဖြစ်ပါသည်။ တကယ်အခြေအနေတွင် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူများကို အားကောင်းစွာ သက်ရောက်စေပါသည်။ ကုမ္ပဏီများ၊ လက်နက်ကိုင်အုပ်စုများ သို့မဟုတ် ဘာသာတရားများစသည့် အခြားအဖွဲ့အစည်းများအတွက် တာဝန်ရှိသူဆိုသည့် အခန်းကဏ္ဍကို အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ရာ၌ ရှင်းလင်းမှုနည်းပါးပါသေးသည်။ ကုမ္ပဏီတစ်ခုသည် ၎င်း၏လုပ်သားများကို လွတ်လပ်စွာ ခရီးသွားလာခြင်းကို ခွင့်မပြုခြင်း သို့မဟုတ် လက်နက်ကိုင်အုပ်စုတစ်စုက ကလေးများကို စစ်သားများအဖြစ် စုဆောင်းခြင်းများရှိပါက ယင်းသို့ ချိုးဖောက်မှုများအတွက် အချို့အခြေအနေများတွင် အရေးယူခြင်းများ မရှိပေ။ ပြည်သူများ လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မခံရစေရန် တာဝန်ရှိသူများက ကာကွယ်ပေးခြင်း၌ ကြုံရမည့်ပြဿနာကို ဒေါ်လီလိုက် အကာအကွယ်ပေးခြင်းဆိုင်ရာ သဘောထားအမြင်ဖြင့် ကိုင်တွယ်ပါသည်။ ယင်းအကြောင်းကို အောက်တွင် ဆက်လက်ဆွေးနွေးပါမည်။

အရေးအကြီးဆုံးတာဝန်ရှိသူမှာ နိုင်ငံတော်အစိုးရ ဖြစ်ပါသည်။ အဆိုပါအဖွဲ့အစည်းသည် သဘောတူညီမှုများစွာထဲတွင် ပါဝင်သော အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းရန်အတွက် ဥပဒေအရ စည်းကြပ်ထားခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်။ များပြားလှစွာသော လူ့အခွင့်အရေး သဘောတူညီမှု စာချုပ်များတွင် အစိုးရများ၏တာဝန်များကို ရှင်းလင်းစွာဖော်ပြထားပါသည်။ အစိုးရများသည် တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းစီ၏ လူ့အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ တာဝန်များကို ယေဘုယျအားဖြင့် ဂရုစိုက်ရမည်ဟု အာဆီယံလူ့အခွင့်အရေး ကြေညာစာတမ်းအသစ်တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။ ယင်း ကြေညာစာတမ်းက အခိုင်အမာဖော်ပြထားသည်မှာ လူ့အခွင့်အရေးများသည်လူတိုင်းသည် အခြားတစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းများ၊ ရပ်ရွာနှင့်လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွက် တာဝန်ရှိသည့်အတွက် လူ့အခွင့်အရေးနှင့်

အဆိုပါ တာဝန်များကျေပွန်မှုကို ချိန်ညှိရမည်ဟူ၍ ဖြစ်သည်။ ကြေညာချက်က အလေးပေး ဖော်ပြထားသည်မှာ လူ့အခွင့်အရေးကို လွတ်လပ်ခွင့်တစ်ခုတည်း မစဉ်းစားရန်နှင့် တာဝန်ရှိမှုလည်း ပါဝင်သည်ဟူ၍ဖြစ်သည်။ ယင်းသို့ အဆိုတွင် အခြေခံအကြောင်းရင်းတစ်ရပ် ရှိပေသော်ငြား တစ်ပါးသူများ၏ အခွင့်အရေးကို မထိခိုက်စေသော နည်းလမ်းဖြင့် လူသားတိုင်းဆက်ဆံကြရန်၊ လူ့အခွင့်အရေးကို သေချာစေရန်အတွက် အစိုးရက ၎င်းတို့တာဝန်များကို ကျေပွန်ရမည် ဟူ၍ ဖြစ်ပေသည်။ တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းစီ၏ တာဝန်များအကြောင်းကို တိုင်းပြည်၏ ဥပဒေများတွင် အသေးစိတ်ဖော်ပြထားပြီး လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ တာဝန်များကိုဆန့်ကျင်ရာတွင် ပိုမိုကြီးမားသော ပြဿနာများကို ဖန်တီးတတ်သည့်အစိုးရနှင့် အခြားပါဝါကြီးသော အကျိုးရှင်များ အတွက်မူ ဥပဒေအရ လိုက်နာရမည့်တာဝန်များက ဝိုးတဝါးဖြစ်တတ်သည်။

လူ့အခွင့်အရေး၏ဥပဒေအရ စည်းကျပ်ထားခြင်းသဘောသဘာဝက နိုင်ငံတော်အစိုးရကို ဆက်နွယ် တာဝန်ရှိသူအဖြစ် သတ်မှတ်ထားပါသည်။ တာဝန်ဆိုသည်ကို နှစ်မျိုးဖြင့် အဓိပ္ပာယ် သတ်မှတ်နိုင်သည်။ ပထမဦးစွာ အခွင့်အရေးအတော်များများသည် ကုန်စည်၊ ဝန်ဆောင်မှု သို့မဟုတ် လှုပ်ရှားမှုတို့ကိုပေးအပ်ရန်အတွက် တစ်စုံတစ်ယောက်ကို လိုအပ်ပါသည်။ ဥပမာ - ကလေးများ ပညာရေး သို့မဟုတ် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုကို ရရှိရန်အတွက် ကျောင်းများ၊ ဆေးရုံများ ဆောက် လုပ်ခြင်းမျိုးဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ တာဝန်ရှိခြင်းကို **positive duty** လုပ်ဆောင်ရမည့်တာဝန် ဟု ခေါ်ပါသည်။ ဒုတိယအားဖြင့် ဝင်ရောက်မစွက်ဖက်ရမည့်တာဝန် သို့မဟုတ် တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်း များကို လွတ်လပ်ခွင့်ပြုစေခြင်းမျိုးဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာ - နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းမှုမခံရပိုင်ခွင့်၊ အစိုးရက ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ခြင်းမရှိဘဲလျက် လူတိုင်း လွတ်လပ်စွာပြောဆိုပိုင်ခွင့်တို့ဖြစ်သည်။ အစိုးရအနေဖြင့် တစ်ခုခုကို မလုပ်ရန်အတွက် ရှောင်ရှားရသည့်တာဝန်မျိုး ဖြစ်သည်။ ထိုအရာမျိုးကိုတော့ **negative duty** ခေါ် ရှောင်ရှားရန်မည့်တာဝန်မျိုး ဖြစ်ပါသည်။ အဆိုပါရှောင်ရှားရန်တာဝန်ရှိခြင်းကြောင့် အစိုးရ၏အာဏာနှင့် လှုပ်ရှားမှုများကို ကန့်သတ်ချက်ရှိသွားပါသည်။ ဥပမာ - တစ်ဦးဦးက ၎င်း၏ အမြင်အယူအဆ သို့မဟုတ် ဘာသာရေးဆိုင်ရာ ယုံကြည်ချက်ကို ပြောဆိုရန် ကြိုးစားသည့်အခါတွင် အစိုးရအနေဖြင့် ခွင့်ပြုပေးထားခြင်းဖြစ်သည်။

negative duties
ရှောင်ရှားရန်ရှိသောတာဝန်များ

ရှောင်ရှားရန်ရှိသောတာဝန်များ
negative duties သည်
အစုအဖွဲ့တစ်ခုအနေဖြင့်
လုပ်ဆောင်မှုတစ်ခုကိုမပြုလုပ်ရန်
သို့မဟုတ် တစ်ဦးဦးအား ဝင်ရောက်
မစွက်ဖက်ရန် လိုအပ်ပါသည်။
အစုအဖွဲ့တစ်ခုခုကို တစ်ခုခု
မလုပ်ရန် တားမြစ်ထားခြင်းမှာ
ရှောင်ရှားရန်ရှိသော တာဝန်များ
negative duties ဖြစ်သည်။

positive duties
လုပ်ဆောင်ပေးရန်ရှိသော
တာဝန်များ

တစ်စုံတစ်ခုကို
လက်တွေ့လုပ်ဆောင်ရန် သို့မဟုတ်
ဝန်ဆောင်မှုတစ်ရပ်ကိုပေးရန်အတွက်
ရှိသည့်တာဝန်ကို
လုပ်ဆောင်ပေးရန်ရှိသောတာဝန်များ
positive duties များဟု
ဆိုပါသည်။
ဘာမှမလုပ်ဘဲနေခြင်း သို့မဟုတ်
ကြားနေ လက်ပိုက်ကြည့်နေခြင်း
အပြုအမူတို့ကြောင့်
လုပ်ဆောင်ပေးရန်ရှိသောတာဝန်များ
positive duties များ
ပြည့်ဝပြီးမြောက်သွားမည်
မဟုတ်ပေ။

သို့သော် အခွင့်အရေးများတွင် ရရှိမည့်အခွင့်အရေး **positive rights** နှင့် လွတ်မြောက်ခွင့် ရမည့်အခွင့်အရေး **negative rights** သာလျှင် ရှိမည်ဟု ရိုးရှင်းစွာ မမှတ်ယူရန်တော့ အရေးကြီး ပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် လုပ်ဆောင်ပေးရမည့်တာဝန်များ **positive duties** နှင့် ရှောင်ရှား ရန် တာဝန်ရှိခြင်း **negative duties** များလည်း ရောနှောနေနိုင်ပါသည်။ ဥပမာဆိုရလျှင် လွတ်လပ်စွာ လှုပ်ရှားသွားလာခွင့်တွင် အစိုးရအနေဖြင့် တိုင်းပြည်ထဲတွင် သွားလာလှုပ်ရှားလိုသူ တစ်စုံတစ်ဦးကို မတားမြစ်မိဖို့လိုသည့် ရှောင်ရှားရမည့်လုပ်ရပ် **negative duties** ရှိသကဲ့သို့ သွားလာလိုသူများ လိုရာရောက်စေရန်အတွက် အများပြည်သူသယ်ယူပို့ဆောင်ရေး အကောင်အထည်ဖော်ပေးခြင်း၊ လမ်းများပြင်ဆင်ပေးခြင်း သို့မဟုတ် ဘီးတပ်ကုလားထိုင်အသုံးပြုရသူများ အဆောက်အဦထဲကို ရောက်စေရန်အတွက် ဆင်ခြေလျှောများ ထည့်တပ်ပေးထားခြင်း စသည်တို့ကဲ့သို့ လုပ်ဆောင်ပေးရ မည့် တာဝန်များ **positive duties** များလည်း ရှိပါသည်။

လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာသဘောတူညီမှု စာချုပ်တစ်ခုကို လက်မှတ်ရေးထိုးပြီးသည့်အခါ နိုင်ငံများနှင့်အစိုးရများအပေါ် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိမှုများက ဥပဒေအရ စည်းကျပ် လိုက်ပြီးသားဖြစ်သွားသည်။ အစိုးရတစ်ရပ်သည် တိုင်းပြည်ကို ဦးဆောင်ရန်အတွက် ရှေးကောက် တင်မြောက်ခံရပြီဆိုပါက ထိုအရာကို ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုးဟုမယူဆသင့်ပေ။ ထိုအစိုးရသည်လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ တာဝန်များကို ကျေပွန်ရန်အတွက် လိုအပ်သော ကျွမ်းကျင်လိမ္မာမှုများ ရှိအပ်ပေသည်။ တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းတွင်လည်း လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိပါသည်။ ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်ရပေမည်။ ထိုအရာကို အမျိုးသားအဆင့်ဥပဒေများဖြင့် ကာကွယ်ရန်အတွက် နိုင်ငံတော် ကလည်း တာဝန်ရှိပါသည်။

၁.၃.၃ ထက်အောက် Vertical နှင့် ဘေးတိုက် Horizontal အကာအကွယ်ပေးခြင်း

လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာစံနှုန်းများတွင် ရှင်းလင်းဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း နိုင်ငံတော်သည် လူတစ်ဦး၏ အခွင့်အရေးကိုမချိုးဖောက်ရန်အတွက် ဥပဒေအရ တာဝန်ရှိပါသည်။ သို့ပါသော်လည်း အစိုးရမဟုတ်သော အစုအဖွဲ့တစ်ရပ်ရပ်က ချိုးဖောက်ခဲ့သည်ရှိပါက မည်သို့ဖြစ်မည်နည်း။ ဥပမာ - ကုမ္ပဏီတစ်ခု မြေသိမ်းသည်မျိုး၊ စက်ရုံတစ်ရုံက မြစ်ရေကို ညစ်ညမ်းစေခြင်းမျိုး သို့မဟုတ် ခင်ပွန်းသည်တစ်ဦးက ဇနီးကိုရိုက်နှက်သကဲ့သို့မျိုး ဖြစ်ပါသည်။ အဆိုပါဖြစ်စဉ်တွင် နိုင်ငံတော် အစိုးရက လုပ်သည်မဟုတ်ပေ။ ချိုးဖောက်ခံရသူသည် အခြားသူများ၊ ကော်ပိုရေးရှင်းများ၊ အစုအဖွဲ့ များချိုးဖောက်သည့်ဒဏ်မှ အကာအကွယ်ရရန် တောင်းခံခြင်း၊ သို့မဟုတ် ဝန်ဆောင်ပေးမှုကို လိုအပ် ခြင်း ရှိလာသည်။ ယင်းကို ဘေးတိုက်အကာအကွယ်ပေးခြင်း **horizontal protection** ဟုဆိုပါသည်။ နိုင်ငံတော်အစိုးရ၏လက်ချက်မှ အကာအကွယ်တောင်းဆိုခြင်း၊ သို့မဟုတ် ဝန်ဆောင်မှုလိုအပ်ခြင်း နှင့်ကား မတူပေ။ နိုင်ငံတော်၏ချိုးဖောက်မှုကို အကာအကွယ်ရခြင်းကိုကား ထက်အောက် အကာ အကွယ်ပေးခြင်း **vertical protection** ဟု ဆိုပါသည်။ အခြားသူများ၊ ကော်ပိုရေးရှင်းများ သို့မဟုတ် အခြားအစုအဖွဲ့များ၏ ချိုးဖောက်ခြင်းဒဏ်မှအကာအကွယ်ရခြင်း၊ ဝန်ဆောင်မှုရခြင်းကို ဘေးတိုက် အကာအကွယ်ပေးခြင်း **horizontal protection** ဟု ဆိုပါသည်။ လူ့အခွင့်အရေးသည် မူလဘူတ သဘောအားဖြင့် အစိုးရအာဏာဖြင့် ချိုးဖောက်မှုဒဏ်မှ လူသားအား ထက်အောက်အကာအကွယ် ပေးခြင်းကို ရည်ရွယ်ခဲ့သော်လည်း မကြာခင်ကပင် ဘေးတိုက်အကာအကွယ် ရရှိခြင်းကလည်း ပိုမိုအရေးကြီးလာသည်ကို သိရှိရပေသည်။ အကြမ်းဖက်မှုမှ အမျိုးသမီးများနှင့် ကလေးများကို အကာ အကွယ်ပေးခြင်း၊ လုပ်ငန်းခွင် အနိုင်ကျင့်နှိပ်စက်မှုများကိုတားမြစ်ခြင်း စသည်တို့ကို ဘေးတိုက် အကာအကွယ်ပေးခြင်း **horizontal protection** တွင်ရှိနေသော အားနည်းချက်များအား ကိုင်တွယ် ခြင်းဖြင့် ဆောင်ရွက်ရပါသည်။ ဘေးတိုက်အကာအကွယ်ပေးခြင်း၏ အားနည်းချက်မှာ အစိုးရ မဟုတ်သောအစုအဖွဲ့များ၏ တာဝန်ကို သေချာကျနစွာ လုပ်ဆောင်စေခြင်းဖြစ်သည်။ လူ့အခွင့် အရေးအရ တာဝန်ရှိမှုသည် အစိုးရနှင့်လူတစ်ဦးတို့ကြား ဆက်ဆံရေးကိုသာ စီမံခန့်ခွဲခြင်းလောက် မရိုးရှင်းပေ။ လူတစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းစီ၏ အခွင့်အရေးများကိုမည်သူကမှ မည်သည့်အရာကမှ ချိုးဖောက်ခြင်းမရှိအောင် အကာအကွယ်ပေးစေခြင်းဖြစ်ပါသည်။ လူ့အခွင့်အရေး ကာကွယ်စောင့် ရှောက်ခြင်း ဖွံဖြိုးတိုးတက်လာသည်နှင့်အမျှ ကော်ပိုရေးရှင်းများ၊ အစိုးရတပ်မဟုတ်သော လက်နက် ကိုင်အစုအဖွဲ့များ၊ ဆေးရုံများ၊ မီဒီယာများကဲ့သို့ အင်စတီကျူးရှင်းများ စသည်တို့သည်လည်း ပြည်သူလူထုအပေါ်တွင် တာဝန်ရှိကြောင်း ပိုမိုရှင်းလင်းလာပါသည်။ အဆိုပါ အစုအဖွဲ့များသည်

horizontal protection
ဘေးတိုက်
အကာအကွယ်ပေးခြင်း

လူ့အခွင့်အရေးအရ အစိုးရမဟုတ်သော အခြား ပုဂ္ဂိုလ်များ၊ ကုမ္ပဏီများ၊ ဆေးရုံများ၊ မီဒီယာများ စသူတို့မှ အကာအကွယ်ပေးခြင်းဖြစ်သည်။ အဆိုပါအကာအကွယ်ပေးခြင်းသည် ဘေးတိုက်ဖြစ်ပါသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ယင်းပါဝင်သူများသည် ဥပဒေအရ တစ်ပြေးတည်း ရှိကြသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ အစိုးရမဟုတ်သော လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်သူများ လက်မှ ကာကွယ်ရန်အတွက် ဥပဒေများ သတ်မှတ်ရေးဆွဲကာ ဘေးတိုက်အကာအကွယ် ပေးခြင်းကို ဆောင်ရွက်ရပါသည်။ ရတပ်ဖွဲ့ လူမှုရေးအဖွဲ့အစည်း များ၊ မီဒီယာများ ကဲ့သို့သော အဖွဲ့အစည်းများ ရှိရပါသည်။

vertical protection
ထက်အောက်
အကာအကွယ်ပေးခြင်း

ဆိုလိုသည်မှာ လူ့အခွင့်အရေးများအရ အစိုးရ၏ အာဏာဖြင့်ချိုးဖောက်မှုများမှ အကာအကွယ်ပေးခြင်းဖြစ်သည်။ အစိုးရ၏ပါဝင်မှု ကန့်သတ်ထားခြင်းဖြစ်ကာ အစိုးရများသည် ၎င်း၏ အာဏာစက်အောက်ရှိ ပြည်သူတို့၏အခွင့်အရေးများကို လေးစားရမည်ဖြစ်ပေသည်။

လူ့အခွင့်အရေးသဘောတူညီချက် စာချုပ်များနှင့် ဥပဒေအရ စည်းကျပ်ခံရခြင်း မရှိပေသော်ငြား ၎င်းတို့သည်လည်း အဆိုပါစံနှုန်းများနှင့် လျော်ညီရပေမည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် အစိုးရသည် တတိယအင်အားစုများ လက်မှတ်လည်း ပြည်သူ့ကိုအကာအကွယ်ပေးရန် တာဝန်ရှိသောကြောင့် ပေတည်း။ အခန်း ၁၄ တွင် နိုင်ငံကျော် ကော်ပိုရေးရှင်းကြီးများ၏ တာဝန်ရှိမှုအကြောင်းကို ဖော်ပြ ထားပါသည်။ အထူးသဖြင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးနယ်ပယ်တွင် ဖြစ်ပါသည်။

၁.၃.၄ အစိုးရတာဝန်များ။ ။ လေးစားခြင်း၊ ကာကွယ်ခြင်း၊ ပြည့်မီစေခြင်းနှင့် မြှင့်တင်ခြင်း၊ ကာကွယ်ခြင်းနှင့် ကြိုတင်ကာကွယ်ထားခြင်း

လူ့အများ လူ့အခွင့်အရေး ရရှိစေရန်အတွက် အစိုးရများက မည်သို့ပြုလုပ်သင့်သည်ကို ပိုမိုရှင်းလင်းစွာ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုရန်အတွက် ကြိုးစားမှုများပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။ မတူညီသော်လည်း ချိတ်ဆက်မှုရှိသည့် ကုလသမဂ္ဂထုတ်ပြန်ချက်နှစ်ရပ်တွင် အသေးစိတ်ဖော်ပြထားပါသည်။ လူ့အခွင့်အရေးများကို ကူညီထောက်ပံ့နိုင်ရန်အတွက် အစိုးရများက မည်သို့ပြုလုပ်သင့်ပုံကို အဆိုပါ ကြေညာချက် နှစ်ရပ်လုံးက ရှင်းလင်းဖော်ပြထားပါသည်။ ပထမတစ်ခုက ကြေညာထားသည်မှာ အစိုးရများအနေဖြင့် အခွင့်အရေးများကို လေးစားကာ၊ အကာအကွယ်ပေးပြီး ပြည့်မီစေသင့်သည်ဟု ဆိုထားသည်။

- လေးစားခြင်း။ ။အစိုးရများသည် လူ့အခွင့်အရေးကိစ္စကို အလေးအနက်ထားကာ အဆိုပါအခွင့်အရေးများကို အသိအမှတ်ပြုရမည်။
- အကာအကွယ်ပေးခြင်း။ ။အလုပ်လုပ်ပတ်နေသော ဥပဒေဖွဲ့စည်းပုံတစ်ခုရှိရန် အစိုးရများက သေချာစေရမည်။ အစိုးရမဟုတ်သော တစ်စုံတစ်ရာက လူသားတို့ကို လူ့အခွင့်အရေးမချိုးဖောက်နိုင်စေရန်အတွက် အကာအကွယ်ပေးခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်လည်း သေချာကျနစွာရှိရမည်။ (ဘေးတိုက် အကာအကွယ်ပေးခြင်း)
- ပြည့်မီစေခြင်း။ ။အခွင့်အရေးမရကြသူများကို အနာဂတ်တွင် ၎င်းတို့ အခွင့်အရေးများ ရလာအောင် ဆောင်ရွက်ပေးရမည်။ (ဥပမာ - ကျောင်းတက်ခွင့်မရသည့်ကလေးများ)

ပထမဦးစွာ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများအတွက် အရပ်သား နှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများကဲ့သို့သော ချက်ချင်း မပြည့်ဝနိုင်သော်လည်း နောင်တွင် ဖြည့်တင်း နိုင်မည့် အခွင့်အရေးများအဖြစ် အဆိုပါ တာဝန်များကို ရေးသားခဲ့ပါသည်။ အခန်း ၅ တွင် ပိုမို အသေးစိတ် ရေးသားဖော်ပြထားပါသည်။ နိုင်ငံသားများ လူ့အခွင့်အရေး ရရှိစေရန်အတွက် အစိုးရများက လုပ်ဆောင်နေစေရန် ထိုလှုပ်ရှားမှုများကို ပိုကောင်းမွန်သော အစီအစဉ်ချမှတ် ပြုလုပ်နိုင် အောင် နားလည်သဘောပေါက်လာကြပါသည်။ ၁၉၉၀ ကာလများတွင် မြှင့်တင်ခြင်း၊ ကာကွယ်ခြင်း နှင့် ကြိုတင်ကာကွယ်ထားခြင်းဆိုသည့် လုပ်ငန်းစဉ် ပုံစံအသစ်များကို မိတ်ဆက်လာခဲ့ပါသည်။

- မြှင့်တင်ခြင်း။ ။လေးစားရန်အတွက် တာဝန်ရှိခြင်းသည် အစိုးရကို ထို့ထက်ပိုပြီး လုပ် ဆောင်ပေးရန် မတိုက်တွန်းဘဲနေသလို ရှိချေသည်။ လေးစားခြင်းဆိုသည်မှာ လက်တွေ့ လုပ်ဆောင်ခြင်းထက် စိတ်နေစိတ်ထားသဘောကို ပိုဆောင်သည်။ လူ့အခွင့်အရေးကို မြှင့်တင်ခြင်းဆိုသည့် လုပ်ဆောင်ချက်အသစ်ကြောင့် အစိုးရများအနေဖြင့် အသိပညာပေး

ခြင်း၊ ဥပဒေပြုရေးတွင် အခွင့်အရေးများကို ထည့်သွင်းခြင်း၊ ရှေ့ဆောင်အဖွဲ့အစည်းများ ဖွဲ့စည်းခြင်းနှင့် တက္ကသိုလ်များတွင် လူ့အခွင့်အရေးကိုသင်ကြားခြင်း စသည့် လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ ပညာပေးရေးလုပ်ငန်းများကို ပိုမိုပြန့်နှံ့စွာ စီစဉ်လာစေပါသည်။

- အကာအကွယ်ပေးခြင်း။ ။(အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့ပြီးပါပြီ)
- ကြိုတင်ကာကွယ်ထားခြင်း။ ။အစိုးရအနေဖြင့် ချိုးဖောက်မှုတစ်ခုခု ထပ်မံမှ ပြန်လည် တုန့်ပြန်ခြင်းထက် ပို၍ ကြိုတင်ပြင်ဆင်ထားသင့်သည်။ ထိုကဲ့သို့ ချိုးဖောက်မှုများမှ ရှောင်လွှဲနိုင်စေရန်အတွက် မူဝါဒများနှင့်အစီအစဉ်များ ရှိထားသင့်သည်။ ဥပမာ - လူ့အခွင့်အရေးပညာပေးခြင်း၊ ရဲတပ်ဖွဲ့ကိုလေ့ကျင့်ပေးခြင်း သို့မဟုတ် ဥပဒေများကို ထုတ်ပြန်ခြင်း မျိုးတို့ဖြစ်သည်။

လေးစားခြင်း၊ ကာကွယ်ခြင်း၊ ပြည့်မီစေခြင်းနှင့် မြှင့်တင်ခြင်း၊ ကာကွယ်ခြင်းနှင့် ကြိုတင် ကာကွယ်ထားခြင်း နှစ်ခုလုံးသည် အစိုးရထံမှ ဘာကိုမျှော်လင့်ထားသနည်း ဆိုသည်ကို အနှစ်ချုပ် ဖော်ပြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထို့ပြင် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ လှုပ်ရှားသူများလည်း ဘာကိုလုပ်သင့်သည် ကို ညွှန်းဆိုထားခြင်းဖြစ်သည်။

၁.၄ အခွင့်အရေးအမျိုးအစားများ

လူ့အခွင့်အရေးများသည် သိသာထင်ရှားစွာပင် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာသဘောတူစာချုပ်များမှ ထွက်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်ကာ အဆိုပါ သဘောတူညီချက်များက အခွင့်အရေးများကို အမျိုးအစား ခွဲခြားထားပါသည်။ ယင်းသို့ အမျိုးအစားများ ခွဲခြားဖော်ပြရန် အရေးကြီးပါသည်။ အဘယ်ကြောင့် ဆိုသော် အမျိုးအစားတစ်ခုအလိုက် အခွင့်အရေးများနှင့် တာဝန်များလည်းအနည်းငယ်စီ ကွဲပြား သွားသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအခွင့်အရေးများကို အသေးစိတ်ဖော်ပြရန်အတွက် အသုံးဝင် သော နည်းလမ်းမှာ ပထမဆုံးအပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးစာတမ်း UDHR တွင် မည်သို့ ပါဝင်လာခဲ့ခြင်းအပေါ် စေ့ငုလေ့လာခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အဆိုပါ ကြေညာချက်ကို ၁၉၄၈ ခုနှစ်တွင် ကုလသမဂ္ဂက လက်ခံရပ်တည်ခဲ့ကာ တစ်ပိုဒ်ချင်းစီတွင် အခွင့်အရေးတစ်ရပ် သို့မဟုတ် တာဝန် တစ်ရပ်စီ ဖော်ပြထားသော အပိုဒ် ၃၀ ပါဝင်ခဲ့ပါသည်။ UDHR တွင် ပါဝင်သော အခွင့်အရေး များသည် သေချာစီစဉ်ထားသော စလယ်ဆုံး ပုံစံစီထားခြင်းဖြစ်ပြီး အခွင့်အရေးအမျိုးအစားများကို ဖော်ပြနိုင်ရန်ဖြစ်ပါသည်။ ကြေညာစာတမ်းကိုအခန်းလေးတွင် ပိုမိုအသေးစိတ်ဖော်ပြထားသည်။ သို့သော် ယခုအခန်းတွင်မူ မတူညီသော အခွင့်အရေးအမျိုးအစားများကို မည်သို့အမျိုးအစား ခွဲထားပုံအား အကျဉ်းမျှ ရှင်းလင်းဖော်ပြပါမည်။

အခွင့်အရေးများကို အမျိုးအစားများခွဲထားခြင်းမှာ အချို့သော အမျိုးအစားများတွင် သီးသန့်ပီသေသများ ရှိကြသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ သို့သော်အမျိုးအစား တစ်ခုစီတိုင်းသည် လူသား တစ်ဦးစီအတွက် အရေးကြီးသော လူ့အခွင့်အရေးများဖြစ်ကြပေရာ ထိုအမျိုးအစားများ အဆင့်ခွဲ သတ်မှတ်ခွဲခြားခြင်းကား မပြုထိုက်ပေ။ သို့သော် သမိုင်းတွင် ဖြစ်ခဲ့သည့်အတိုင်း အချို့သော အစိုးရ များက အချို့သောအမျိုးအစားများကို ပိုအရေးကြီးသကဲ့သို့ ယူဆလိုကြရာမှ လူ့အခွင့်အရေး

ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရာတွင် သဘောထားအမြင် ကွဲလွဲမှုများဖြစ်လာ ပေတော့သည်။ (လာမည့် အခန်းတွင် အသေးစိတ်ကိုဖော်ပြပါမည်။)

အခြေခံအခွင့်အရေးများ (UDHR အပိုဒ် ၁ မှ ၆ အထိ)

UDHR ထဲမှ ပထမဆုံးသောအခွင့်အရေးများကို ကျွန်ုပ်တို့နှစ်စက်ခံရခြင်းမှ လွတ်မြောက်ပိုင်ခွင့်၊ အသက်ရှင်ရပ်တည်ခွင့်၊ ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းမှကင်းလွတ်ခွင့်၊ လူတိုင်းတန်းတူညီမျှစွာ မွေးဖွားလာသည်ဟူသောအယူအဆ စသည့် အရေးအကြီးဆုံးများဟု ယူဆကြသည်။ မည်သည့်အခြေအနေတွင် ရှိစေကာမူ မည်သည့်နိုင်ငံကမှ အဆိုပါအခွင့်အရေးများကို လျစ်လျူရှုခြင်း သို့မဟုတ်ချိုးဖောက်ခြင်းများ မပြုနိုင်ပေ။ အခြေအနေတစ်ခုခုတွင် နိုင်ငံတော်အစိုးရသည် အခြားသော အခွင့်အရေးများကို ခေတ္တရပ်ဆိုင်းထားခြင်းသို့မဟုတ် အခြားပုံစံဖြင့်အဓိပ္ပာယ် ကောက်ယူခြင်းများ လုပ်နိုင်သော်လည်း (ထိုအကြောင်းကို အခန်း ၂ တွင် အသေးစိတ်ဖော်ပြထားပါသည်) အခြေခံအခွင့်အရေးများကိုမူ အစိုးရများသည် မည်သည့်အကြောင်းနှင့်မျှ ချိုးဖောက်၍မရပါပေ။

တရားဥပဒေစနစ်ထဲမှ အခွင့်အရေးများ (UDHR အပိုဒ် ၇ မှ ၁၁ အထိ)

လူတိုင်း တန်းတူညီမျှစွာ ဥပဒေ၏အစောင့်ရှောက်ခံများ ဖြစ်စေရန်အတွက် ဥပဒေဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို ထည့်သွင်းထားခြင်းဖြစ်သည်။ ထပ်လောင်းပြောဆိုရလျှင် ဥပဒေစနစ်သည် တရားရုံးသို့ တက်ရောက် အဆုံးဖြတ်ခံယူနိုင်ခြင်းနှင့် တရားမျှတ၊ ကျွမ်းကျင်ကာ သမာသမတ်ကျသော တရားရုံးဖြစ်ခြင်းကို အာမခံသောစစ်မှန်သည့် တရားမျှတမှု အတွေးအမြင်ပေါ် အခြေခံထားရမည်။ အဖမ်းခံရလျှင်တောင်မှ တန်းတူညီမျှစွာဆက်ဆံခြင်း၊ ကောင်းမွန်စွာဆက်ဆံခြင်းသည်လည်း တရားမျှတခြင်းတွင် ပါဝင်ပါသည်။ ထင်သလို ဖမ်းဆီးချုပ်နှောင်ခြင်းနှင့် ထင်သလို အပြစ်မရှိခြင်းကို ဆုံးဖြတ်ခြင်းတို့မှ လွတ်မြောက်ပိုင်ခွင့်လည်းပါဝင်ပါသည်။ အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများတွင် အဆိုပါ အခွင့်အရေးများမှာ စိမ်းခြောက်မှုများနှင့် ရင်ဆိုင်နေရပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် တရားရုံးစနစ်များသည် ရန်ပုံငွေနည်းပါးစွာရရှိနေကြပြီး၊ လုပ်ငန်းပိလျက်ရှိခြင်းကြောင့် တရားမျှတမှုမှာ နှေးကွေးလေးလံလျက်ရှိပါသည်။ ရဲလုပ်ငန်းအဆင့်အတန်းသည်လည်း နိမ့်ကျလျက်ရှိခြင်းကြောင့် မှားယွင်းဖမ်းဆီးခြင်း သို့မဟုတ် ရာဇဝတ်ကောင်များကို မဖမ်းဆီးနိုင်ခြင်းတို့ ရှိပါသည်။ အချို့သော တရားရုံးများသည် သမာသမတ်မကျလှဘဲ အကျင့်ပျက်ခြစားခြင်းက မွစာတက်ကာ တရားသူကြီးများလည်း လာဘ်စားချင်တိုင်း လာဘ်စားကြပေတော့သည်။

လူ့အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ (UDHR အပိုဒ် ၁၂ မှ ၁၉ အထိ)

အရပ်သားအခွင့်အရေးများ
အရပ်သားအခွင့်အရေးများသည် လူတစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းစီ၏ ပုဂ္ဂိုလ်ရေးလွတ်လပ်ခွင့်ကို အကာအကွယ်ပေးကာ လွတ်လပ်စွာ ထုတ်ဖော်တင်ပြခြင်း၊ ယုံကြည်ခြင်း၊ ပြောဆိုခြင်း၊ ဘာသာအယူကိုးကွယ်ခြင်း၊ လှုပ်ရှားသွားလာခြင်းစသည့် လွတ်လပ်ခွင့်များကို အာမခံချက်ပေးခြင်းဖြစ်သည်။

အရပ်သားလွတ်လပ်ခွင့်များသည် တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းတိုင်း၏ လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်း ပါဝင်နိုင်ခြင်းကို အလေးပေးထားပြီး နေ့စဉ်ဘဝတွင် ဂုဏ်သိက္ခာအပြည့်ဖြင့် နေထိုင်နိုင်ခြင်းကို ဆိုလိုသည်။ အဆိုပါ အရပ်ဘက် လွတ်လပ်ခွင့်များကို အစောပိုင်းလူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ စာတမ်းများဖြစ်သော အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ ကြေညာစာတမ်း(၁၇၈၈) နှင့် ပြင်သစ်နိုင်ငံသားအခွင့်အရေး ကြေညာစာတမ်း(၁၇၈၉)တို့တွင် တွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။ လူ့အဖွဲ့အစည်း

အတွင်း ပြည်သူတစ်ဦးချင်းစီ၏ လွတ်လပ်ခွင့်များကို ပါဝင်ဆုံးဖြတ်ပတ်သက်နိုင်သည့် အစိုးရများ၏ ပါဝါကို ကန့်သတ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ အဆိုပါလွတ်လပ်ခွင့်များသည် ပုဂ္ဂလိကလွတ်လပ်ခွင့်၊ တိုင်းပြည်အတွင်း လွတ်လပ်စွာသွားလာခွင့်၊ ထိန်းမြားလက်ထပ်ခွင့်နှင့် သားသမီးရယူပိုင်ခွင့်၊ ဘာသာတရားတစ်ခုခုကို ကျင့်သုံးခွင့်နှင့် လွတ်လပ်စွာပြောဆိုတင်ပြနိုင်ခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။ အခြားသောအရပ်ဘက် အခွင့်အရေးများတွင် နိုင်ငံသားဖြစ်ပိုင်ခွင့်၊ ခိုလှုံရာရှာပိုင်ခွင့်နှင့် ပုဂ္ဂလိက ပိုင်ဆိုင်ခွင့်တို့ ပါဝင်ပါသည်။

နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများ (UDHR အပိုဒ် ၁၉ မှ ၂၁ အထိ)

နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများသည် ပြည်သူတို့အားနိုင်ငံရေးတွင် ပါဝင်နိုင်စေရန်အတွက် ခွင့်ပြုပေးရသည့် အခွင့်အရေးများဖြစ်ပြီး ထိုအခွင့်အရေးများသည်မျှတသော နိုင်ငံရေးစနစ်တစ်ခု ကိုလည်း တည်ရှိစေပါသည်။ နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများသည် မဲပေးပိုင်ခွင့်၊ နိုင်ငံရေးလုပ်ပိုင်ခွင့်၊ အစိုးရအရာရှိအဖြစ် တာဝန်ယူပိုင်ခွင့် စသည်တို့ပါဝင်သည့် ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်းနှင့် ဆက်စပ် နေပါသည်။ စုစည်းခွင့်၊ နိုင်ငံရေးပါတီတည်ထောင်ပိုင်ခွင့်၊ အစုအဖွဲ့တစ်ခုခု၏ အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်ပိုင်ခွင့် စသည့် အခွင့်အရေးများလည်းဖြစ်သည်။ အစုအဖွဲ့ဆိုသည်မှာ နိုင်ငံရေးပါတီများ၊ အလုပ်သမား သမဂ္ဂများ သို့မဟုတ် ပရိသတ်များစုဖွဲ့ထားသည့် ကလပ်များပင်ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ အများပြည်သူ ရှေ့တွင် တွေ့ဆုံခြင်းဖြစ်စေ၊ ပုဂ္ဂလိကလျှို့ဝှက်စွာတွေ့ဆုံခြင်းဖြစ်စေ စုစည်းခွင့်သည် လူ့အခွင့်အရေး ဖြစ်ပြီး အစိုးရကိုဆန့်ကျင်ဆန္ဒပြခြင်း သို့မဟုတ် လုပ်ငန်းခွင်အခြေအနေကိုဆန္ဒပြခြင်း၊ အရေးကိစ္စ တစ်ခုခုကို အများပြည်သူ သတိထားမိလာစေခြင်း၊ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ လှုပ်ရှားမှုတစ်ခုတွင် ပါဝင်ခြင်းတို့လည်း အကျုံးဝင်သည်။

နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများ
နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများသည် လူတစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းစီကို နိုင်ငံရေးတွင် ပါဝင်ခွင့်ပြုထားသည်။ မဲပေးခွင့်၊ နိုင်ငံရေးလုပ်ခွင့်နှင့် နိုင်ငံရေးပါတီသို့ ဝင်ရောက်ခွင့်များ ပါဝင်သောမျှတသည့် နိုင်ငံရေးစနစ်တစ်ခုကိုလည်း ဖော်ဆောင်ထားပေးသည်။

စီးပွားရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများ (UDHR အပိုဒ် ၂၂ မှ အပိုဒ် ၂၄ အထိ)

စီးပွားရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများသည် လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းတိုင်း ရပ်ရွာ ထဲတွင် ဂုဏ်သိက္ခာရှိစွာ နေထိုင်အသက်ရှင်နိုင်ရန်အတွက် လုံလောက်သောငွေကြေး သို့မဟုတ် အရင်းအမြစ်များ ရှိစေရန်အတွက် ဖန်တီးပေးထားသောအခွင့်အရေးများဖြစ်ပါသည်။ အလုပ်ရှင် များက မျှတစွာလုပ်ခလစာပေးသော၊ လုံခြုံကျန်းမာသည့် လုပ်ငန်းခွင်ရှိသော အလုပ်လုပ်ပိုင်ခွင့် ပါဝင်ပါသည်။ အလုပ်မလုပ်နိုင်သူတို့အတွက်လည်း အစိုးရကစီစဉ်ပေးသည့် လူမှုဖူလုံရေးပုံစံဖြင့် အကာအကွယ်ပေးရပါသည်။ UDHR အပိုဒ် ၂၂ တွင် ဖော်ပြထားသည်မှာ လူမှုဖူလုံရေးကို ရပိုင်ခွင့်ဖြစ်သည်။ လူမှုဖူလုံရေးပေးအပ်မှု သို့မဟုတ် ဈေးသက်သာသော အစားအသောက်များ ရရှိနိုင်မှု ကဲ့သို့သော အသက်ရှင်ရပ်တည်ရန် လိုအပ်သောအရင်းအမြစ်များကို ရရှိပိုင်ခွင့်အား ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။ အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံအများစုတွင် လူမှုဖူလုံရေးစနစ်အားနည်းကာ သို့မဟုတ် လုံးဝမရှိပေ။ ထို့ကြောင့် ထိုဒေသတွင် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရန်များစွာ လိုအပ်ပါသေးသည်။ နောက်ထပ် အဓိကကျသော စီးပွားရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးမှာ နားနေအပန်းဖြေပိုင်ခွင့်ဖြစ်ပါသည်။ လူမှုဖူလုံရေး အခွင့်အရေးကဲ့သို့ပင် ယင်းကိုလည်း ဘေးချိတ်ထားသည်က များပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် အတော်များများက ထိုကိစ္စကို ကလေးအခွင့်အရေးဟုသာမြင်ကြသောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် လည်း အပန်းဖြေအနားယူပိုင်ခွင့်သည် အလုပ်လုပ်ပိုင်ခွင့်နှင့် ချိတ်ဆက်နေပါသည်။ အများဆုံး အလုပ်ချိန်နှင့်ပိတ်ရက် ရပိုင်ခွင့်တို့သည် အလုပ်လုပ်ပိုင်ခွင့်၏ အစိတ်အပိုင်းလည်း ဖြစ်ပါသည်။

စီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ
စီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများသည် လူတစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းစီ၏ စီးပွားရေးဆိုင်ရာ ဖူလုံမှုကို အာမခံချက်ပေးခြင်းဖြစ်သည်။ အဓိက စီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများတွင် အလုပ်လုပ်ပိုင်ခွင့်၊ လူမှုဖူလုံရေးရပိုင်ခွင့်နှင့် အပန်းဖြေအနားယူပိုင်ခွင့်တို့ ပါဝင်ပါသည်။

လူမှုအခွင့်အရေးများ (UDHR အပိုဒ် ၂၅ မှ အပိုဒ် ၂၆ အထိ)

လူမှုရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများသည် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု၊ ပညာရေး၊ အစားအစာ၊ ရေနှင့်အိမ်ယာရရှိခွင့်စသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုတွင် နေထိုင်ခြင်းအတွက် လူတစ်ဦးမျှလင့် သင့်သော အခွင့်အရေးများဖြစ်ပါသည်။ အချို့ကလည်း သက်မွေးမှု အခွင့်အရေးဟုခေါ်ကြသည်။ အဆိုပါအခွင့်အရေးသည် လူမှုသဘောတူညီချက်အတွေးအခေါ်မှ ဆင်းသက်လာသည်ဟုလည်း တင်ပြသုံးသပ်မှုများ ရှိနိုင်ပါသည်။ လူမှုသဘောတူညီချက် social contract သဘောတရားမှာ လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းများနှင့် အစိုးရတို့အကြားသဘောတူစာချုပ်ရိုက်ကာ ထိုအရာသဘော အရ လူတစ်ဦးသည်ငြိမ်းချမ်းစွာ၊ ဥပဒေဘောင်အတွင်းက နေထိုင်ပါက အစိုးရများက ဝန်ဆောင်မှု များ ပြန်လည်ပေးရမည်ဖြစ်ပြီး၊ လူအချင်းချင်းပြန်လည်ပေးအပ်ကြသည့် ဝန်ဆောင်မှုများကိုလည်း အကာအကွယ်ပေးရမည်ဟူ၍ဖြစ်သည်။

အစိုးရထံမှမျှော်လင့်နိုင်သော ဝန်ဆောင်မှုများတွင် ပညာရေးနှင့် ကျန်းမာရေး စောင့်ရှောက်မှုတို့ ပါဝင်ပါသည်။ နိုင်ငံသားများ ထိုအခွင့်အရေးကို မည်သို့ရရှိသနည်း ဆိုသည်ဟု နိုင်ငံများ အကြားကွဲပြားမှု ရှိပါသည်။ သို့သော်အစိုးရက ထိုအရာကို ပေးပေးအပ်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာ အစိုးရများသည် ကလေးတိုင်းကို တိုင်းရင်းသားလူမျိုးမရွေး၊ နိုင်ငံသားမရွေး၊ ဘာသာစကားမရွေး မသင်မနေရ မူလတန်းပညာရေးကို အခမဲ့ပေးရမည်ဖြစ်သည်။ ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေး၊ စားနပ်ရိက္ခာ၊ ရေနှင့်အိမ်ရာရရှိခွင့်သည် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများတွင် အထူးအရေးပါပေသည်။ အစားအစာ၊ ရေ၊ အိမ်ရာ၊ ကျန်းမာရေးနှင့်ပညာရေးတို့တွင် စင်ကာပူကဲ့သို့သောနိုင်ငံမျိုးက အဆင့်မြင့်စွာ ဆောင်ရွက်ပေးထားသော်ငြား မြန်မာကဲ့သို့သောနိုင်ငံများတွင်မူ အဆိုပါ အခြေခံအခွင့်အရေးများ နှင်းအပ်ရန်ကိုပင် ရုန်းကန်နေရဆဲ ဖြစ်သည်။

ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ (UDHR အပိုဒ် ၂၇)

နောက်ဆုံးအမျိုးအစားတစ်ခုမှာ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများ ဖြစ်ပါသည်။ အဆိုပါ အခွင့်အရေးအမျိုးအစားမှာ လူတစ်ဦးအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ယဉ်ကျေးမှုကို ပါဝင်ဆင်နွှဲခွင့်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအခွင့်အရေးကို သုံးမျိုးထပ်ခွဲနိုင်ပါသည်။ ဘာသာစကားဆိုင်ရာအခွင့်အရေး၊ ဘာသာရေး လွတ်လပ်ခွင့်နှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာလှုပ်ရှားမှုများ အခွင့်အရေးတို့ ဖြစ်ပါသည်။ ဘာသာစကား တစ်ခုကို အသုံးပြုရွေးချယ်ခွင့်ရှိသည်ဆိုသည့် လူ့အခွင့်အရေးအရ အစိုးရသည် ပြည်သူများအား ဘာသာစကားတစ်ခုကို မသုံးပါရန် ပိတ်ပင်တားမြစ်ခွင့်မရှိပေ။ ဘာသာစကားတစ်ရပ်ကိုပြောသော လူမျိုးစုတစ်ခုကို အစိုးရက ဥပဒေအရ ကာကွယ်ပေးခြင်း၊ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုပေးခြင်းများ ပြုလုပ်ရမည်ဖြစ်သော်လည်း ထိုဘာသာစကားကိုပြောသော လူထုအတွက်ဝန်ဆောင်မှုများ ပေးရမည် ဟုတော့ မဆိုလိုပါ။ ဘာသာတရားအခွင့်အရေးသည် လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ ဘာသာတရားကို ရွေးချယ်ခွင့်ပေးရပြီး၊ စုပေါင်းဝတ်ပြုခြင်း ကဲ့သို့သော အစုအဖွဲ့လိုက် ကျင့်ကြံအားထုတ်ခြင်းကို ခွင့်ပြုပေးရပေသည်။

ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများတွင် စားသောက်ခြင်း၊ ဝတ်ဆင်ခြင်း၊ လက်ထပ် ထိမ်းမြားခြင်း၊ အသုဘအခမ်းအနားကျင်းပခြင်းနှင့် အခမ်းအနားများဆင်နွှဲခြင်း စသည်တို့ကို

လူမှုအခွင့်အရေးများ
လူမှုအခွင့်အရေးများဆိုသည်မှာ ကျန်းမာရေး၊ ပညာရေးကဲ့သို့သော အစိုးရဝန်ဆောင်မှုများကို ရရှိခွင့် ဖြစ်ပါသည်။ စားနပ်ရိက္ခာ၊ ရေ နေအိမ်နှင့်အဝတ်အဆင် စသည့် အခြေခံလိုအပ်ချက်များကို ရရှိခွင့်ရှိပါသည်။ ၎င်းတို့မှာ လူမှုအခွင့်အရေးများဖြစ်ကြသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ယင်းအခွင့်အရေးများရှိမှ လူအများအနေဖြင့် လူ့အဖွဲ့အစည်း အတွင်းဝယ် ဂုဏ်သိက္ခာဖြင့် နေနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းတို့သည် ပြည်သူနှင့်အစိုးရကြား သတ်မှတ်ထားသော လူမှုသဘောတူညီချက်၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအဖြစ်လည်း မှတ်ယူကြသည်။ လူမှုသဘောတူညီချက် ဆိုသည်မှာကား ဥပဒေများကိုလိုက်နာခြင်းအားဖြင့် အစိုးရကဝန်ဆောင်မှုများ ပြန်လည်ပေးအပ်မည်ဆိုသည့် သဘောဖြစ်သည်။

ယဉ်ကျေးမှုအတိုင်း လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်ခြင်းတို့ အကျိုးဝင်ပါသည်။ အရှေ့တောင်အာရှတစ်လွှားတွင် အဆိုပါအခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်ပြီး တင်းမာမှုများစွာဖြစ်ရပါသည်။ ဥပမာ - အစ္စလာမ်အမျိုးသမီးများအတွက် ဟီရုပ်ခေါ် ခြံလွှာဆင်မြန်းခြင်းနှင့် အစိုးရက သဘာဝဥယျာဉ်အဖြစ် သတ်မှတ်လိုက်သည့်နေရာတွင်နေထိုင်ပြီး အမဲလိုက်ကြသည့် လူနည်းစုမျိုးနွယ်စုများ၏ အခွင့်အရေးဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များ ဖြစ်သည်။

၁.၄.၁ လူ့အခွင့်အရေးအမျိုးအစားများ၏ ကွဲပြားခြားနားမှုများနှင့် တူညီပေါင်းစပ်နိုင်မှုများ

အခွင့်အရေးများကို အမျိုးအစားလိုက်ခွဲခြားခြင်းသည် အသုံးဝင်၏။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် အမျိုးအစားတစ်ခုခြင်းစီသည် အနည်းငယ် မတူညီသောသဘောသဘာဝရှိပြီး တာဝန်များလည်း ထိုနည်းတူဖြစ်သည်။ ဥပမာ - အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးများတွင် အာဏာတည်စေရန်အတွက် နိုင်ငံတကာဥပဒေများ၏ စွမ်းအားရှိနေပြီး အရပ်ဘက် လွတ်လပ်ခွင့်များတွင် ထိုသို့ရှိမနေပေ။ လူ့အခွင့်အရေးများသည် အစိုးရ၏ဝန်ဆောင်မှုများကို ခွဲခြမ်းဖော်ပြထားပြီး အရပ်သားအခွင့်အရေးများနှင့် မတူပေ။ ယဉ်ကျေးမှုအခွင့်အရေးများမှာမူကား လူနည်းစုအဖွဲ့များကို ရည်ရွယ်ထားပေသည်။ သို့သော် အခွင့်အရေးများကို ခွဲခြားဖော်ပြခြင်းကြောင့် အန္တရာယ်လည်းရှိပါသည်။ အဘယ်ကြောင့်နည်း။ အချို့သော အစိုးရများသည် အချို့သောအမျိုးအစားများကို ဦးစားပေးလိုကြပြီး အချို့ကို လျစ်လျူရှုထားပေသည်။ သို့မဟုတ် ကိုယ်လုပ်ပေးချင်သည့်အပိုင်းကို ရွေးချယ် လုပ်ပေးခြင်းမျိုး ဖြစ်တတ်ပေသည်။

၁၉၅၀ မှ ၁၉၉၀ ကြားကာလများအတွင်းဝယ် အရပ်ဘက်နှင့်နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများပေးအပ်သည့် နိုင်ငံများနှင့်စီးပွားရေးနှင့် လူမှုအခွင့်အရေးကိုသာ ထောက်ပံ့လိုသည့် နိုင်ငံများအကြား အဓိကအကွဲအပြားပြင်းခုန်မှုများဖြစ်ခဲ့သည်။ ရလဒ်ကတော့ အဆိုပါအခွင့်အရေး အမျိုးအစားများ ပိုကွဲပြီး အလှမ်းကွာလာလေသတည်း။ အဆိုပါ ရပ်တည်ချက်အကွဲအပြားသည် လစ်ဘရယ်အရင်းရှင်စနစ်ကို ထောက်ခံသော အနောက်အုပ်စုနိုင်ငံများနှင့် တရုတ်၊ ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စု၊ ဗီယက်နမ် စသည့် ကွန်မြူနစ်နိုင်ငံရေးစနစ်ကို ထောက်ခံသည့်နိုင်ငံများတို့ကြား နိုင်ငံရေးအယူအဆဖီလာနေသည့် စစ်အေးနှင့်လည်း တိုက်ဆိုင်လျက်ရှိသည်။ အမြဲတမ်းမှန်ခဲ့သည်တော့ မဟုတ်သော်လည်း အနောက်နိုင်ငံများက အရပ်ဘက်နှင့်နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကိုထောက်ပံ့ကြပြီး ကွန်မြူနစ်နိုင်ငံများကမူ စီးပွားရေးနှင့် လူမှုဖူလုံရေးအခွင့်အရေးများကို ထောက်ပံ့လိုကြသည့် တိမ်းညွတ်မှုများရှိသည်။ ယေဘုယျဆိုရလျှင် အနောက်နိုင်ငံများသည် အရပ်ဘက်နှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများကို တိမ်းညွတ်ကြသည်မှာ ၎င်းတို့တွင် အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အခြေခံဥပဒေများ နဂိုကတည်းက ရှိပြီးသားဖြစ်သောကြောင့်ပင်။ ထပ်လောင်းဆိုရလျှင် ချမ်းသာပြီး ဖွံ့ဖြိုးပြီးနိုင်ငံများအတွက် ငတ်မွတ်နေသော အိမ်ခြေမဲ့နေသော လူများက အနည်းငယ်သာရှိသောကြောင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကိစ္စကို အနည်းငယ်သာ ကိုင်တွယ်ရန်လိုပြီး လူမှုဖူလုံအခွင့်အရေးများသည် နိုင်ငံသားများကိုယ်တိုင် ပေးဆောင်ဝယ်ယူရမည့် ဝန်ဆောင်မှုများဟု မြင်ကြဖွယ်ရှိသည်။ အဆိုပါသဘောထားမတူညီမှု ကွာဟချက်ကြီးကို အနောက်အုပ်စုဘက်မှ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်း NGOs များဖြစ်ကြသည့် Amnesty International နှင့် Human Rights Watch တို့လို အဖွဲ့အစည်းများက ၁၉၉၀ နှောင်ပိုင်းကာလများအထိ အရပ်ဘက်နှင့်နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ

အခွင့်အရေးများအတွက်သာ သက်သက်အလုပ်လုပ်ခြင်းဖြင့် ပိုမိုကျယ်ပြန့်လာစေခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် စီးပွားရေးနှင့် လူမှုဖူလုံအခွင့်အရေးများအကြောင်းကို ၎င်းတို့လည်း ထည့်သွင်းစဉ်းစားလာခဲ့သည်။

ကွန်မြူနစ်နိုင်ငံများသည် ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေး၊ အခမဲ့စီးပွားရေး လူမှုဖူလုံမှု စသည်တို့ပေးအပ်ရန်အတွက် အစိုးရ၏တာဝန်ဟု ယူဆထားပြီး မဲပေးခွင့်ကဲ့သို့သော နိုင်ငံရေး အခွင့်အရေးများကိုမူ ထောက်ပံ့ခြင်းမပြုကြပေ။ အလားတူစွာပင် အချို့သော အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများက အရပ်ဘက်လွတ်လပ်ခွင့်များ လာပြီးမှ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်နိုင်မည်ဟု ဆုံးဖြတ်ကြသည်။ စင်ကာပူနှင့် မလေးရှားတို့အပါအဝင် နိုင်ငံအတော်များများကမူ အရပ်ဘက်၊ နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများထက် စီးပွားရေးနှင့်လူမှုအခွင့်အရေးများကို အလေးပေးကြသည်။ ကျန်းမာရေး၊ ပညာရေးနှင့် ဓနကြွယ်ဝမှုတို့ ပြည့်စုံပါမှ လွတ်လပ်စွာထုတ်ဖော်တင်ပြခြင်းနှင့် လွတ်လပ်စွာစုစည်းခြင်းတို့ကဲ့သို့သော အရပ်ဘက်နှင့်နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများကို အသိအမှတ်ပြုနိုင်မည်ဟု ၎င်းတို့က ငြင်းချက်ထုတ်ကြသည်။ တိုင်းပြည်မဖွံ့ဖြိုးခင် အရပ်ဘက်နှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများကို နိုင်ငံသားတိုင်းအား ပေးလိုက်ပါလျှင် ဖွံ့ဖြိုးရေးအတွက် အာရုံစိုက်ကာ အလုပ်လုပ်ကြရမည့် အစားဆန္ဒပြလိုက်၊ တိုက်ခိုက်လိုက်နှင့် ပဋိပက္ခများ၊ သဘောထားရှုပ်ထွေးမှုများဖြစ်လာနိုင်သည်ဟု အခိုင်အမာပြောဆိုကြသည်။ သို့ဖြင့် အရပ်ဘက်အခွင့်အရေးများသည်စီးပွားရေးနှင့် လူမှုဖူလုံအခွင့်အရေးများတို့ဖြင့် လဲလှယ်ရသည့်သဘော ဖြစ်လာသည်။ အခွင့်အရေးများကို ခွဲခြားသတ်မှတ်ခြင်းသည် နိုင်ငံရေးဆုံးဖြတ်ချက်တစ်ခုသာမဟုတ်ဘဲ အစိုးရများက လူ့အခွင့်အရေးကို မည်သို့ဆက်နွယ်သတ်မှတ်သည်ကိုပါ ဩဇာသက်ရောက်နေကြောင်း အခန်း (၃)တွင် ဖော်ညွှန်းပြသပေးပါမည်။

မတူညီသော လူ့အခွင့်အရေး အမျိုးအစားများသည် မတူညီသော ကာလအပိုင်းအခြားများတွင် ပေါ်လာသည်ဆိုသည့် မျိုးဆက်သုံးဆက် သဘောတရားကဲ့သို့ အကောက်အယူများကလည်း လူ့အခွင့်အရေးအမျိုးအစားများ ကွဲပြားခြင်းကို ပိုအားကောင်းစေပါသည်။ အဆိုပါ သီအိုရီအရ လူ့အခွင့်အရေးများတွင် နှစ်ကာလအလိုက် အုပ်စုခွဲထားသော အမျိုးအစားသုံးမျိုးရှိသည်ဟုဆို၏။

သဘောတရားရေးရာ ရှင်းလင်းချက်

မျိုးဆက်သုံးဆက် သီအိုရီ

Three generations သီအိုရီကိုချက် ဥပဒေပညာရှိ ကာရယ်ဗာဆက်က ၁၉၇၀ ကာလများတွင် တင်ပြဆွေးနွေးခဲ့သည်။ အခွင့်အရေးများသည် မတူညီသည့် အချိန်နှင့် မတူညီသည့် နောက်ခံအခြေအနေများတွင် ပေါ်ပေါက်လာသည်ဟုဆိုသည်။ အဆိုပါ သီအိုရီက အောက်ပါအတိုင်း မျိုးဆက်သုံးဆက်ကို အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ထားပါသည်။

ပထမမျိုးဆက်။ ။ပထမဆုံးသော လူ့အခွင့်အရေးများမှာ အရပ်ဘက်နှင့်နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ သဘာဝများဖြစ်ပြီး ၁၇၀၀ ကာလများနှင့် ၁၈၀၀ ခုနှစ်အလယ်ပိုင်း ဉာဏ်အလင်းခေတ်တွင် ပေါ်ထွန်းခဲ့ပါသည်။ ဥပမာများမှာ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု အခွင့်အရေးများစာတမ်း Bill of Rights နှင့် လူသားနှင့်နိုင်ငံသားအခွင့်အရေး ပြင်သစ်ကြေညာစာတမ်းတို့ ဖြစ်ချေသည်။

ဒုတိယမျိုးဆက်။ ။ဒုတိယမျိုးဆက်ကား စက်မှုတော်လှန်ရေး၏ ဆိုးရွားပြင်းထန်သော အခြေအနေများကို အန်တုရင်း ထွက်ပေါ်လာသော အခွင့်အရေးများဖြစ်ကြသည်။ ယင်းအခွင့်အရေးများက အလုပ်သမားကိုအကာအကွယ်ပေးပြီး အစိုးရများကပညာရေးနှင့် ကျန်းမာရေး စောင့်ရှောက်မှုတို့ကိုသို့သော ဝန်ဆောင်မှုများပေးရန် တိုက်တွန်းသည်။ အဆိုပါကာလသည် ၁၈၀၀ ခုနှစ်များ နှောင်းပိုင်းတွင်စတင်ခဲ့ပြီး ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကာလအထိ ရှေ့ဆက်ခဲ့သည်။ အဆိုပါ ကာလအတွင်း အလုပ်သမားများကို ကာကွယ်ရန်အတွက် ILO ပေါ်ပေါက်ခဲ့ကာ ပထမဆုံး လူမှုဖူလုံရေးနိုင်ငံများပေါ်လာပြီး ပထမဆုံး တစ်သားတည်းသော ပညာရေးစနစ်များလည်း စတင် မိတ်ဆက်ခဲ့ပါသည်။

တတိယမျိုးဆက်။ ။တတိယမျိုးဆက် အခွင့်အရေးများသည် ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများအတွက် အရေးအကြီးဆုံးဖြစ်ကာ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်၊ လူနည်းစုနှင့်ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ ဖြစ်ကြပါသည်။ ၁၉၆၀ နှင့် ၁၉၇၀ ကာလများအတွင်း အဆိုပါအခွင့်အရေးတို့ အရေးပါလာခဲ့ပြီး အမျိုးမျိုးအဖုံဖုံသော အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေး သဘောတူစာချုပ်များတွင် စတင် ပါဝင် လာခဲ့သည်။

မျိုးဆက်သုံးခုသီအိုရီသည် မတူညီသည့် အခွင့်အရေးအမျိုးအစားများကို ခွဲခြားရှင်းလင်းရန် အထောက်အကူ မဖြစ်ပေလင့်ကစား၊ ဖြေရှင်းချက်များထက် ပုစ္ဆာများကိုသာ ဖန်တီးပေးတော့သည်။ ပြဿနာများမှာ မျိုးဆက်သုံးဆက်ကို အသေးစိတ်ဖော်ပြရာ၌ အရပ်ဘက်နှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများသည် ပထမဆုံးနှင့် မူလဘူတအဖြစ်ဆုံး အခွင့်အရေးများဖြစ်ကာ အခြား အခွင့်အရေးများက နောက်မှလိုက်လာသည်ဟူသော ဆောင်းပါးရိပ်ချည် သဘောသက်ရောက်ပေ တော့သည်။ အရပ်ဘက်နှင့်နိုင်ငံရေး အခွင့်အရေးများသည် အခြေခံကျပြီး စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကား ဒုတိယလိုက်သည် ဟူသော ယူဆချက်အပေါ် မီးထိုးပေး သကဲ့သို့ ရှိပေသည်။ အရပ်ဘက်နှင့်နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများသည် ကာလအရှည်ဆုံး ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်ဖြစ်၍ အဖွံ့ဖြိုးဆုံးဖြစ်သည် ဟူသော သဘောကို စောင်းပါးရိတ်ခြည်ပြောပေသည်။ သို့သော် ယဉ်ကျေးမှုအတော်များများတွင် မတူညီသောယဉ်ကျေးမှုများကို သမိုင်းတစ်လျှောက် လေးစားနားလည်မှုနှင့် နှမ်းပါးသူများကို ထောက်ပံ့ကူညီမှုများရှိခဲ့ကြပါသည်။ မျိုးဆက်တစ်ခု ချင်းစီသည် တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ကွဲပြားကြကာ အဆိုပါအမျိုးအစားများကို ခွဲခြားနိုင်သည်ဟု သဘော ထားပြီး သီးခြားစီ အကောင်အထည်ဖော်နိုင်သည့်သဘောများလည်း ပြောထားသည်။ သို့ပါသော် လည်း လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ခေတ်ပြိုင်အတွေးအခေါ်များကမူ ထိုသို့မဟုတ်ကြောင်း ပြန်လှန် ငြင်းချက်ထုတ်ထားပါသည်။

၁.၄.၂ VDPA ပီယင်နာကြေညာစာတမ်းနှင့် လက်တွေ့ဆောင်ရွက်မှုအစီအစဉ်

အနောက်နိုင်ငံများ၏ စီးပွားရေးဖူလုံမှုဆိုင်ရာအခွင့်အရေးအပေါ် စိတ်ဝင်စားမှု နည်းပါး ခြင်းပြဿနာ သို့မဟုတ် အာရှဘက်ရှိအရပ်သားနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများအပေါ် အရေးပါမှု လျော့ချထားခြင်းကိစ္စက လူ့အခွင့်အရေးလှုပ်ရှားမှုအတွက် အဓိကအခက်အခဲတစ်ရပ် အဖြစ် မြင်ရပေသည်။ စစ်အေးအပြီးနှင့် နိုင်ငံရေးအရ အမြင်ကွဲပြားမှုများနောက်တွင် အဆိုပါ

ပြဿနာများကိုအဖြေရှာရန် ၁၉၉၃ ဝိယင်နာတွင် ကျင်းပသော ဒုတိယအကြိမ်လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ ကမ္ဘာ့ညီလာခံ၌ အခွင့်အလမ်းတစ်ရပ် ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ညီလာခံနှင့် ရလဒ်ဖြစ်သော စာတမ်းဖြစ်သည့် VDPAs ဝိယင်နာကြေညာစာတမ်းနှင့် လက်တွေ့ဆောင်ရွက်မှု အစီအစဉ်က လူ့အခွင့်အရေးကဏ္ဍတွင် အရေးပါသော ဆင့်ကဲတိုးတက်မှုတစ်ရပ်ဖြစ်ခဲ့သည်။ တက်ရောက်ခဲ့သော နိုင်ငံပေါင်း ၁၇၁ နိုင်ငံက သဘောတူခဲ့ပြီး ကမ္ဘာလုံးခြုံသဘော တူညီလက်ခံမှုကို ပြသနိုင်ခဲ့သည်။ VDPAs သည် လူ့အခွင့်အရေးကိုနည်းလမ်းအမျိုးမျိုးဖြင့် နားလည်နေမှုအား တော်လှန်စုစည်းခဲ့ကာ အားလုံးအတွက်လူ့အခွင့်အရေး ဆိုသည့်သဘောထားအမြင် တစ်ရပ်အဖြစ် စုစည်းဖော်ပြရန် ကြိုးစားခဲ့သည်။ လူ့အခွင့်အရေးများသည် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ဝိသေသအထူးပြုချက်များကို လိုက်၍ ပြောင်းလဲသည်ဆိုသည့်အမြင်ကို VDPAs က အဆုံးသတ်ပေးခဲ့ပြီး၊ လူ့အခွင့်အရေးကို ကာကွယ်ခြင်း သည် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်း၏ ဥပဒေအရ အကျိုးဝင်သော လိုလားချက်တစ်ရပ်ဖြစ်ကြောင်း ကြေညာခဲ့သည်။ ယင်းသို့ အကာအကွယ်ပေးခြင်းသည် တစ်နိုင်ငံတည်း၏ အရေးမဟုတ်ကြောင်း လည်း ဖော်ပြခဲ့သည်။ လူ့အခွင့်အရေးများနှင့် ဒီမိုကရေစီ၊ ဖွံ့ဖြိုးရေးတို့ကို ချိတ်ဆက်ပေးခဲ့ကာ တစ်ခုချင်းစီသည် အပြန်အလှန်မှီတည်နေပြီး အပြန်အလှန်အားပေး အထောက်အကူဖြစ်စေသည် ဟုလည်း ကောက်ယူသတ်မှတ်ခဲ့ကြသည်။ တစ်နည်းအားဖြင့်ဆိုသော် ဒီမိုကရေစီမရှိဘဲ လူ့အခွင့် အရေး မရှိနိုင်၊ မဖွံ့ဖြိုးဘဲ ဒီမိုကရေစီမရှိနိုင်၊ လူ့အခွင့်အရေးမရှိဘဲ မဖွံ့ဖြိုးနိုင်ဟု ဆိုသည်။ စစ်အေး၏ အမြင်ကွဲလွဲမှုဖြစ်သော လူ့အခွင့်အရေးကိစ္စ ကွဲပြားခြားနားနေမှုကိုပိုမို ချိတ်ဆက် အမြင်ဖလှယ်သည့် အနေအထားအဖြစ် VDPAs က တွန်းခဲ့သည်။ လူ့အခွင့်အရေးများသည် ခွဲခြား၍မရ၊ အပြန် အလှန်မှီတည်၊ အပြန်အလှန်ဆက်စပ် နေသည်ဟူသော အဓိကအယူအဆတစ်ခုကို VDPAs က တိုက်တွန်းခဲ့သည်။ အဆိုပါစကားလုံးသုံးရပ်ကိုစုစည်းကာ လူ့အခွင့်အရေးများသည် သီးသန့်ကွဲပြား သော အမျိုးအစားအဖြစ် မရှိဟု အခိုင်အမာဆိုပြီး တစ်ခုနှင့်တစ်ခု အပြန်အလှန်ဆက်စပ်နေသော လူ့အခွင့်အရေး အမျိုးအစားအဖြစ် တည်ရှိကြောင်းဆိုသည်။

- ခွဲခြား၍မရ Indivisible ၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ အစိုးရတစ်ရပ်သည် အခွင့်အရေးများကိုခွဲခြားကာ သီးသန့်အခွင့်အရေး အုပ်စုတစ်စုကိုသာ ရွေးချယ်အကောင်အထည် မဖော်အပ်ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။ အစိုးရတစ်ရပ်သည် လူ့အခွင့်အရေးများကို တစ်လုံးတဝတည်း မှတ်ယူရမည် ဖြစ်ပြီး သီးသန့်အမျိုးအစားတစ်ခုကိုသာ မကိုင်တွယ်သင့်ပေ။
- အပြန်အလှန်မှီတည်နေသည့် Inter-dependent ၏အဓိပ္ပာယ်မှာ လူ့အခွင့်အရေးအမျိုး အစား တစ်ခုချင်းစီသည် သူတို့ချည်းသက်သက်ဆို အလုပ်မဖြစ်ဟု အဓိပ္ပာယ်ရပါသည်။ အရပ်သားအခွင့်အရေးများသည် ရံဖန်ရံခါ လူမှုဖူလုံအခွင့်အရေးများပေါ် မူတည်နေသည်။ လူမှုဖူလုံအခွင့်အရေးများသည်လည်း နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများပေါ် မူတည်တတ်ကာ နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများသည်လည်း စီးပွားရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများပေါ် မူတည် တည်မှီနေတတ်ပါသည်။ ဥပမာ - လူမှုဖူလုံအခွင့်အရေး တစ်ရပ်ဖြစ်သော ပညာရေး ရပိုင်ခွင့်သည် အရပ်သားအခွင့်အရေးတစ်ရပ်ဖြစ်သော ကျောင်းရောက်ရန် သွားလာ လှုပ်ရှားနိုင်မှုပေါ် မူတည်သည်။ သွားလာလှုပ်ရှားရခြင်းသည်လည်း ဘတ်စ်ကားလက်မှတ် ဝယ်ရခြင်းကဲ့သို့ စီးပွားရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးပေါ်မူတည်နေကာ အဝေးသို့ကားစီးနိုင်ရန် အတွက် ကျန်းမာဖွံ့လည်းလိုအပ်သည့် လူမှုဖူလုံအခွင့်အရေးပေါ် မူတည်နေပြန်သည်။ ကျန်းမာခြင်းသည် အစိုးရက ပြည်သူတို့အား ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုကို ပေးရမည် ဖြစ်ကာ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးအဖြစ် မူတည်နေပြန်ပါသည်။

- အပြန်အလှန် ဆက်စပ်နေခြင်း Inter-related ၏ အဓိပ္ပာယ်မှာကား လူ့အခွင့်အရေး အတော်များများသည် အမျိုးအစားမတူဘဲလျက် တစ်ခုနှင့်တစ်ခုဆက်စပ်နေသည်။ ဥပမာ - လွတ်လပ်စွာစုစည်းနိုင်မှုဆိုသည့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးတစ်ခုသည် အလုပ်သမားသမဂ္ဂ ထဲပါဝင်နိုင်မှုဖြစ်သည့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးတွင် ပါဝင်နေသည်။ လူနည်းစု တစ်စုတွင် ပါဝင်ခွင့်ရရှိမှုသည် ယဉ်ကျေးမှုနှင့် အရပ်သားအခွင့်အရေး နှစ်ခုလုံး ဖြစ်နေ သည်။ ထိုနည်းတူစွာပင် သားသမီးရယူပိုင်ခွင့်သည် အရပ်သားအခွင့်အရေးလည်းဖြစ်ကာ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု ရပိုင်ခွင့်ကဲ့သို့ လူမှုဖူလုံအခွင့်အရေးလည်းဖြစ်သည်။ လူ့အခွင့် အရေးများသည် တစ်ခုနှင့်တစ်ခု သီးသန့်စီဖြစ်မနေကာ ဆက်စပ်ပြီး တစ်ခုကိုတစ်ခု အားဖြည့်ပေးနေသည်ကို ယင်းသို့အပြန်အလှန် ဆက်စပ်ဆက်နွှယ်နေမှုက ပြသနေပါ သည်။

ယခုအခန်းသည် လူ့အခွင့်အရေးများက မည်သို့အလုပ်လုပ်ပုံကို ရှင်းပြနိုင်ရန်သဘောတရား ရေးရာ၊ သီအိုရီများ၊ အဆိုတင်ပြချက်များ ပေါင်းစုံကို မိတ်ဆက်ပေးထားသည်။ အဆိုပါသဘော တရားများသည် လူ့အခွင့်အရေးဘာကြောင့်အရေးကြီးသနည်း၊ လူ့အခွင့်အရေးကို မည်သို့မြှင့်တင် မည်၊ မည်သို့ကာကွယ်မည်တို့ကို နားလည်လာစေရန် အခြေခံ မရှိမဖြစ် နားလည်ထားရမည့် အချက်များ ဖြစ်သည်။ ယခုအခန်းတွင်ဖော်ပြခဲ့သည့် အကောက်အယူသဘောတရားများသည် ပြဋ္ဌာန်းစာအုပ်၏ နောင်လာမည့် အခန်းများတွင် ပြန်ပါလာမည် ဖြစ်ပါသတည်း။

၁.၅ လူ့အခွင့်အရေးကို အဘယ်ကြောင့်လေ့လာကြသနည်း။

လူ့အခွင့်အရေးအကြောင်းလေ့လာခြင်းသည် ယနေ့ခေတ်တွင် အကြောင်းချင်းရာ အတော် များများအတွက် အရေးကြီးလှပါသည်။ ပထမအခန်းသည် လူ့အခွင့်အရေး၏ သီအိုရီပိုင်း၊ နိုင်ငံရေးပိုင်းနှင့် ဒဿနဆိုင်ရာအခြေခံများကို မိတ်ဆက်ပေးထားပြီး အမတေသဘောတရားများကို ရှင်းပြထားပါသည်။ ဘာကြောင့်လေ့လာရမည်နည်း၊ အသုံးဝင်ပါ၏လော သို့မဟုတ် တက္ကသိုလ် များ၏ သုတေသနကဏ္ဍအတွက် လောက်လောက်လားလား ခိုင်လုံသည့်ခေါင်းစဉ်ဖြစ်၏ မဖြစ်၏ စသည့် မေးခွန်းထုတ်စရာများရှိနေသေးသည်။ ထိုမေးခွန်း အားလုံး၏အဖြေမှာ Yes ဖြစ်ပါသည်။ အချို့သောလူများသည် အကာအကွယ်နှင့် လွတ်လပ်ခွင့်အဘယ်ကြောင့် တန်းတူမရရှိကြပါသနည်း ဆိုသည်ကို နားလည်ရန်အတွက် လူ့အခွင့်အရေး၏အလုပ်လုပ်ပုံကို ပိုမိုနားလည်ရန်လိုအပ်နေသေး သည်။ လူ့အခွင့်အရေးကိုနားလည် သဘောပေါက်ခြင်းသည် လူ့အဖွဲ့အစည်းက မည်သို့ လည်ပတ် နေသနည်း၊ လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်အတွင်းရှိ တန်ဖိုးထားမှုများနှင့် ယုံကြည်မှုများ၊ လူ့အခွင့်အရေးကို တောင်းဆိုခြင်း၊ လက်ခံရရှိခြင်း၏ နိုင်ငံရေးနှင့်စီးပွားရေး နောက်ခံအကြောင်းအရာများ စသည်တို့ကို နားလည်ထားခြင်းအပေါ်လည်း မူတည်နေသေးသည်။ နိုင်ငံတော်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရန်အတွက် ပါဝင်အားဖြည့်ရန်၊ ဖွံ့ဖြိုးရေးကဏ္ဍရှိ ပြဿနာများကိုဖြေရှင်းရန် လိုအပ်သောပြည်သူတို့အား ကျွမ်းကျင်သူများဖြစ်လာစေရန်တို့သည် တက္ကသိုလ်များ၏ တာဝန်ဖြစ်သည်။ လူ့အခွင့်အရေး အကြောင်းကိုလေ့လာခြင်းသည် ရှေ့နေ၊ ကျောင်းဆရာ၊ မနုဿဗေဒပညာရှင်၊ နိုင်ငံရေးသိပ္ပံပညာရှင် သို့မဟုတ် လူမှုရေးလုပ်သားစသည့် ပညာသည်တိုင်းအတွက်လည်း ထိရောက်စေပါသည်။ တက္ကသိုလ်တွင် လူ့အခွင့်အရေးကို လေ့လာခြင်း၌ အကြောင်းပြချက်များစွာရှိပါသည်။

၁.၅.၁ လူ့အခွင့်အရေးပညာပေးခြင်းသည် လူ့အခွင့်အရေးတစ်ရပ်ဖြစ်သည်

လူ့အခွင့်အရေးအကြောင်း ပညာပေးခြင်းသည်ပင်လျှင် လူ့အခွင့်အရေးတစ်ရပ်ဖြစ်၍ နေပေသည်။ အဆိုပါအခွင့်အရေးများကို နိုင်ငံသားတို့ သိရှိနားလည်ထားရန် ပညာပေးခြင်းသည် အစိုးရများ၏ တာဝန်ဖြစ်ပါသည်။ အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံ အစိုးရများသဘောတူ ဥပဒေပြဋ္ဌာန်း ထားသည့်စာချုပ်များ (ICESCR နှင့် CRC) စသည်တို့တွင် တာဝန်တစ်ရပ်အဖြစ်ဖော်ပြထားသည်။ တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်း ပြည်သူများက ၎င်းတို့၏ အခွင့်အရေးများသိပြီး တင်ပြရပ်ခံတတ်လာမှ အဆိုပါအခွင့်အရေးများက ထိရောက်ပေလိမ့်မည်။ ယခုပြဋ္ဌာန်း စာအုပ်အနှံ့တွင် အသေးစိတ် ဖော်ပြထားသည့် အတိုင်းလူ့အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ရာတွင် သိသာသော အားနည်းချက်သည် အခွင့်အရေးအကြောင်းကို ပြည်သူများက သိပ်မသိခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုသည်မှာ ဘာတွေလဲဆိုသည်ကိုသိပြီး ကျောင်းပြီးသွားသည့် ကျောင်းသား ရှားပါးပါသည်။ လူ့အခွင့်အရေးအကြောင်းကို ထိတွေ့သိမြင်ဖူးသည့် အထက်တန်းကျောင်းသား ကား ပိုနည်းသည်။ တက္ကသိုလ်ကျောင်းသား ကျောင်းသူများက အရေးပါလှပြီး ၎င်းတို့ကျောင်းပြီး၍ အလုပ်ဝင်သည့်အခါ လူ့အခွင့်အရေးပေါ် အခြေခံထားသည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချလာနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ ကျောင်းသားတို့သည် အစိုးရများ၊ အစိုးရအရာရှိများနှင့် ချိတ်ဆက်ရသည့်အခါ (မဲပေးခြင်းမှသည် ဒေသဆိုင်ရာ ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် ဆွေးနွေးတွေ့ဆုံခြင်းအထိ) မည်သည့် လူ့အခွင့်အရေးများကို အလေးထားဖို့လိုသည်ဆိုသည်ကို ၎င်းတို့ သိထားသင့်ပါသည်။ လူ့အခွင့် အရေးကဏ္ဍတွင် ကျောင်းသားများကို ပညာပေးခြင်းသည် လူ့အဖွဲ့အစည်းအရပ်ဘက် လုပ်ငန်း လည်ပတ်ခြင်းအတွက် အရေးပါသော အင်အားဖြစ်စေပါသည်။

၁.၅.၂ အားနည်းသူများကို ကာကွယ်ခြင်း

လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွက်ရှိ လူများစုသည် အတော်အတန် လုံခြုံသောဘဝတွင် နေထိုင် နေကြပါသည်။ ၎င်းတို့၏အိမ်များကိုလည်း သူများဝင်ဖောက်ခြင်း မခံရအောင် ကာကွယ်ပေး ထားသည်။ ခြိမ်းခြောက်ခံရမှု၊ အကြမ်းဖက်ခံရမှုက ဖြစ်ခဲ့သည်။ စား၊ သောက်၊ နေထိုင်ရေးအတွက် လောက်ငကြသည်။ အထူးသဖြင့် တက္ကသိုလ်တက်ခွင့်ရနေသော ကျောင်းသားများအတွက်ဖြစ်သည်။ သို့သော် လူတိုင်းတော့ ထိုသို့မနေနိုင်ကြပါ။ အရှေ့တောင်အာရှလူ့အဖွဲ့အစည်းများတွင် ဒုက္ခသည် များ၊ ရွှေ့ပြောင်းလုပ်သားများ ခွဲခြားဆက်ဆံခံနေရသော လူနည်းစုများအစရှိသည့် အဆိုပါ အကာအကွယ်ကို မရကြသော အစုအဖွဲ့များ ရှိပါသည်။ အဆိုပါ လူတစ်ဦးချင်းစီသည်လည်း လူ့အခွင့်အရေးနှင့်အတူ မွေးဖွားခဲ့ကြခြင်းဖြစ်ကာ မည်သူတစ်ဦးတစ်ယောက်ကမှ ထိုအခွင့်အရေး များကို ယူငင်သွားခွင့်မရှိပေ။ လုံခြုံသောဘဝတွင် နေရသူများအဖို့တော့ သူတို့အခွင့်အရေးများ ချိုးဖောက်မခံရခြင်းကြောင့် လူ့အခွင့်အရေးကို လေ့လာရကောင်းမှန်း သိမည်မဟုတ်။ ရရှိနေသော အကာအကွယ်များသည် မမြင်ရသည်ရှိရာ လူများကသတိမထားမိကြ။ လူတိုင်း ထိုသို့အကာအကွယ် ရနေသည်ဟု ထင်တတ်ကြသည်။ ယေဘုယျအမြင်ကတော့ ထိုသို့ အကာအကွယ်ရရှိခြင်းသည် ပုံမှန်ဖြစ်သော်ငြား လက်တွေ့ဘဝတွင်မူ အချို့အတွက်သာ အချို့အခြေအနေများတွင်သာ အကာ အကွယ်က ရနေခြင်းဖြစ်သည်။ အကျပ်အတည်းကာလများဖြစ်သည့် သဘာဝဘေးဒဏ်သင့်ချိန်၊ နိုင်ငံရေးပဋိပက္ခ မီးတောက်ချိန်တွင် လူများက လူ့အခွင့်အရေးကို စိတ်ဝင်စားလာကြသည်။

အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ၎င်းတို့လုံခြုံမှု (၎င်းတို့အခွင့်အရေးများ) ရုတ်တရက်ခြိမ်းခြောက်ခံလာရခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

အရေးကြီးသည့် မေးခွန်းမှာ အချို့သူများက အကာအကွယ်ရပြီး အချို့က အဘယ်ကြောင့် မရသနည်းဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။ အဘယ်သို့ အကာအကွယ်ရရှိမှုကို ခြိမ်းခြောက်ခံနေရပါသနည်း။ ချမ်းသာသော လူ့အဖွဲ့အစည်း အများစုတွင် အချို့လူများ အဘယ်ကြောင့် ဗိုက်ဟောင်းလောင်း ဖြစ်ရသည်၊ အချို့သူများ အဘယ်ကြောင့် ကြယ်မြင်လမြင် နေနေရသည်၊ အချို့လူများ အဘယ်ကြောင့် သန့်ရှင်းသောရေကို မရရှိဖြစ်နေရသည်မှာ စိမ်းခေါ်မှုတစ်ရပ် ဖြစ်နေဆဲပင်။ အကြောင်း ပြချက်ပေါင်းများစွာကြောင့် လူများသည် ထိုအကာအကွယ်များ ကင်းမဲ့နေကြသည်။ ထိုသူများသည် ခွဲခြားဆက်ဆံခံနေရခြင်း၊ သို့မဟုတ် အစိုးရလက်ထံနှင့်ဝေးရာကို ရောက်လွန်းမက ရောက်နေခြင်း ကြောင့် မကူညီပေးနိုင်ခြင်း သို့မဟုတ် နိုင်ငံသားများမဟုတ်ကြခြင်း စသည်တို့ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ သို့သော် အချို့သော ဖြစ်စဉ်များတွင်မူ အခြားသူများကဲ့သို့ အချို့သူများသည် တူညီသော အကာအကွယ်နှင့် တူညီသော လွတ်လပ်ခွင့် မရကြသနည်း၊ တချို့လူများက အခွင့်အရေးဆုံးရှုံးရန် အဘယ်ကြောင့် ပိုအားနည်းနေကြသနည်း ဆိုသည်ကို မရှင်းလင်းပါ။

ထိုအချင်းအရာများကို ကျောင်းသားများ နားလည်စေရန်မူ လူ့အဖွဲ့အစည်းက တစ်ဦး တစ်ယောက်ချင်း လူသားများကို မည်သို့အကာအကွယ်ပေးသင့်သနည်းကို ကောင်းမွန်စွာ နားလည် ထားရန်လိုပြီး လူ့အခွင့်အရေးက မည်သို့ထောက်ပံ့အလုပ်အကျွေးပြုသည်ကို နားလည်ထားရပါမည်။ ကျွန်ုပ်တို့အပါအဝင် လူတိုင်းအတွက် လူ့အခွင့်အရေးကို မြှင့်တင်ရန် လူတိုင်း လက်တွေ့ဆောင်ရွက် ရပါမည်။ မည်သည့်အချိန်တွင် ကျွန်ုပ်တို့ အခွင့်အရေးများ ခြိမ်းခြောက်ခံရမည်ကို လူတိုင်းမသိကြပါ။ လူ့အခွင့်အရေးကို သိတိုင်း နားလည်တိုင်း အကာအကွယ်ရလိမ့်မည်တော့ မဟုတ်သော်လည်း သိသာစွာတော့ အကူအညီရပါသည်။ ကျောင်းသားတစ်ဦးတွင် အဆိုပါအခွင့်အရေးများအကြောင်း ကို သိရှိနားလည်ထားလျှင် ချိုးဖောက်ခံရနိုင်ချေတော့ နည်းသွားသည်။ အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်ခံရ ပါက ခေါင်းငုံ့ခံနေမှုလည်း လျော့သွားမည်ဟု အဓိပ္ပာယ်ရပြီး လူ့အခွင့်အရေးများကို လေးစားစွာ သန့်ဋ္ဌာန်ပြုထားသည့် အစိုးရများကို ပိုမိုထောက်ခံလာပေမည်။

၁.၅.၃ လူ့အခွင့်အရေးသည် ဒေသတွင်းဆိုင်ရာ နားလည်လက်ခံမှုတစ်ရပ်ကို ဖန်တီးပေးသည်

ဒေသတွင်းဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်း အာဆီယံတွင်ပါဝင်သော အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများသည် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အရေးကိစ္စများကို ဒေသတွင်းအဆင့် ပြန်လည်တုန့်ပြန်နိုင်ရန်အတွက် စတင်ဖော်ဆောင်လျက်ရှိပါသည်။ အရှေ့တောင်အာရှ နိုင်ငံများအကြား နယ်စပ်ဖြတ်ကျော် လူ့အခွင့် အရေးဆိုင်ရာ အရေးကိစ္စများစွာ ဖြစ်လျက်ရှိပါသည်။ ဥပမာ - ရွှေ့ပြောင်းလုပ်သားများအရေးနှင့် လူကုန်ကူးခြင်းတို့ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့သော အရေးကိစ္စများကို အားအကောင်းဆုံးဖြင့် ပြန်လည် တုန့်ပြန်ဖြေရှင်းရန်မှာမူ ဒေသတွင်းရှိ အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများအချင်းချင်း ထောက်ပံ့မှုဖြင့် ဒေသတွင်းကပင် ဆောင်ရွက်မှရမည်ဖြစ်သည်။ ယခုပြဋ္ဌာန်းစာအုပ်သည် ဒေသတွင်းအဆင့် လူ့အခွင့်အရေးကိစ္စကိုလည်းစူးစမ်းထားပြီး အာဆီယံ ဆယ်နိုင်ငံအတွင်းရှိ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အရေးကိစ္စများအကြား ဆက်နွယ်မှုများ၊ နှိုင်းယှဉ်သုံးသပ်မှုများကို ဖော်ပြထားပါသည်။ လူ့အခွင့်

အရေးဆိုင်ရာ အတွေးအခေါ်နှင့်အတူ ယနေ့ဒေသတွင်း လူ့အခွင့်အရေး ပြဿနာများကို မည်သို့ ဝေဖန်စဉ်းစားတုန့်ပြန်မည်ကို ယခုပြဋ္ဌာန်းစာအုပ်က အခြေခံများ အပ်နှင်းထားပါသည်။

ယနေ့ အရှေ့တောင်အာရှတွင် လူထုသည်စိမ်းခေါ်မှုများစွာ ကြုံတွေ့နေရပါသည်။ ဆည်ရေကာတာစီမံကိန်းများကြောင့် တောင်ပေါ်နေ မျိုးနွယ်စုများနေရပ်မှ ရွှေ့ပြောင်းခံရမည့်ကိစ္စ ကြုံနေရသည်။ ကလေးငယ်များ အလုပ်လုပ်နေကြရသည်။ အမျိုးသမီးများသည် ခွဲခြားဆက်ဆံမှု နှင့် အကြမ်းဖက်မှုကိုကြုံနေရသည်။ မသန်စွမ်းကလေးများ ပညာမသင်ကြရ။ နိုင်ငံရေးအတိုက် အခံများ ထောင်ချခံနေရသည်။ ရွှေ့ပြောင်းလုပ်သားများ ခေါင်းပုံဖြတ်အမြတ်ထုတ်ခံရသည်။ အဆိုပါအခြေအနေများက အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံတိုင်းတွင် မတူညီကြသော်လည်း လူ့အခွင့် အရေးပြဿနာများ သိသိသာသာ ရှိနေသည်ကို ပြသနေသည်။ တက္ကသိုလ်များကလည်း ထိုကိစ္စ ပြဿနာများကို မတို့မထိကြ။ အရှေ့တောင်အာရှ အခြားနိုင်ငံများအကြောင်းကို မသိကြသည်က တစ်ကြောင်း၊ လူ့အခွင့်အရေးကိစ္စများသည် နိုင်ငံရေးအရ အလွန်အကဲဆတ်သည်ဟု ယူဆထားသည် ကလည်း တစ်ကြောင်းကြောင့်ဖြစ်သည်။

အရှေ့တောင်အာရှဒေသတွင် အပြောင်းအလဲများဖြစ်ပေါ်လျက်ရှိရာ လူ့အခွင့်အရေး ကိစ္စသည်လည်း ပင်မရေစီးဖြစ်လာသည်။ အမျိုးမျိုးသော ကြေညာသဘောတူချက်များဖြင့် အာဆီယံသည် ၎င်းတို့၏ လူ့အခွင့်အရေးပေါ်ထားသော စိတ်အားထက်သန်မှုကို ပြသအတည်ပြု ထားသည်။ မကြာသေးခင်ကပင် ဒေသအဆင့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ကြေညာစာတမ်းကို သဘောတူညီသည့် ဒေသတွင်းအဆင့် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုကို ဖော်ဆောင်ထားပြီးဖြစ်သည်။ ကြေညာ စာတမ်းနှင့် AICHR အဖွဲ့က လူ့အခွင့်အရေးများကို ဒေသတွင်းအဆင့်တွင် စစ်ဆေးလေ့လာမည့် အကြံဉာဏ်ကို အကောင်အထည် ဖော်ကြသည်။

၁.၅.၄ လူ့အခွင့်အရေး ပညာပေးခြင်းသည် အခြားအသိပညာများကိုလည်း တန်ဖိုးပိုတက်စေ သည်။

လူ့အခွင့်အရေးလေ့လာခြင်းသည် ဘာသာရပ်မျက်နှာများစွာရှိပြီး တက္ကသိုလ်ဘာသာရပ် များစွာအတွက် ကျောင်းသားများကိုအခြေခံ အသိအမြင်များ ပေးအပ်ပါသည်။

- ဥပဒေ။ ။လူ့အခွင့်အရေးသည်ပြည်သူတို့အား ဥပဒေအရ အကူအညီပေးခြင်းနှင့် သက်ဆိုင်သည်။ လူ့အခွင့်အရေးများသည် နိုင်ငံတကာဥပဒေများမှလာကာ အရှေ့တောင် အာရှနိုင်ငံများ၏ နိုင်ငံတော်ဥပဒေများနှင့် ဆက်စပ်နေသည်။
- နိုင်ငံရေးသိပ္ပံ။ ။လူ့အခွင့်အရေးများသည် နိုင်ငံတော်အစိုးရများ မည်သို့ အလုပ်လုပ် သင့်သည်၊ မည်သည့်တာဝန်များရှိသည်နှင့် ထိရောက်သော အုပ်စိုးစီမံခန့်ခွဲမှုဖြစ်စေရန် အတွက် မည်သည့်လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်မှုများ ပြုလုပ်သင့်သည်ကို ဖော်ပြထားသည်။
- လူမှုဗေဒ။ ။ရပ်ရွာများကိုအကာအကွယ်ပေးရန်နှင့် တန်ဖိုးထားမှုများ၊ ယုံကြည်မှုများ ပြောင်းလဲပေးခြင်းဖြင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများ (ဥပမာ - အမျိုးသမီးများကို နိမ့်ကျသည်ဟု သတ်မှတ်ထားမှု)တို့ကို တိုက်ဖျက်ရန်တို့တွင် မရှိမဖြစ်လိုအပ်သော လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ ဒိုင်းနမစ်ကို နားလည်စေရန်အတွက် လူ့အခွင့်အရေးက ကူညီပေးပါသည်။

- ဒဿနိကဗေဒ။ ။ မည်သည်တို့က ကျင့်ဝတ်ပိုင်းအရ မှန်သည်၊ ကောင်းမြတ်သည်ဆိုသည့် အတွေးအမြင်များမှ လူ့အခွင့်အရေးပေါ်ပေါက်လာခြင်းဖြစ်သည်။ လက်ရှိသတ်မှတ်ထားသော လူ့အခွင့်အရေးများသည် အတိအကျကြီး ဖြောင့်မတ်မှန်ကန်နေသည်ဟု သိပ္ပံနည်းကျ သက်သေအထောက်အထား မရှိသော်ငြား တရားမျှတမှု၊ ကျင့်ဝတ်ဆိုင်ရာ ဒဿနိက အတွေးအခေါ်များဖြင့် အဘယ့်ကြောင့် ၎င်းတို့သည် တော်တည့်မှန်ကန်ကာ လူ့အများ သည် တစ်ဦးကိုတစ်ဦး အဘယ်ကြောင့်လေးစားစွာ ဆက်ဆံသင့်သည်ကို အကြောင်းပြ ချက်များ ကောင်းစွာပေးနိုင်ပါသည်။
- လူ့အခွင့်အရေးသည် နိုင်ငံတကာဆက်ဆံရေး၊ ငြိမ်းချမ်းရေးလေ့လာချက်၊ စိတ်ပညာနှင့် မနုဿဗေဒ ဘာသာရပ်များတွင်လည်း ပါဝင်ပါသည်။

လူ့အခွင့်အရေးကိုလေ့လာခြင်းဖြင့် ကျောင်းသားသည် ပြည်သူ့ အစိုးရနှင့်ရပ်ရွာများမည်သို့ ဆက်နွှယ်နေသည်ကို ပိုမိုနားလည်လာပါမည်။ စာသင်သားသည် လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်းဝယ် ပါဝင်သူများအကြောင်းနှင့် အချို့သော ပြည်သူများ ရင်ဆိုင်နေရသည့် စိမ်ခေါ်မှုများကို ပိုမို နားလည်လာမည်။ နောက်ဆုံးအနေဖြင့် ဒေသတွင်းအဆင့် လူ့အခွင့်အရေးများ ဆင့်ကဲတိုးတက် ပြောင်းလဲလာခြင်းအပေါ် သုံးသပ်နိုင်ရန်နှင့် ပါဝင်အားဖြည့်နိုင်ရန်အတွက်မရှိမဖြစ် သဘောပေါက် နားလည်ထားမှုကို ရရှိနိုင်ပေသည်။

က။ အနှစ်ချုပ်နှင့်အဓိကအချက်များ

လူ့အခွင့်အရေးဆိုသည်မှာ အဘယ်နည်း။

လူ့အခွင့်အရေးဆိုသည်မှာ လူသားဖြစ်ခြင်းကြောင့် လူတစ်ဦးရရှိသော အခွင့်အရေးများ ဖြစ်ကြသည်။ ထို့အခွင့်အရေးများသည် မွေးဖွားချိန်မှ စပြီး မည်သူကမှ ယူဆောင်သွားခြင်း မပြုနိုင်ပေ။ အခြားအခွင့်အရေးများဖြစ်သော ကျောင်းသားအခွင့်အရေး သို့မဟုတ် နိုင်ငံသား အခွင့်အရေး စသည်တို့သည် ရရှိရန်လိုအပ်ခြင်း သို့မဟုတ် ဆုံးရှုံးသွားနိုင်ခြင်းတို့ ရှိပေသော်ငြား ၎င်းတို့သည် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် ခြားနားပါပေသည်။ လူ့အခွင့်အရေးများကို ဥပဒေဖြင့် အသက် ဝင်အောင် လုပ်ဆောင်ထားခြင်းကြောင့် ၎င်းတို့မှာ ဥပဒေအရ အခွင့်အရေးများလည်းဖြစ်သည်။ လူ့အခွင့်အရေးများသည် ကျင့်ဝတ်ပိုင်းအရလည်း လိုအပ်ချက်များဖြစ်ကာ၊ လူ့အဖွဲ့အစည်းကိုလည်း ပိုမိုကောင်းမွန်စေသောကြောင့် ၎င်းတို့သည် ကျင့်ဝတ်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် လူမှုအခွင့်အရေးများဟုလည်း ခေါ်သည်။ လူ့အခွင့်အရေးသည် နိုင်ငံများကိုလည်းတာဝန်များရှိစေပြီး တိုင်းပြည်အတွင်းရှိ ပြည်သူများကို ကာကွယ်ရန်ဖြစ်သည်။ သို့သော် အများပြည်သူ၊ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ၊ တက္ကသိုလ် များနှင့် တပ်မတော်များသည်လည်း အခြားသူများ၏အခွင့်အရေးများကို မချိုးဖောက်မိစေရန် အတွက် တာဝန်များရှိပါသည်။ ဘာသာတရား၊ ယဉ်ကျေးမှုများနှင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းများသည် လူသား မျိုးနွယ်အပေါ် မည်သို့ဆက်ဆံမည်ဆိုခြင်းအပေါ် အခွင့်အရေးကိုအခြေခံထားသော တန်ဖိုး ထားမှုများရှိပါသည်။ အချို့သော ယဉ်ကျေးမှုများအတွက် သဘာဝနိယာမ ဖြစ်သည်။ သို့သော် လူ့အခွင့်အရေးများစုသည် ယခုအခါ ဥပဒေအဖြစ် ရေးထိုးပြဋ္ဌာန်းကြပြီး ဖြစ်ပါသည်။

အခြေခံဖြစ်ခြင်းဆိုင်ရာသဘောတရား

လူ့အခွင့်အရေးများသည် ကမ္ဘာလွှမ်းခြုံသဘောတရား universal ဖြစ်ခြင်း (လူတိုင်းတွင် ထိုအခွင့်အရေးရှိခြင်း)၊ ယူဆောင်ဖယ်ရှားပိုင်ခွင့် မရှိခြင်း (ဆုံးရှုံးမှုမရှိစေခြင်း)နှင့် မွေးရာပါဖြစ်ခြင်း တို့ကြောင့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုသည်မှာ အထူးကဏ္ဍတစ်ခုထဲတွင် ပါဝင်နေခြင်း ဖြစ်သည်။ လူ့အခွင့်အရေးများသည် လူသားများဂုဏ်သိက္ခာရှိသော ဘဝတစ်ခုကိုရရှိစေပါသည်။ သို့မှသာ အထူးသဖြင့် အစိုးရကစ၍ လူသားများအပေါ် လေးစားကာကောင်းမွန်စွာ ဆက်ဆံမည်ဖြစ်သည်။ လူ့အခွင့်အရေးကြောင့် လူသားများ တန်းတူညီမျှစွာဆက်ဆံခံရသည်။ သို့ဖြစ်၍လူသားများကို ဟိုလူတစ်မျိုး ဒီလူတစ်မျိုး ဆက်ဆံခြင်းမဖြစ်တော့ပေ။

လူ့အခွင့်အရေးဥပဒေ

လူ့အခွင့်အရေး၏ ရည်ရွယ်ရည်မှန်းချက်မှာ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးရှိသော လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုတွင် လူအများနေထိုင်ရစေရန်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုတရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို ရရှိစေရန်အတွက် တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်း ပြည်သူများက ဥပဒေကို သိရမည်ဖြစ်ပြီး အဆိုပါဥပဒေများကို လေးစားလိုက်နာမှုရစေရန် အစိုးရက ဆောင်ရွက်ရပြီး ရဲအရာရှိများ၊ တရားသူကြီးများက ဥပဒေကို အကာအကွယ်ပေးရပါသည်။ ဥပဒေသည် လူတိုင်းကို တန်းတူဆက်ဆံရပါသည်။ လူတိုင်း ၎င်းတို့အခွင့်အရေးရရှိရန်အတွက် အစိုးရတစ်ရပ်မဖြစ်မနေ လုပ်ဆောင်ရမည့် တာဝန်များရှိပါသည်။ အများစုမှာ အစိုးရမင်း၏ဒဏ်မှကာကွယ်ပေးခြင်း (vertical protection) ဖြစ်သည်။ သို့သော် အခြားသူများနှင့် အဖွဲ့အစည်းများက လူအများ၏အခွင့်အရေးကို ချိုးဖောက်ခြင်းအားလည်း ကာကွယ်ပေးရပါမည်။ (horizontal protection) ယင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ရန်အလို့ငှာ အစိုးရများသည် လူ့အခွင့်အရေးကို လေးစား၊ ကာကွယ်၊ ဖြည့်စွမ်းပြီး မြှင့်တင်၊ ကာကွယ်၊ တားမြစ်ခြင်းများ ဆောင်ရွက်ပေးရပါသည်။

အခွင့်အရေးအမျိုးအစားများ

လူ့အခွင့်အရေးများတွင် မတူညီသော အမျိုးအစားကဏ္ဍအလိုက်ရှိပါသည်။ အရေးအကြီးဆုံးမှာ အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးများ fundamental rights ဟု ဆိုကြသည်။ အဆိုပါအခွင့်အရေးများတွင် အသက်ရှင်ခွင့်နှင့် ကျွန်ုပ်တို့ရခြင်းမှလွတ်မြောက်ပိုင်ခွင့်တို့ ပါဝင်ပါသည်။ တရားဥပဒေစနစ်ထဲတွင် ဥပဒေဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများ legal rights ရှိပြီး၊ လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင်းမှ အခွင့်အရေးများကို အရပ်သားအခွင့်အရေးများ civil rights အရပ်ဘက်အခွင့်အရေးများဟု ဆိုပါသည်။ လူသားတို့တွင် မဲပေးခွင့်ကဲ့သို့သော နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေး political rights များ၊ အလုပ်အကိုင်ဆိုင်ရာ အရေးကိစ္စများပါဝင်သော economic rights စီးပွားရေးအခွင့်အရေးများ၊ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု၊ ပညာရေးစသည်တို့ကိုပံ့ပိုးပေးရန် အစိုးရတို့တိုက်တွန်းသော လူမှုဖူလုံ social rights အခွင့်အရေးများနှင့် culture rights ခေါ် ယဉ်ကျေးမှုအခွင့်အရေးများတို့ဖြစ်ကြသည်။ လူ့အခွင့်အရေးအကြောင်း ခေတ်ပြိုင်သမိုင်း၏ အချိုးအကွေ့အတော်များများတွင် တိုင်းပြည်များသည် လူ့အခွင့်အရေးအမျိုးအစားတစ်ခုကို နောက်တစ်ခုအားကျော်လွှား အသားပေးခြင်းများ

လုပ်လိုကြသည်။ မည်သည့်အခွင့်အရေးများက အခြားမည်သည့်အခွင့်အရေးများထက် ပိုအရေးကြီးကြောင်းကို အသားပေးပြောဆိုကြသည်။ ထို့ကြောင့် စစ်အေးတိုက်ပွဲ ဖြစ်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ သို့သော် လူ့အခွင့်အရေး သီအိုရီပြုသူများက အခွင့်အရေးများသည် သဘောသဘာဝအားဖြင့် မတူကြဟု ဆိုကြပါသည်။ လက်တွေ့ဆောင်ရွက်ခြင်းဆိုင်ရာ ဗီယင်နာကြေညာချက်နှင့် အစီအစဉ် ၁၉၉၃ စည်းဝေးပြီးကတည်းက နိုင်ငံအစိုးရများနှင့် လူ့အခွင့်အရေးကိစ္စတွင်ပါဝင်ကြသူများ လက်ခံခဲ့ကြသည်မှာ လူ့အခွင့်အရေးအမျိုးအစားတိုင်း သည်ခွဲခြား၍မရစေကောင်း (အမျိုးအစားတစ်ခုကို ပေယျာလကန်ပြုထား၍မရ) ဖြစ်ကာအချင်းချင်းဆက်နွှယ်နေပြီး (လူ့အခွင့်အရေးအမျိုးအစားများသည် ချိတ်ဆက်လျက်ရှိသည်) အပြန်အလှန်မှီခိုနေကြသည်။ (လူ့အခွင့်အရေးအမျိုးအစားများသည် တစ်မျိုးပေါ်တစ်မျိုး မှီတည်နေကြသည်)

လူ့အခွင့်အရေးကို ဘာကြောင့်လေ့လာသင့်သနည်း။

လူ့အခွင့်အရေးကိုလေ့လာရန် အလွန်အရေးကြီးပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် မည်သည့်အခွင့်အရေးများ ၎င်းတို့တွင်ရှိသည်ကိုသိထားခြင်းမှာ လူတစ်ဦးချင်းစီ၏အခွင့်အရေး တစ်ရပ် ဖြစ်သောကြောင့်ပေတည်း။ လူ့အခွင့်အရေးကို လေ့လာခြင်းဖြင့် ကလေးများ၊ မသန်စွမ်းများ ကဲ့သို့ အကာအကွယ်အမဲ့ဆုံး အစုအဖွဲ့များကိုကာကွယ်ပေးရာတွင် အထောက်အကူဖြစ်ပါသည်။ ထို့ပြင် လူ့အခွင့်အရေးကိုလေ့လာခြင်းသည် ASEAN ဒေသတွင်းအကြောင်း လေ့လာရာတွင်လည်း ကောင်းမွန်သော နည်းလမ်းတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ လူ့အခွင့်အရေး ပညာပေးခြင်းသည် အခြားအသိ ပညာများ လေ့လာရာတွင်လည်း တန်ဖိုးဖြည့်ပေးပါသည်။ ဥပဒေ၊ နိုင်ငံရေး၊ လူမှုဗေဒ သို့မဟုတ် သမိုင်းအကြောင်း ပိုမိုနားလည်စေရန်လည်း ကျောင်းသားများအတွက် အကူအညီဖြစ်စေပါသည်။

၁။ စာမေးပွဲ သို့မဟုတ် အက်ဆေးမေးခွန်းများ

- တိုင်းပြည်များသည် လူ့အခွင့်အရေးများကို လိုက်နာမှုမရှိပါက မည်သို့ရှိမည်နည်း။
- လူ့အခွင့်အရေးများနှင့် အခြားအခွင့်အရေးများဖြစ်သည့် နိုင်ငံသားအခွင့်အရေး သို့မဟုတ် ကျောင်းသားအခွင့်အရေးများ မည်သို့ကွာခြားသနည်း။
- မတူညီသော ရပ်ရွာအသိုက်အဝန်းများနှင့် ယဉ်ကျေးမှုများတွင်မတူညီသော အခွင့်အရေးများ ရှိသင့်ပါသလား။ သို့မဟုတ် လူတိုင်းအတွက် အခွင့်အရေးသည် အတူတူပင် ဖြစ်သင့်ပါသလား။
- အကယ်၍လူ့အခွင့်အရေးသည် ကမ္ဘာလုံးခြုံ universal သဘောဖြစ်ပါလျှင်မူ အမျိုးသမီးများသာလျှင် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးကို ခံစားနိုင်ခြင်းမှာ သင့်တော်ပါသလား။
- အစိုးရတို့အနေဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးအတွက် ထမ်းဆောင်ရမည့်တာဝန်များ (အပေါင်းလက္ခဏာဆောင်သော တာဝန်များ) နှင့် အစိုးရက ဝင်ရောက်စွက်ဖက်မှုမပြုဘဲ ဝင်မပါဘဲ ထမ်းဆောင်ရမည့်တာဝန်များ (အနုတ်လက္ခဏာဆောင်သော တာဝန်များ) တို့ မည်သို့ ကွဲပြားပါသနည်း။

- အလျားလိုက်(ရေပြင်ညီ) အကာအကွယ်ပေးခြင်း နှင့် ဒေါင်လိုက် အကာအကွယ်ပေးခြင်း တို့မှာ အဘယ်နည်း။ အလျားလိုက် (ရေပြင်ညီ) အကာအကွယ်ပေးခြင်းကို အဘယ်ကြောင့် လိုအပ်ပါသနည်း။
- လူ့အခွင့်အရေးများ၏ ခွဲခြား၍မရသော သဘောအပြန်အလှန် မှီတည်နေခြင်းနှင့် အပြန်အလှန်ဆက်စပ်နေခြင်းသဘောတို့၏ ဥပမာများကို ဖော်ပြပါ။

ဂ။ ထပ်မံလေ့လာဖတ်ရှုရန်များ

အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ရေးထားသည့် စာအုပ်စာတမ်းများ

အလားတူ ပြဋ္ဌာန်းစာအုပ်များစွာရရှိနိုင်ပြီး အချို့က အခမဲ့ရရှိနိုင်ပါသည်။ အင်တာနက်မှ လွယ်ကူစွာ ရှာဖွေရုံဖြင့် အောက်ပါစာအုပ်စာတမ်းများကို ရရှိနိုင်ပါသည်။

အထွေထွေ ပြဋ္ဌာန်းစာအုပ်များ

(အင်တာနက်တွင် အခမဲ့ ရရှိနိုင်ပါသည်)

Benedek, W(ed.) 2008, Understanding Human Rights: Manual on Human Rights Education, European Training and Research Centre for Human Rights and Democracy , Graz.

Sepulveda, M & Gudmundsdottir, GD 2004, Human Rights Reference Book, University for Peace, Costa Rica.

OHCHR (2001). Human Rights: A Basic Handbook for UN Staff. Geneva: OHCHR.

ဝယ်ယူရရှိနိုင်သည့် စာအုပ်များ

Alston, P & Ryan Goodman 2013, International Human Rights. Oxford: Oxford University Press..

Clapham, A. 2007, Human Rights: A Very Short Introduction. Oxford University Press, Oxford.

Ishay, MR (ed.) 1997, The Human Rights Reader: Major Political Essays, Speeches, and Documents from the Bible to the Present. Routledge, New York.

Ishay, MR 2004, The History of Human Rights, University of California Press, Berkeley.

Novak, M 2004, Introduction to the International Human Rights Regime, Martinus, Boston.

Rahman, J 2003, International Human Rights Law: A Practical Approach, Longman, London.

Smith, Rhona 2007. International Human Rights, Oxford University Press, Oxford.

Websites

www.ohchr.org.

Useful websites include the Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR) which has a number useful texts and documents, although it does tend to use many official UN documents which are not always easy to read.

www.hrea.org.

Another useful source is Human Rights Education Association (HREA) which has a huge online library of texts on human rights issues.

<http://www1.umn.edu/humanrts>.

All the major treaties mentioned in this chapter are available online. A Google search will find them, though the major databases are at the OHCHR and at the University of Minnesota Human Rights Library.

